

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

IV РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 61

София, сжбота, 21 мартъ

1931 г.

64. заседание

Петъкъ 20, мартъ 1931 година.

(Открито отъ председателя Н. Найденовъ въ 15 ч. 55 м.)

Председателтъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Алексиевъ Николай, Андреевъ Никола, Андреевъ Ставри, Апостоловъ Драгомиръ, Аретовъ Никола, Баевъ Христо, Баралиевъ Христо, Бешковъ д-ръ Иванъ, х. Галибовъ Хюсеинъ, Георгиевъ Стойчо, Гичевъ Димитъръ, Дамяновъ Георги, Данковъ Георги, Драгановъ Василъ, Ецовъ Борисъ, Желъзовъ д-ръ Димо, Крнатовъ Димитъръ, Казанаклиевъ Георги, Капитановъ Р. фонъ, Каранешевъ Димитъръ, Кацковъ Левъ, Кожакъ Колю, Колевъ Еню, Кулишевъ Георги, Куцаровъ Ж. Кънчевъ Кънчо, Лулчевъ Коста, Мановъ Христо, Манловъ Калоянъ, Мариновъ Христо, Мечкарски Тончо, Омарчевски Стоянъ, Панайотовъ Георги Петровъ, Рясковъ Стефанъ, Савовъ Николай, Славовъ Кирилъ, Табаковъ Цено, Тасевъ Стефанъ, Толевъ Борисъ, Тонковъ Тодоръ, Хитриловъ Александъръ, Христовъ Иванъ, Христовъ Кирко, Цвѣтковъ, Цанковъ Атанасъ, Цуцумановъ Петъръ, Ченгелиевъ Антонъ и Чирпанлиевъ д-ръ Никола)

Съобщавамъ на Събранието, че председателството е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Атанасъ Цанковъ — 6 дни;
На г. Стоянъ Кърловъ — 2 дена;
На г. Кимонъ Георгиевъ — 1 день;
На г. Ставри Андреевъ — 5 дни;
На г. д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ — 7 дни;
На г. Христо Мановъ — 1 день;
На г. Христо Баевъ — 8 дни;
На г. Иванъ Кирпиковъ — 2 дена;
На г. Янко Куцаровъ — 2 дена;
На г. Иванъ Лѣкарски — 1 день;
На г. Драгомиръ Апостоловъ — 3 дни;
На г. Илия Бояджийски — 1 день;
На г. Димитъръ Бъровъ — 4 дни;
На г. д-ръ Тодоръ Кулевъ — 2 дена;
На г. х. Георги х. Петковъ — 4 дни;
На г. Иванъ Петровъ — 3 дни;
На г. Александъръ Пиронковъ — 2 дена;
На г. Цвѣтанъ Пупешковъ — 1 день;
На г. Григоръ Реджовъ — 2 дена;
На г. Николай Савовъ — 1 день;
На г. Борисъ Христовъ — 1 день;
На г. д-ръ Владимиръ Такевъ — 2 дена;
На г. Ангелъ Томчевъ — 1 день;
На г. Георги Симеоновъ — 1 день;
На г. Христо Силяновъ — 2 дена;
На г. Георги Семерджиевъ — 1 день;
На г. Тодоръ Тонковъ — 3 дни;
На г. Дойчинъ Ивановъ — 2 дена;
На г. Проданъ Поповъ — 1 день.

Следва да се разреши отпускъ отъ Събранието на следнитъ народни представители, които сж се ползували вече съ по 20-дневенъ отпускъ, а именно:

На г. Иванъ Михайловъ — 4 дни;
На г. Желю Тончевъ — 3 дни;
На г. Владимиръ Димитровъ — 9 дни;
На г. Хюсеинъ х. Галибовъ — 4 дни и
На г. Антонъ Ченгелиевъ — 30 дни.

Които сж съгласни да имъ се разреши исканиятъ отпускъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че сж постѣпили следнитъ законопроекта:

Отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда законопроектъ за отстъпване отъ държавата на нѣкои общини находящитъ се въ землищата имъ минерални води. (Виж. прил. Т. I, № 97)

Отъ Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве законопроектъ за разрешаване на Варненската градска община да сключи заемъ. (Вж. прил. Т. I, № 98)

Тия законопроекта ще бждатъ раздадени на г. г. народнитъ представители и поставени на дневенъ редъ.

Пристъпваме къмъ разглеждане първата точка отъ дневния редъ — трето четене законопроекта за допълнение на законъ за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно отсрочката.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ И. Михайловъ (д. сг): (Прочита законопроектъ изцѣло, заедно съ поправката, приета на второ четене)

Председателтъ: Които четения законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. I, № 55)

Пристъпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — трето четене законатората точка отъ ние къмъ чл. 9 отъ закона за подобректа за приваляе производство и опазване полскитъ имоти въ земледѣлското

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ И. Михайловъ (д. сг): (Прочита законъ изцѣло безъ измѣнение)

Председателтъ: Които приематъ на трето четене законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Вж. прил. Т. I, № 56)

Пристъпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ: второ четене на бюджетопроекта за разходитъ на Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти за 1931/1932 финансова година — продължение разискванията.

Има думата г. министърътъ на земледѣлието.

Министъръ Г. Василевъ: Г. г. народни представители! Мога да благодаря откровенно на всички г. г. оратори, които взеха думата по бюджетопроекта на Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти. Макаръ по отдѣлни пунктове азъ да не сподѣлямъ всички изказани мнения, все пакъ отъ тия разисквания бѣше безспорно, че надъ всичко отгоре стоеше една особена грижа за българското земледѣлие и за българския земледѣлецъ. Главниятъ въпросъ въ тия дебати бѣше, дали правителствата въ България досега сж създали и защо не сж създали единъ траенъ планъ за българската земя, една обща пълна система, която да се прилага, независимо отъ смѣняването на лицата. Тая сжщата мисль сѣмъ ималъ възможностъ да отбележа и по-рано, преди да сѣмъ ималъ случай да говоря тукъ като

отговорно лице, и нея азъ особено подчертахъ на 14 декемврий м. г., въ деня на празника на българската земя.

Отъ първия денъ, когато имахъ честта да поема това министерство, азъ започнахъ именно съ този въпросъ. Заради това именно азъ избрахъ за мой най-близъкъ сътрудникъ, за главенъ секретаръ, едно вешо лице, съ доказано общо уважение въ страната, за да можемъ действително да направимъ една скица на общъ планъ, на една единна система на работа за българската земя, за всичко, което тя може да даде било за вътрешнитъ нужди, било за чуждитъ пазари. Въ преследването на тая целъ азъ вече изложихъ този планъ и тая система на 14 декемврий миналата година. Той е подъ печатъ. За същата целъ азъ си позволихъ да учредя и така наречения празникъ на българската земя. Той е създаденъ именно за това: единъ денъ въ годината — ние предполагахме, че е най-удобно въ есента, на границата на дветъ реколти, когато есенната реколта е вече прибрана и когато съячитъ се готвятъ отново да съятъ, въ този периодъ — единъ денъ всъка година цѣлото българско общество, въ всичкитъ български училища, въ всички църкви и синагоги въ България, въ всичкитъ обществени разклонения, цѣлиятъ апаратъ на Министерството на земледѣлието и всичкитъ сили на агрономическия факултетъ да бждатъ съсредоточени върху този въпросъ — какво ни е дала земята за изтеклата година и какво трѣбва да направимъ ние, всички фактори, по-малки и по-големи, за да може идната реколта и идното придобитие на новата земледѣлна година да бждатъ по-големи и по-благодатни за цѣлия нашъ народъ и главно за земледѣлца.

Може да се оспорва, дали отчетътъ, който ние сме дали, е пъленъ; може да се оспорва, дали програмата е достатъчна, дали нѣма вътре нѣкои съществени погрѣшки или несъобразности, но не може да ни се оспорва, че сме взели една добра инициатива и че тая инициатива единъ път е вече осъществена. Наскоро народното представителство ще има този планъ, ще има тая система. Разбира се, това е първиятъ опитъ и, следователно, вие ще трѣбва да бждете по-снизходителни къмъ мене. Но, въ всѣки случай, вие ще го имате наръжка и ще го цените по съвѣсть.

Моето изложение днесъ ще бжде, отъ една страна, по въ голѣмата си частъ, повторение на това, което е обложено и събрано въ тая програма и въ тоя планъ. Има и българската земя презъ 1931 г., а, отъ друга страна, изяснения, нѣкои отговори на това, което азъ чухъ, и случая, това които азъ съмъ длъженъ да дамъ. Въ всѣхъ, отъ Министерството на земледѣлието, да се даде тѣпващата година, система за българската земя презъ наречената петилѣтка. Зная нѣщо за руския планъ, за оставямъ такива произношения. Но азъ не си правя илюзии десетилѣтки — защото по-големи срокове — петилѣтки друго, а нашето е друго. Тѣ ложеніето на болшевикитъ тресение, тѣ прекрояватъ, тѣ работятъ въ обществатъ огромни пространства, но тѣ сѣ революционери, вѣта. Ние сме въ друго положение. сѣ изолирани отъ орожа е малка, обаче България по земя произведени е най-богата. Що се отнася до нѣто въ Европа, която да има такива разнообразіе въ култури, колкото има българската земя. Следователно програмата трѣбва да бжде много грижливо подготвена, съ всичкото възможно приспособяване на нуждитъ къмъ възможноститъ, които открива нашата земя. И вмѣсто да поставяме големи срокове — петилѣтки и десетилѣтки — ние започваме скромно — да направимъ една равностѣтка на миналата 1930 година и да направимъ една програма за идната 1931 година. Презъ 1931 г., на есента, ще имаме възможностъ да констатираме, кои усилия сѣ били правилно насочени, кои усилия сѣ били, може би, неправилно насочени, кжде, може би, сме отишли въ увлѣчение, кжде сме били несъобразни съ нашата действителност и т. н. Следователно въ туй отношение Народното събрание не би могло да упрѣкне Министерството на земледѣлието, че не е мислило да даде единъ планъ и да създаде една система. А по самия планъ и по самата система безспорно е, че ние всички не можемъ да бждемъ винаги единодушни и полезно е да разискваме, полезно е да размѣняме аргументи, защото само по тоя начинъ ще можемъ да намѣримъ най-добрия планъ и най-добрата система.

Азъ се радвамъ много, че идеята за този празникъ на земята се възприе така бързо отъ свѣта, въ лицето на Международния институтъ по земледѣлието въ Римъ. Последния денъ, когато напуснахъ Римъ, като делегатъ въ последната международна конференция, позволихъ си писмено да формулирамъ това наше искане, като казахъ,

че въ България този празникъ е вече учреденъ, обаче бихъ билъ щастливъ и бихъ молилъ института да се застъпи предъ правителствата, за да може по възможностъ този празникъ да стане единъ общъ празникъ на всички земледѣлски страни въ свѣта. За голѣма и приятна моя изненада, отговоритъ дойдоха много скоро. Международниятъ институтъ ме осведоми още презъ декемврий миналата година, че почти всички правителства възприели тази идея и единствениятъ въпросъ, който останалъ да се разреши, е да се фиксира денътъ на тоя празникъ на земята. Споредъ института, преодолява настроението да се направи този празникъ на земята презъ пролѣтътъ — по какви съображения, азъ не зная. Но нашитъ съображения, за да бжде празникътъ единъ денъ презъ есента сѣ тия, които вече изложихъ: да се даде една равностѣтка на направеното и една програма за туй, което предстои за бждещата земледѣлска, за бждещата селско-стопанска година.

Поемайки управлението на Министерството на земледѣлието, също така, поставихъ си единъ втори въпросъ: какви трѣбва да бждатъ отношенията между Министерството на земледѣлието и агрономическия факултетъ? Тукъ отъ нѣкои отъ г. г. ораторитъ се разви мисълта, че факултетътъ има едни задачи, а Министерството има други задачи, че обектътъ на грижитъ на дветъ институции не е единъ и същъ. По моето скромно мнение, това е погрѣшно разбиране. По моето дълбоко убеждение, обектътъ е само единъ — българската земя. Науката и министерството — администрацията — трѣбва да вървятъ нераздѣлни, ръка за ръка, за да работятъ върху тѣй многобройнитъ, тѣй разнообразнитъ проблемъ на българската земя. Една друга мисълъ се изтъкна тука отъ единъ отъ г. г. ораторитъ, че факултетътъ има за целъ да прави чиста земледѣлска наука и, следователно, неговитъ задачи сѣ явно различни отъ тия на Министерството на земледѣлието. Преди всичко, г-да, твърде е рисковано да се говори за чиста земледѣлска наука, защото тя е една малка частъ отъ земледѣлската наука изобщо: голѣма частъ отъ земледѣлската наука е чисто приложна, чисто практическа наука. Независимо отъ това нашиятъ агрономически факултетъ, колкото и да бжде наученъ институтъ — и таквъ е, разбира се, затова е създаденъ — той не си поставя за задача да разрешава свѣтовнитъ въпроси на земледѣлието; той си поставя, преди всичко, да разреши най-важната задача — да подпомага българската земя за нейното разхубавяване и разбогатяване. И отъ тая гледна точка азъ си позволихъ да бжда инициаторътъ и да създамъ едно трайно сътрудничество между министерството и факултета. Това сътрудничество се прояви и на празника на земята, когато ние бѣхме заедно. Сега, напоследъкъ, по нѣколко въпроси ние работихме заедно. Позволихъ си да отида по-далечъ — признавамъ си грѣха, ако това е грѣхъ, и преди нѣколко дена отправихъ едно писмо до агрономическия факултетъ — не желаятъ ли тѣ въ бюджетно отношение да дойдатъ въ Министерството на земледѣлието, за да бждемъ близки съседни, да бждемъ всѣки денъ заедно. Не желая въ никакъвъ случай да се помисли, че като министъръ на земледѣлието искамъ да назначавамъ професоритъ и да посегна, пази Боже, на така наречената академическа свобода. Като студентъ, бѣхъ изключенъ завинаги отъ Софийския университетъ въ защита на тая академическа свобода и не бихъ ималъ право да посегна на нея.

П. Миневъ (з. в): Когато освиркахте Фердинандъ.

Министъръ Г. Василевъ: Иматъ грѣшка: когато освиркаха Фердинанда азъ бѣхъ адвокатъ, не бѣхъ студентъ. Азъ свършихъ въ 1906 г. Женевския университетъ, а Фердинандъ бѣше освирканъ на 3 януарий 1907 г.; защо ми разправяте тия невѣрни работи?

П. Миновъ (з. в): (Казва нѣщо)

Председателътъ: Моля, недейте прекъсва.

Министъръ Г. Василевъ: Въ 1907 г. азъ бѣхъ адвокатъ, не бѣхъ никакъвъ студентъ.

П. Петковъ (нез): Така е.

Министъръ Г. Василевъ: Не желая, следователно, въ никакъвъ случай да се мисли, че Министерството на земледѣлието иска да прибере агрономическия факултетъ, за да го командва. Не, каквато свобода иматъ сега, нека я иматъ, плюсъ нѣщо, въ всичко, което се отнася до вътрешната уредба на факултета, до преподаването, до изследователската дейностъ, до студентския животъ, до правилницитъ на факултета и т. н. — само бюджетно, само финан-

сово да бждат при Министерството на земледелието. Тогава ние ще си сътрудним и пред Народното събрание за повече сръдства и ще излагаме и пред Народното събрание, и пред обществото една по-пълна, една по-здрава програма; ще бждем по-силни ние съ тях и тѣ съ насъ. Така е въ много страни на свѣта. Въ повечето страни, гдето има най-добро земледѣлие, факултетитѣ по агрономия сѣ при Министерството на земледѣлието, поне колкото се отнася до издрѣжката имъ.

Установяването на това сътрудничество между министерството и факултета се разшири и въ друга една посока. При министерството има една служба за земледѣлски машини; но сѣщо такава служба сѣществувала и при агрономическия факултетъ. Позволихъ си да ги слѣя, не само по съображение за икономия — това е най-малкото съображение, макаръ и това да е едно съображение — но ги слѣхъ по едно по-сѣществено съображение: не желая да гледамъ въ България малки институти съ малки сръдства само да враждуватъ и нищо друго да не вършатъ. Земледѣлскитѣ машини сѣ нѣколко вида. Всѣки министъръ, който уважава себе си, ще може въ кратко време да се ориентира върху земледѣлскитѣ машини и да контролира това, което се върши. Но нѣма смисълъ да има две секции съ отдѣлни помѣщения, съ отдѣлни изучавания, съ отдѣлни заключения. Ако ръководителитѣ не сѣ добри, трѣбва да се махнатъ и да се поставятъ добри ръководители. Но за нашата малка България една служба напълно стига. Тая служба е обединена. Позволихъ си по-нататъкъ да обединя и друга една служба, дотогава раздѣлена — една при министерството и друга при факултета — фитопатологическата служба, т. е. службата за борба противъ болеститѣ по растенията. Е добре, и отъ това сливане на тая служба лично сѣмъ извънредно доволенъ. Доволенъ сѣмъ за работата, доволенъ сѣмъ, че има пълно единство, доволенъ сѣмъ, че има пълна хармония, доволенъ сѣмъ, че съ по-малко сръдства, може би, ще постигнемъ по-голямъ резултатъ, отколкото, когато службата е разпокъсана, защото иначе, по силата на нѣщата, когато има конкурентни служби, хората сѣ наклонни да търсятъ поводъ да се разпиратъ, да намиратъ работа въ своитѣ взаимни отношения, а не въ туй, което трѣбва да се върши. По едно щастие, въ дадения случай има единъ ръководителъ, първокласенъ ученъ. Не желая да му споменавамъ името, за да не се помисли, че много искамъ да го хваля предъ Народното събрание. Държа, обаче, да подчертая особеното си задоволство отъ качеството на неговата работа, пъкъ и отъ голѣмитѣ грижи, които полага, както и отъ голѣмитѣ изгледи, които се откриватъ и които службата дава въ подпомагане на борбата противъ болеститѣ по растенията, както сега за сега, напр., се води борба противъ болеститѣ по сливизъ и други култури и се правятъ специални изучавания на болеститѣ по тютюна. Въ известни сръди на специалиститѣ по земледѣлието се явява опасение, което ми изложиха много обширно, че това нѣщо не е целесъобразно, че ще трѣбва Министерството на земледѣлието да има амбицията да си има свои служби. Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че амбицията на Министерството на земледѣлието трѣбва да бжде да свърши най-хубава работа, но не да има конкурентни служби съ факултета. Факултетъ или министерство — въ моята свѣсть е едно и сѣщо нѣщо, въ смисълъ, че иматъ единъ обектъ, една целъ, едно усилие, едно стремление, единъ идеалъ. Хората сѣ различни, подготовкитѣ сѣ различни, законоположенията сѣ различни, бюджетитѣ сѣ различни, но целта е една. Какво има да дѣля азъ съ факултета, какво има да се натрапвамъ на факултета? Моята амбиция не е да командвамъ. И мога да го похваля, че той е на пълното разположение на министерството, въ най-благоприятния смисълъ на думата. Той работи съ голѣмо усърдие, съ голѣма любовъ; той чувствува, че министерството го уважава, че министерството го насърждава отъ душа и отъ сръдце и, разбира се, той е доволенъ, но и ние сме още по-доволни. Иначе какво ще бжде? Министерството на една страна, факултетътъ на друга страна — и да спорятъ.

Въ този редъ на мисли трѣбва да добавя тукъ, че още веднага следъ постѣпането си въ министерството азъ турихъ край на борбата между ветеринари и агрономи — една известна борба, една голѣма борба. Повикахъ двамата най-добри, единъ отъ ветеринаритѣ и единъ отъ агрономитѣ, хора съ подготовка, съ способности и съ голѣмъ моралъ, и имъ казахъ: Г-да! Ще ми намѣрите начинъ да се споразумѣятъ тия две съсловия, които еднакво уважавамъ; не мога по никой начинъ да трѣпя това, да идватъ единитѣ съ резолюция противъ другитѣ, че единитѣ били взели връхъ, другитѣ били онеправдани. За 2—3 дена примирението стана. Азъ бихъ могълъ

да ви припомня сцени отъ това примирение. При мене дойдоха ветеринари, като д-ръ Бичевъ и други, и агрономи и се просълзиха отъ радостъ, че се туря край на една изтрѣбителна война, която е траяла десетки години, може би отъ освобождението на България. Азъ сѣмъ много щастливъ, че настѣпи туй примирение. То е искрено, трайно, и всѣки день се чувствува, колко е полезно това сътрудничество между агрономи и ветеринари. И въ двѣтѣ отдѣления службата върви великолепно. Тѣ си помагатъ, тѣ се разбиратъ, и това, безспорно, улеснява задачитѣ на Министерството на земледѣлието.

Две основни начала сѣ поставени въ нашитѣ разбирания, въ разбиранята на Министерството на земледѣлието — казвамъ нашитѣ, защото азъ не сѣмъ самъ въ тия разбирания, а, по моето мнение, сѣмъ съ най-просвѣтениитѣ сили въ тия области — две основни начала господствуватъ въ насъ. Първото начало е грижата ни да изучимъ нашата земя, да се приспособимъ къмъ нея, да не я насилваме, да знаемъ какво може тя да ни даде като най-добро качество, да не искаме отъ нея това, което тя не може да ни даде. Примѣръ: да не искаме да садимъ борчета тамъ, кждето климатътъ не позволява, кждето нѣма височина 800—1.000 м. и насилва да искаме да залесимъ съ борчета — това, което често се е правило отъ 50 години въ България. Втори примѣръ: да не искаме единъ номеръ пшеница — 16 или другъ, да я сѣмъ по цѣлата българска земя, защото земята е различна — една го желае, друга не го желае. Значи, не да хомогенизираме, не да автоматизираме, не да искаме да заповѣдваме на земята, а да изучимъ земята, да се приспособимъ къмъ нея, да искаме отъ нея това, което тя желае да ни даде, да я задоволимъ, да почувствува тя, че я познаваме, че я обичаме. Това е първото основно начало въ всичкитѣ наши мѣроприятия.

Второто наше начало е: производството на земята, така подготвено, така проучено предварително, да го приспособимъ къмъ вътрешнитѣ нужди и специално къмъ чуждитѣ пазари. Не да казваме: да произведемъ максимумъ, пазарътъ е лесно, а предварително да знаемъ какво ще произведеме, напр., презъ 1931 г. и какви сѣ вътрешноститѣ — за вътрешната консомация, горе-долу, се знае какво е необходимо, 6.000.000 българи колко консомиратъ — и какви сѣ възможноститѣ за износъ. Да знаемъ тютюнитѣ кжде ще ги пласираме, оризъ ще изнасяме ли, рапицата кжде ще отиде и т. н. Засѣгамъ тия примѣри съ по една дума, за да мога да мина всичкия материалъ, който ми предстои да ви изложамъ. Тая идея, приспособяването на българското селско земледѣлско производство къмъ чуждитѣ пазари, ние ще намѣрите въ всѣко разпореджане на министерството. Твърдя решително, че нѣма нито едно мѣроприятие, засѣгащо която и да било култура по българската земя, безъ да е проученъ предварително въпросътъ за пласмента на тая култура, било въ България, било вънъ отъ нея. И за да мога въ туй отношение да бжда улесненъ, независимо отъ цѣлата наша служба, която имаме въ министерството, независимо отъ нашата консулска служба въ странство, позволихъ си административно да си създамъ — пари не харча — една мрежа отъ почетни кореспонденти, които да подпомагатъ Министерството на земледѣлието въ пласмента на българскитѣ произведения, въ проучване чуждитѣ пазари. Имамъ почетни кореспонденти въ Германия, имамъ такива въ Франция, имаме въ Англия, имаме даже нѣколцина въ Съединенитѣ щати и други американски страни, въобщо въ страни, които ни интересуватъ относително нашия пласментъ. Нѣкои отъ тия почетни кореспонденти сѣ професори, други специалисти, трети търговци или общественици, благоразположени къмъ България, изобщо лица, които сѣ на нашитѣ услуги, които ни сътрудничатъ благородно, безъ да имъ плащаме. Съ тая мрежа отъ нѣколко десетки почетни кореспонденти ние сме успѣли досега въ нѣколко случая да допринесемъ доста сѣществени материални услуги, по размѣри малки или голѣми, на нашето земледѣлие и специално на нашия пласментъ.

Отъ нѣколко години насамъ, и специално презъ последната година, се разисква твърде оживено въпросътъ: кой е пътятъ на българското земледѣлие, модернизация или трансформация? Това ми напомня спора въ България къмъ края на миналия вѣкъ и въ началото на този вѣкъ между моя колега г. професоръ Дананловъ, сега министъръ на благоустройството, и г. Димитър Яблански: индустрия или земледѣлие? Сега не се спори по това: индустрия или земледѣлие, а се спори по това: българското земледѣлие ще го модернизираме ли или ще го трансформираме? По моето скромно мнение, въпросътъ, така поставенъ, е основно погрѣшно поставенъ. Той е поставенъ и противъ логика, и противъ разумъ, и противъ самата

действителност. Въпросът не е да модернизираме ли или да трансформираме българското земледелие, а въпросът е: първо, да го модернизираме и, паралелно с това, да го трансформираме.

Какво значи модернизиране? Идеята за модернизиране е толкова понятна и ясна, че няма защо да я обяснявам пред Народното събрание; слушали сте дълги речи по този въпрос. Въ голѣма част отъ нашитѣ селски стопанства се работи по единъ първобитенъ начинъ, по единъ начинъ, да кажа, полуварварски или изцѣло варварски. Вземете културата на ориза. Нашиятъ оризъ е великолепенъ по качество, по съставъ и като храна. Въ свѣта нашиятъ оризъ е на едно отъ първитѣ мѣста въ скалата на ориза. Но нашата култура на ориза е на последно мѣсто по начинитѣ на обработване. Тя е най-варварска въ свѣта, защото и въ Африка ориза го работятъ много по-целесъобразно, отколкото въ България. Южна България е нашата гордостъ, тя е мила на всички, трѣбва да я подпомогнемъ съ напояване. Но въ рапорта на англичанина, който бѣше повиканъ тукъ по въпроса за напояванията, стои тази мисль много добре доказана — че той е обиколилъ цѣлия свѣтъ, но такива варварски начини на обработване ориза никѣде нѣма: употребява се 4 пѣти повече вода, отколкото трѣбва, тия граници, които се поставятъ, сѣ свършено примитивни и редъ други недостатѣци съществуватъ. Освенъ оризъ — и зърненитѣ храни и други нѣкои култури ние ги работимъ доста примитивно, и въ това отношение сме много назадь. Ще трѣбва да модернизираме всичко, но да го модернизираме съ разумъ, наспоредъ нашитѣ срѣдства и условия. Не можемъ насила да туримъ култиваторъ, кѣдето не му е мѣстото. Споменътъ отъ култиватора е тежъкъ, като кошмаръ. Споменътъ отъ редосѣялката е много хубавъ. Отъ едни машини споменътъ е много добъръ, отъ други машини споменътъ е много лошъ. Нѣма какво да ги правимъ неподходящитѣ машини. Имаме ги на разположение, но не знаемъ какво да ги правимъ. Преди известно време намалихъ цената на половина, но, въпрѣки това, пакъ не вървятъ, не се пласиратъ. Отъ валика споменътъ е тежъкъ. Той всичко зарива, но не е полезенъ. Има други машини, по-евтини, по-добри за насъ. Отъ редъ други машини споменътъ е много добъръ, селянинътъ ги цени, и трѣбва да ги въвеждаме. Искамъ да кажа, че трѣбва да правимъ модернизиране въ всички наши култури, и ще се спра на тия култури една по една. Това, обаче, съвсемъ не значи, че ние трѣбва да бѣдемъ противъ трансформацията на българското земледелие.

Какво значи трансформация — за да нѣма недоразумение? Вие го знаете, но може би криво ще се разберемъ. Трансформация значи извѣнъ зърненото производство, което ние имаме за насъ си, и за износъ, да засилимъ производството и на другитѣ култури, обикновено наричани интензивни — индустриални растения, маслодайни растения, памукъ, тютюнъ и пр., зеленчуци и плодове — да ги увеличаваме съ огледъ на вътрешната консомация и за износъ, ако имаме възможности за това износъ.

Би било безразсѣдство да увеличаваме едно производство, макаръ и съ най-модерни срѣдства, до едни голѣми размѣри, ако сме сигурни, че нѣма да има пазаръ за това производство. Затуй азъ обърнахъ Министерството на земледелието на единъ посрѣдникъ между чуждитѣ пазари и българскитѣ експортѣри, донѣкога за продажбата на едро, донѣкога за много дребни продажби, за единъ вагонъ. Ще ви съобща конкретно едно по едно това, което правимъ и ще искамъ по-нататъкъ да чуя вашето мнение дали не сме направили нѣкоя грѣшка и ако сме направили такава, увѣрявамъ ви, охотно ще я поправимъ.

Възможна ли е тая трансформация? Да. Изобщо взето, България има 20—30 артикули, между които плодове и зеленчуци, които по качество или съ първи, или сѣ между първитѣ въ свѣта, а пазаритѣ за тия артикули сѣ неограничени. Тѣ сѣ заети съ нѣщо, но има много възможности за голѣмъ пласментъ. А въ туй отношение, споредъ мене — бързамъ да ви го кажа — параграфътъ на бѣждещето за българското земледелие — тютюнътъ ще си остане, ще го увеличаваме, зърненитѣ храни ще си останатъ, ще ги увеличаваме — споредъ програмата на Министерството на земледелието ще бѣдатъ плодовитѣ и зеленчуцитѣ, прѣсни и консервирани. Това сѣ 20—30 артикули, съ които можемъ да се явимъ на свѣтовния пазаръ еднакво и въ Токио, и въ Лондонъ, и въ Парижъ. Когато говоря това, зная много добре, че ще има да ми се присмиватъ. Азъ понесохъ много присмѣхи, много гаври, ще понеса и още, но ще вървя въ това направление фанатично, убеденъ, че правя нѣщо полезно, нѣщо добро, отъ което нашата земя става по-хубава, по-благодатна за нашия селянинъ, за нашия земледѣлецъ.

Следователно: модернизация и трансформация паралелно, едната разумно, споредъ нашитѣ материални и други условия, а другата — нагодена споредъ пазаритѣ на свѣта.

Повдигна се единъ въпросъ, който искамъ тукъ да изчерпя — въпросътъ за изкуственитѣ торове. България въ туй отношение е най-останалата назадь страна въ Европа. Може би Албания да е като насъ — тя е нова страна, не познавамъ условията на Албания — но азъ изучихъ горедолу условията на Ромѣния, Югославия и Гърция, за да направя сравнение съ България.

Е добре, трѣбва да ви призная съ срамъ, съ наведена глава, че въ туй отношение България е на последно мѣсто, че тя далечъ, далечъ е изпреварена отъ нашитѣ три сѣседки. Гърция внася ежегодно презъ последнитѣ години срѣдно 3.500 вагона изкуствени торове. Имайте предъ видъ, че Гърция не минава за такава земледѣлска страна като България. България не внася почти нищо! Внася се нѣщо тукъ отъ представителитѣ на фабрицитѣ, за да правятъ агитация. И ние, министерството, получихме безплатно нѣколко вагона изкуствени торове за пропаганда, за да ни насърчатъ да купуваме. Ние не сме купили още, нѣмаме срѣдства, нѣмаме и планъ — за каквото имаме планъ, имаме, за каквото нѣмаме — нѣмаме! Югославия внася надъ 7 хиляди вагона ежегодно, естествено, внася повече Западна Югославия, която земледѣлски е повече издигната, но внася и сѣседната до насъ частъ на Югославия. Ние нищо не внасяме.

При това положение заварихъ въпроса за костеното брашно. Разбира се, разисквахме този въпросъ съ компетентни хора, какво да правимъ съ това брашно. Ние имаме костено брашно. Най-лесното нѣщо е да го оставимъ да го изнасятъ, както е ставало до сега, всичкото, до килограмъ, въ Италия. Ако азъ желяхъ никой да не ме закача, щѣхъ да остава всичко да си върви, както до сега. Но ние изучихме тоя въпросъ и решихме: понеже въ България се произвежда около 1½ милиона килограма костено брашно — смѣтайте колко малко количество е — цѣлото ще го запазимъ за нуждитѣ на нашето земледѣлие. Отъ нашитѣ изучавания е установено — г. професоръ Ивановъ го призна въ своята статия — че западната частъ на Софийска околия може да погълне цѣлото това количество костено брашно, защото нейната земя е най-пригодна за тоя торъ и тамъ много го желаятъ стопанитѣ. Източната страна на Софийското поле не го иска толкова. Почвата тамъ има по-другъ съставъ. Обаче има много други стопанства въ насъ, много земи, които желаятъ този торъ. Ние взехме това костено брашно на цена много по-ниска отъ она, на която го продаваха въ Италия, на цена по-ниска отъ пазарната цена на костеното брашно въ Европа. Казахме на господина приятелски: нѣма да ви позволимъ да го изнасяте, ангажираме го за България, полека-лека ще свикне населението съ него, срамата е да го изнасяте въ странство, когато е толкова необходимо за насъ.

При мене дойдоха селяни отъ Сухиндолъ и другаде и ми казаха, че тоя торъ е много пригоденъ за тѣхната земя. И азъ тукъ съ благодарностъ си спомнямъ думитѣ на г. Станю Златевъ, който каза, че земята ни е бедна, че тя ослабвала, че селянитѣ започватъ да чувствуватъ, че земята отъ година на година става все по-бедна и че има нужда отъ засилване. Какъ искаме земята да ражда, когато не ѝ даваме нищо, когато имаме варварско отношение къмъ нея? Тя не може да дава плодъ, тя трѣбва да бѣде подпомогната, трѣбва да бѣде засилена, за да може да дава повече и по-стабилно.

Д. Дерлипански (з. в): Тия работи дѣдо Станю ги познава по-добре отъ Васъ.

Отъ сговориститѣ: Мълчи бе!

Министъръ Г. Василевъ: Ние решихме да туримъ това скромно и минимално начало, да започнемъ да въвеждаме изкуственитѣ торове, понеже никой досега не е сторилъ нищо. 50 години този въпросъ стои откритъ, никой не го е проучилъ. Естествено е, че това, което сме направили, не разрешава въпроса за изкуственитѣ торове, но то е само едно скромно начало на разрешението. Ще трѣбва да се правятъ проучвания отдѣлно за всѣка почва и ще трѣбва да се смѣсватъ разни торове, ще трѣбва да се смѣсва костеното брашно съ други състави, за да се ускори неговото действие, да се правятъ опити, да се правятъ проучвания на почвата и да се види кѣде какви торове най-подхождатъ — една трудна работа, но азъ не мога да скръстя ръце и да кажа: каквото е било досега, както е вървѣло отъ дѣдо Адама, така да си върви. Направенъ е единъ планъ отъ моя главенъ секретаръ — вещь човѣкъ.

Азъ бихъ желалъ да чуя критика отъ български специалисти, какъвто не съмъ и азъ — но критика на специалиститѣ вънъ отъ Камарата. Да се каже една дума, да се намѣри единъ недостатъкъ, да се намѣри единъ, който да каже, че неправилно е направено разпредѣлението на костеното брашно! Азъ четохъ статията на г. професоръ Ивановъ. Той казва: че костеното брашно не е най-подходящиятъ торъ за България — съгласни сме, но нѣмаме пари да доставимъ другъ. И после, какво да правимъ това костено брашно? Той не казва да го изпращаме въ Италия, но казва: (Чете)

„Отъ опититѣ, направени въ чужбина, днесъ се знае, че костеното брашно може да се използва най-добре при следнитѣ случаи:

1. При леки пѣськливи почви, бедни на варъ. Такива има у насъ по брѣговетѣ на р. Марица.

2. На кисели почви, при които, благодарение на киселата реакция на почвата, голѣма частъ отъ фосфорната киселина на костеното брашно се разтваря и използва отъ растенията. Такива почви у насъ има по низкитѣ мѣста, въ повечето случаи заети съ естествени ливади.

На тежкитѣ глинести почви, богати на варъ, каквито преобладаватъ у насъ по Дунавската равнина, костенитѣ брашна оказватъ слабо действие. Също така и на черноземнитѣ въ Южна България, които обикновено сѫ богати на варъ, действието на костенитѣ брашна е съмнително. Варъта въ случая вреди по тоя начинъ, че бързо неутрализира киселинитѣ и не дава възможностъ на фосфорната киселина въ костеното брашно да се разтвори и използва отъ растенията.

Предъ видъ на това, костеното брашно трѣбва да се използва само при лекитѣ, пѣськливи и кисели почви.

За установяване използването на костеното брашно въ чужбина сѫ правени много обстоятелни опити и е намѣрено, че, употребено при горнитѣ условия, то заема по своето действие сръдно мѣсто между томасовото брашно и фосфорититѣ. Въ сравнение съ суперфосфора, то дава едно използване на фосфорната киселина, равно на 50—60 на сто.“

Г. г. народни представители! Казахъ ви какъ е поставенъ въпросътъ. Исканъ да използвамъ това костено брашно, вмѣсто да го използва Италия. Безспорно е, че това е първиятъ опитъ, безспорно е, че ние не го даваме по заповѣдъ: „Дай пари, налагаме ти костено брашно“, но съ съвети къмъ селянитѣ, съ изучаване на почвата, се работи подъ ръководството на главния секретаръ, който е най-голѣмиятъ специалистъ по този въпросъ. Елате да ви дамъ сведения за резултатитѣ, получавани всѣки день, за разпредѣлението, къде сме дали торъ, на кого сме дали, къде какви съвети сме дали — за да видите, че има единъ вещь човѣкъ, който работи като отличенъ стопанинъ, за да помогне българския селянинъ. Какво повече да направимъ? Ако изпишете повече отъ по-добритѣ торове, и тѣхъ ще пласираме.

По разбирането на Министерството на земледѣлието, два лоста сѫ, които подпомагатъ основно и здраво развитието на земледѣлието. Това сѫ опитното дѣло и земледѣлскитѣ кредити. Опитното дѣло въ миналото може би е било занемарено до известна степенъ. Днесъ то не е занемарено. Напротивъ, днесъ то е поставено въ бюджета на първо мѣсто, отдѣлено е, разграничено е и е дадено въ най-добритѣ рѣше, каквито има въ България. Въ това отношение разполагамъ съ най-добритѣ специалисти на министерството и съ най-добритѣ специалисти на факултета. Ако би имало свободни специалисти, не бихъ се поколебалъ да намѣря начинъ да използвамъ и тѣхъ. Въ всѣки случай, опитното дѣло е действително за насъ единъ изходенъ пунктъ и това се разбира най-лесно, когато ви казахъ принципа, че ние трѣбва да изучимъ земята и да се приспособимъ къмъ нея, а не да мислимъ, че тя може по нашъ капризъ или насила да даде това, което ние пожелаемъ. Не е вѣрна мисълъта, че мѣстото на опитното поле не било въ едно сътрудничество между факултета и министерството, а непременно то трѣбвало да бѣде обособено и раздѣлено отъ факултета съ китайска стена. Азъ четохъ аргументитѣ. Единъ професоръ, Вагнеръ, ако не се лъжа, писалъ, че професоритѣ иматъ малко по-други разбирания, малко по-други задачи и добре е, ако опитното дѣло бѣде само при администрацията, при министерството. Г. г. народни представители! Може би за нѣкои страни това да е целесъобразно. Въ Дания по опитното дѣло министерството на земледѣлието и факултетътъ вървятъ рѣка за рѣка. Това е единиятъ мой примѣръ. Въ Холандия е същото нѣщо; въ Америка е същото, въ Англия е същото, въ Гер-

мания е почти същото. Е добре, азъ вземамъ този примѣръ. Но най-голѣмиятъ аргументъ за менъ е този, че тукъ въ България азъ намирамъ единъ шабъ отъ специалисти въ факултета и единъ шабъ отъ специалисти въ министерството, които съмъ турилъ въ хармония. Какво ще търся по-добре, когато използвамъ най-доброто на науката и на администрацията? Тѣ сѫ въ съгласие, тѣ работятъ въ много добро сътрудничество. Имаше законъ за опитното дѣло, но години наредъ нѣмаше конкурси за заемането на длѣжноститѣ. Азъ обявихъ тѣзи конкурси и мога да ви заявя, че никога не съмъ пожелалъ по тѣзи въпроси, за специалисти, да зная кой отъ коя партия е. Това свършено не ме е интересувало и сме били свършено обективни и справедливи. Гледали сме да не падне сѣнка отъ съмнение, че можемъ да заобиколимъ или да оскърбимъ нѣкой човѣкъ заслужилъ, способенъ, защото билъ отъ нѣкоя друга група или билъ съ други разбирания. И при този изборъ за катедритѣ по опитното дѣло, за ръководството по опитното дѣло, ние ще изберемъ най-подходящитѣ, най-подготвенитѣ специалисти и тѣ ще работятъ въ сѣщия духъ на солидарностъ и споразумение между министерството и факултета.

Земледѣлскитѣ кредити е основата на цѣлото развитие на земледѣлието. Никаква култура, никакъвъ опитъ, никакво познание, никаква благодатна почва, нищо нѣма да ви помогне, ако селянинътъ не е спокоенъ отъ гледна точка на бюджета на своето стопанство, ако той не е свободенъ да може да засѣе, ако той не е свободенъ да може да изчака своята реколта, ако той е отчаянъ и отчаянъ отива въ кръчмата, не защото има пари, а защото нѣма пари, за да пие, за да се сърди, за да се ругае. Трѣбва селянинътъ да бѣде спокоенъ. Това е предварително психологическо условие, за да може той да си гледа работата, да бѣде добъръ земледѣлецъ, да бѣде добъръ стопанинъ, да си гледа добитѣка, да се грижи за реколтата. Това спокойствие преди всичко и най-много зависи отъ земледѣлския кредитъ.

Въ туй отношение, изобщо взето, по принципъ взето, България е щастлива. Щастлива е, казвамъ, въ сравнение съ нашитѣ сѣседи. Първо, тя е щастлива, че има единъ държавенъ кредитенъ институтъ. Може да го критикуваме, може да не е свършенъ, може да има вътрѣ неприятни нѣща и т. н., но все пакъ е единъ общественъ и държавенъ институтъ; законътъ за него идва тукъ, ще го разискваме, ще видимъ какво ще направимъ, ще го усъвършенствуваме; не е частенъ. а е общественъ и на държавата.

България е щастлива, отъ друга страна, че грамадна частъ отъ задѣлженията на селянитѣ сѫ пакъ въ този институтъ, а не сѫ въ частни рѣще. Има лихвари, има, за нещастие, задѣлжения къмъ частни лица, но най-голѣмата частъ отъ задѣлженията е пакъ тукъ, на обществено мѣсто.

Преди нѣколко месеца имаше една земледѣлска конференция въ Варшава, на която взехъ участие, съ дневенъ редъ отъ много въпроси. Въпросътъ за земледѣлския кредитъ не бѣше поставенъ на разглеждане, обаче единъ американски финансистъ, който бѣше делегатъ на банкитѣ-кредиторки при Банкъ Полски, по поводъ на гѣхния заемъ, даде единъ меморандумъ по конференцията да се постави на дневенъ редъ този въпросъ за кредита. Съгласиха се всички и ми възложиха да председателствувамъ тая комисию за земледѣлския кредитъ. За мене лично най-важниятъ въпросъ въ всичкитѣ тия международни съвѣщания, си остава въпросътъ за земледѣлския кредитъ. Скоро, преди 2—3 месеца, стана конференция и въ Букурещъ, специално по земледѣлския кредитъ. Ние гукъ, въ Земледѣлската банка, изработихме нашитѣ схващания и нашитѣ разбирания и се вяхиме на тази конференция. Мога да ви заявя, че въ тази конференция всичкитѣ делегати напълно възприеха българската програма, българскитѣ разбирания, безъ да прибавятъ една дума и безъ да извадятъ една дума. И смѣтахъ, че това е свършена програма за земледѣлския кредитъ.

Не искамъ да кажа, че нуждитѣ у насъ сѫ напълно задоволени. Банката не разполага съ достатъчно сръдства — то е другъ въпросъ — но ние имаме една организация, като основа, прекрасна; остава да се отстранятъ, ако има, недостатѣцитѣ въ тая система, въ тая организация и да снабдимъ банката съ сръдства, съ източници; да търсимъ тия сръдства, ако ги нѣмаме достатъчно, за да може тя да задоволява всички нужди на селското население.

Обикновено се оплакватъ, че банката не дава пари. Банката дава пари, но безспорно е, че банката нѣма тѣло много, може би, колкото отъ нея се иска. Не бива да се упрѣква банката, че тя нѣма достатъчно сръдства да

задоволи всички, а трѣбва да се погрижимъ да намѣримъ срѣдства за Земледѣлската банка, за да може тя да задоволява всички нужди. Ето ви сега цифри, по които вървамъ, че нѣма да се съмнявате и не бива да се съмнявате, защото сѣм официални цифри на банката. Нѣма да ви дамъ много цифри, ще ви дамъ малко цифри, но тия цифри ще ви дадатъ една характеристика на положението, за да може по-лесно да го запомните и да ви послужи това въ вашитѣ размишления и разисквания. Взелъ съмъ две години за сравнение — 31 декемврий 1922 г., преди 8 години и нѣщо, и 31 декемврий 1930 г. Банката е пласирала въ времето на земледѣлцитѣ заеми срещу записи: на 31 декемврий 1922 г. 181.806.000 л., а на 31 декемврий 1930 г. 807.266.000 л. — около петъ пѣти повече за 8 години; заеми срещу залози: на 31 декемврий 1922 г. 343.727.000 л. и на 31 декемврий 1930 г. 1.440.383.000 лева; ипотечни заеми: 31 декемврий 1922 г. 172.717.000 л., на 31 декемврий 1930 г. 379.022.00 л.; заеми на кооперативни дружества: на 31 декемврий 1922 г. 258.215.000 л., а на 31 декемврий 1930 г. 1.380.860.000 л.; текущи смѣтки срещу ценни книжа: на 31 декемврий 1922 г. 28.978.000 л., а на 31 декемврий 1930 г. 174.034.000 л.; заеми на държавата, окръжи, общини и пр.: на 31 декември 1922 г. 90.994.000 л., а на 31 декемврий 1930 г. 469.948.000 л.; и заеми за гаранции: на 31 декемврий 1922 г. 22.315.000 л., а на 31 декемврий 1930 г. 79.118.000 л.

Тукъ се направи едно общо указание, че банката раздава малко кредитъ чрезъ кооперациитѣ, а дава повече кредитъ лично, на самитѣ длѣжници, направо. Трѣбва да имате предъ видъ, че една голѣма частъ отъ заемитѣ, дадени на лица, сѣм дадени за изхранване, които не могатъ да се раздаватъ чрезъ кооперациитѣ и тая сума трѣбва да я прибавимъ къмъ даденото на кооперациитѣ. По печатния отчетъ на банката отъ миналата година — за тая година просто не взехъ тази цифра — банката е дала само за изхранване 812.019.000 л.

За 1922 г. азъ ви казахъ, че всичко сѣм дадени 1.098.752.000 л., а на 31 декемврий 1930 г. сѣм дадени 4.730.901.000 л.

С. Димитровъ (д. ст): 3.700.000.000 л. повече, отколкото въ тѣхно време!

М. Шиваровъ (з. в): Въпросътъ бѣше за кредитъ за изхранване.

Министъръ Г. Василевъ: Като прибавите, следователно, тая цифра отъ 800.000.000 л. минимумъ за изхранването къмъ другитѣ милиардъ и 400 милиона лева, ставатъ 2.200.000.000 л., съ които се намалява кредитътъ за другитѣ операции. И въ туй отношение банката, безспорно, би желала да увеличи своя кредитъ чрезъ кооперациитѣ, но това нѣщо не може винаги да стане и не зависи само отъ Земледѣлската банка.

Кооперативното движение прекарва въ България една криза. Азъ бихъ си позволилъ набързо да кажа моето мнение за тази криза въ кооперативното движение, безъ да вземамъ въ съображение какво е партийното становище на единъ или на другъ. То страда, споредъ мене, отъ много партизанство, отъ борба на много партизани въ него, то страда, отъ друга страна, и отъ една известна незрѣлост. То се хвърля въ всевъзможни операции, въ всевъзможни търговии и свърши катастрофално, та трѣбваше да купува вършачки, които кооперациитѣ скѣпо да продаватъ, за да може управителниятъ съветъ да уреди и покрие смѣткитѣ на централата. Липсата на добро ръководство въ това кооперативно движение се чувствава много силно. То нѣма много подготвени лица за задачата, която му е възложена. Кооперациитѣ трѣбва да бждатъ насърдени, но не може да се насърчава единъ манталитетъ на една кооперация, която казва: „Ти си длѣженъ да ми дадешъ, а азъ имамъ право да не ти плащамъ“. Това не е кооператизъмъ, това е лѣжекооператизъмъ, това е злоупотреба съ кооперативната идея. Отъ този лѣжекооператизъмъ всички трѣбва да се освободятъ. Трѣбва непременно кооперациитѣ да бждатъ добре заздрави, да бждатъ порядъчни, да бждатъ въ чисти рѣще, за да бждатъ безусловно насърдавани. Азъ ви увѣрявамъ, че всѣка кооперация, която се е кристализирала, която се е установила като нѣщо здраво, цѣлостно, морално, порядъчно, не само че ще има пълна подкрепа, но азъ съмъ готовъ да ѣ дамъ двойно насърчение, защото нѣма никакъвъ рискъ и не само нѣма никакъвъ рискъ, но е и едно много добро дѣло. Такава кооперация става примѣръ на други десетъ. Но когато има една кооперация лоша, слаба по моралъ и ръководство, гдето има, да кажемъ, нѣкакви злоупотреби, гдето искатъ да скриватъ касата, за да нѣма никакъвъ контролъ, не можемъ

да даваме подкрепа. Значи, кооперативното движение, специално селскитѣ кооперации, освободени отъ партийни борби, консолидирани, отъ материална и морална гледна точка, иматъ право и трѣбва да бждатъ насърдени — чрезъ тѣхъ трѣбва да отива кредитътъ въ селското население, но само чрезъ добритѣ кооперации, а не чрезъ всѣка кооперация.

Да ви кажа единъ конкретенъ примѣръ. Презъ тая есенъ Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ написа едно писмо до Министерския съветъ, на което смисълътъ бѣше: „Дайте ни, казватъ, 50 милиона лева!“ — Какво ще ги правите? — „Ще купимъ храни на текущи цени“. — А после какъ ще ги продадете? — „Нѣма никаква опасностъ. Въ най-лошия случай, ще изгубимъ тия 50 милиона лева, повече нѣма да загубимъ“. Ние имъ казахме: извинявайте, г-да, смѣтката ви е много погрѣшна. Ами ако ние ви дадемъ 100 милиона — 100 ще загубите; ако ви дадемъ 300 милиона — 300 ще загубите. Вие сте голѣми меракли да разполагате съ паритѣ на Земледѣлската банка, но тая работа, както я предлагате, не може. Тукъ бѣха и чужди кооператори, които казваха: „Този, който мисли така, нѣма идея, нѣма понятие, какво значи кооперация. Той иска да прави спекулации; за него нищо не значи, ако загуби; да му дадешъ 50—100 милиона лева — само тѣхъ ще разходва, само тѣхъ ще загуби, защото нѣма повече. Колкото му дадешъ, ще ги прахоса“. Това нѣщо не е кооператизъмъ, на такава дѣска ние не можемъ да стѣпимъ. Ние не можемъ да подаримъ Земледѣлската банка на този или онзи авантюристъ. Сега тѣ се оплакватъ: „Не ни подпомагатъ“ — Въ какво не ви подпомагатъ? Въ закупването на храни правителството ви подпомага. Искате пари отъ банката за вашия вестникъ. Добре, ще ви дадемъ, но при условие да не го редактиратъ комунисти: на комунисти не мога да плащамъ — ще намѣрите другъ да ви даде; не мога да давамъ премия на комунисти, за да пишатъ противъ държавата, за да пишатъ глупости. Това нѣщо не може. — За друго нѣщо не съмъ се мѣсиль. Никога не съмъ казвалъ: този е отъ опозицията, този е отъ еднѣ коя група — всички сѣм добре дошли, само да бждатъ добри кооператори. Нѣма защо да си мѣнятъ партийнитѣ убеждения предъ менъ. Това не ме интересува. Въ туй отношение Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ има нужда отъ едно подобрене на ръководството си, и ви го казвамъ откровенно. Вестникътъ на Общия съюзъ на кооперациитѣ атакува Земледѣлската банка и министерството, смѣтайки, че ние сме били врагове на кооперативното движение.

Г. г. народни представители! Азъ съмъ малко по-старъ кооператоръ отъ тѣзи, които пишатъ въ вестника на Общия съюзъ на кооперациитѣ: основателенъ членъ на кооперация „Напредъ“ съмъ и се гордѣя съ това дѣло, не се срамувамъ. Азъ никога не съмъ билъ противъ кооперациитѣ, винаги съмъ билъ за тѣхъ. Но зная, какво е кооперация, защото съмъ проучилъ, какъ е изникнала тя въ Англия, въ Белгия, навсѣкѣжде въ свѣта. Азъ не искамъ да бжда доморасълъ кооператоръ. Казватъ: „Не позволяваме чуждъ контролъ“. Нѣма чуждъ контролъ. Хората искатъ да видятъ, какво има въ България, да видятъ какъ работятъ нашитѣ кооперации, какъ плащатъ, какви сѣм задѣлженията имъ. Проф. Гебхардъ не е нито банкеръ, нито комисионеръ, нито е посрѣдникъ; той е единъ голѣмъ общественикъ, лѣвичаръ по убеждение, порядъченъ и просвѣтенъ човѣкъ. Прави се едно проучване, защото искаме да се отстранятъ недѣжитѣ въ кооперативното движение, за да може банката да се простре и да даде повече срѣдства на кооперациитѣ.

Г. г. народни представители! Тукъ се направи жестока критика на дейността на Земледѣлската банка, която искамъ да защита не само по дългъ, но трѣбва да ви освѣтя съ нѣколко думи за това, което сме направили съ г. Танчевъ и управителния съветъ отъ 10 месеца насамъ. Убеденъ съмъ, че колкото и да е малко направеното, това е най-много, което можеше да се направи. Никой не би могълъ да каже, че би направилъ повече. Бихъ желалъ да ми се каже, кой би могълъ повече да направи.

Съ помощта на Земледѣлската банка разрешихъ въпроса за костеното брашно. Държавата нѣма пари, кредитъ не бѣше предвиденъ. Помоглихъ банката, убедихъ я, тя отпусна нуждитѣ срѣдства и този въпросъ бѣше уреденъ. Съ помощта на Земледѣлската банка ние уредихме два разсадника за тютюнъ: въ Станимака и въ Кричимъ. Понеже г. Странски е голѣмъ специалистъ и по тютюнитѣ, и по всички култури, азъ му поставихъ тая задача, да приготви тия два образца на тютюневи разсадници. Понеже държавата нѣма срѣдства, отнесохъ се пакъ до Б. з. банка и тя ми даде пари. Правимъ тая година два опита, които ще дадатъ практически резултати. Банката ни отпусна единъ малкъ кредитъ и като начало напра-

вихме два малки разсадника: въ Кричимъ и Станимакз; съ най-добра грижа за семе, обработка и всички други условия ще се отглежда здравъ разсадъ, по-устойчивъ и срещу болеститѣ, отколкото обикновения. Нашето тютюнево производство много страда отъ размишването на семейната и хората не знаятъ отъ где да взематъ добъръ разсадъ. Като резултатъ на това ще имаме по-здрави и по-качествени тютюни. Никой въ свѣта, по нашето убеждение, не произвежда по-добъръ разсадъ отъ нашитѣ две скромни лехи. Ние ще искаме да реализираме тази идея: незабелязано, безъ да се говори за милиони или милиарди, да разпространимъ подготовката на разсадъ по цѣла България и да нѣма тютюнопроизводителъ, който да не получава разсадъ отъ държавата, най-доброкачественъ разсадъ и на най-ниска цена. Планътъ е готовъ, пѣтътъ е намѣренъ. По тоя пѣтъ ще вървимъ. Сега на две мѣста, идната година на 4 или 6 — сигурно въ Дупница и Горна-Джумая, и въ всички центрове — въ течение на 5 години ще имаме много по-доброкачественъ тютюнъ, отколкото досега и ще намалимъ болеститѣ по тютюнитѣ въ значителенъ размѣръ. Земледѣлската банка ми помогна, като министъръ на земледѣлието, да разреши и другъ единъ въпросъ — да създадемъ още сега, въ най-близо бѣдеще, две люпилни: едната при завода „Клементина“, другата при депото въ Пловдивъ. Ние нѣмаме срѣдства по бюджета, но банката ни отпусна 1 милионъ лева. При смисленъ и скроменъ планъ на тия две люпилни, ще може наскоро да се даватъ на множество селяни не яйца, а вече отрасли породисти пилци по на 6—8 седмици, изгледани въ тия люпилни, на ефтина цена, лѣкувани отъ лѣкаритѣ предварително, за да ги предпазятъ отъ най-разпространенитѣ и опасни болести по птицитѣ.

Вие може-би сте недовѣрчиви и се съмнявате дали това ще стане? Г. г. народни представители! По този въпросъ свикахъ най-големитѣ специалисти въ нашата страна; заедно съ търговцитѣ-яйчари, тѣзи, които изнасятъ яйца и които познаватъ организацията въ странство — и съвмѣстно разрешихме този въпросъ. Азъ бихъ желалъ да ми се посочи едно по-полезно практическо разрешение. За сега нѣма такова.

Съ помощта на Земледѣлската банка ние ще построимъ наскоро една сушилни за овощия въ Кюстендилъ. Кюстендилъ е най-хубавиятъ центъръ за овощия. Земледѣлската банка отпусна срѣдства, за да можемъ да установимъ въ Кюстендилъ такава една сушилни за овощия, отъ която има голѣма нужда. Днесъ разрешихъ кредитъ на банката за две нови инсталации — сушилни за пашкули — едната въ Ямболъ, другата въ Свети-Врачъ. Сумата е отпусната и въ най-скоро време ние ще установимъ въ Свети-Врачъ и Ямболъ две нови сушилни за пашкули, които сж отъ голѣмо значение за нашето бубарство.

Земледѣлската банка ще строи сжщо презъ тази година една или две сушилни за царевича.

И. Бояджийски (д. сг): Това е отлично.

Министъръ Г. Василевъ: Набелязали сме Ломъ и Видинъ, познати добре като класически центрове, въ които се сѣе царевича. Макаръ че нѣкои години нѣма нужда отъ тия сушилни, въ други години има голѣма нужда отъ тѣхъ и споредъ нашитѣ изучвания, ако само една година спечелимъ време за изсушаване на царевича, ние ще покрияемъ всички разходи за тия сушилни.

Земледѣлската банка ме улесни и въ друга важна задача. Тя ме улесни презъ лѣтото за подпомагане износа на плодове и зеленчуци. Нѣмаше възможностъ да се свържатъ купувачитѣ отъ Германия съ продавачитѣ отъ България. Продавачитѣ въ България предлагаха да имъ се плати въ София, въ България. Купувачитѣ отъ Германия предлагаха да платятъ въ Берлинъ. Българитѣ искаха да продаватъ стоката въ България и да получатъ паритѣ въ България. Германцитѣ искаха стоката въ Германия и да я платятъ следъ пристигането въ Германия. Нѣмаше кой да стане посредникъ. Въртѣха се 10 дни. И нищо не ставаше. Най-после Министерството на земледѣлието намѣри за добре да се намѣси предъ Земледѣлската банка и на отговорностъ на Министерството на земледѣлието Земледѣлската банка гарантира тѣзи сѣлки. И ние прагихме за пръвъ пѣтъ миналата година гроздето чаушъ въ Берлинъ. То отиде тамъ, то се продаде и получи своята оценка на борсата, получи своята добра цена отъ 27 л. за килограмъ. Така бѣше и съ продажбата на доматиѣ.

Вие виждате, г. г. народни представители, че въпросътъ за връзката между Земледѣлската банка и Министерството на земледѣлието, както и въпросътъ за стопан-

ската дейтелностъ на Земледѣлската банка извънъ нейната кредитна дейностъ е отъ едно голѣмо значение. И действително, Земледѣлската банка не е само една обикновена банка. Тя е една банка, която ежедневно трѣбва да бѣде въ помощъ на самото министерство, на неговитѣ проучвания и инициативи. Единъ въпросъ остава откритъ — той е важенъ, той е голѣмъ — въпросътъ за силозитѣ и елеваторитѣ. Азъ ви казахъ миналия пѣтъ нѣколко думи. Сега ще попълня моето изложение. Има единъ планъ отъ преди близо 15 години за силозитѣ и елеваторитѣ въ България. Този планъ е направенъ очевидно при едно разбиране, че България изнася грамадно количество зърнени храни. Този планъ е възлизалъ на сегашни пари въ всѣки случай надъ 500—600 милиона лева. Този планъ не е билъ реализиранъ. Паритѣ сж събирани още отъ времето на конституциума и по-късно, и най-сетне тѣзи пари сж прехвърлени на Земледѣлската банка, като нейнъ капиталъ. Нѣма защо да се зловиди на народното представителство, че тѣзи пари сж минали като капиталъ на Земледѣлската банка, банката не ги е скрила, нито злоупотрѣбила. Банката има нужда да увеличи капитала си за удовлетворяване нуждитѣ на селянитѣ. Тя държи този капиталъ, безспорно, но ние сме винаги въ положение да искаме отъ нейнитѣ печалби, отъ нейния капиталъ да подпомогне за разрешаването на въпроса за построяването на силозитѣ и елеваторитѣ. Въпросътъ за насъ бѣше не да намѣримъ пари, а да промѣнимъ проекта на силозитѣ, който вече съвсемъ не отговаря на днешнитѣ условия. Този проектъ сега се готви и ви обещавамъ до края на сесията да ви дамъ сведения за голѣмитѣ линии на новия планъ. Този проектъ отъ финансова гледна точка достига до сумата 200—250 милиона лева, а отъ техническа гледна точка — да построимъ не голѣми силози и елеватори, а нѣколко малки, главно за вътрешната консомация и отчасти за износъ. Но къмъ тѣзи силози и елеватори едното отдѣление ще бѣде специално за варива, главно за фасулъ, който ще се изнася. Това ни е идеята. Отъ где ще се намѣрятъ срѣдства? Срѣдствата можемъ да ги намѣримъ и отъ Земледѣлската банка. Имаме възможностъ да прехвърлимъ на Земледѣлската банка нѣкои още отъ влоговетѣ, които сж въ разни други банки, да я засилимъ и въ течение на две-три години тя да може да ни даде пари. Но имаме и предложения отъ чужденци въ този смѣсълъ: ще ви построимъ по ваше искане, по вашъ планъ тѣзи постройки и вие ще ни ги изплатите въ продължение на 10—20 години. Кое отъ тѣзи дветѣ е за предпочитане, азъ не съмъ решилъ и не мога да го реша. Но, въ всѣки случай, въпросътъ ще бѣде поставенъ въ Министерския съветъ, той ще бѣде повдигнатъ отъ Министерството на земледѣлието, сложенъ на масата за разрешаване подиръ нѣколко седмици. Въ всѣки случай, едно решение трѣбва да се вземе. Ние сме готови въ този смѣсълъ, въ тѣзи общи размѣри да поставимъ въпроса на разрешение. Дали държавата ще иска отъ Земледѣлската банка, дали Земледѣлската банка ще вземе ангажментъ и ще даде гаранция на чуждия капиталъ, за да направи тѣзи постройки — този въпросъ е преждевремененъ. Но, въ всѣки случай, въпросътъ не е изоставенъ. А направеното въ тѣзи 10 месеца е въ този смѣсълъ, че ние сме преработили стария проектъ, вече съвършено неподходящъ за днешнитѣ условия, съобразно съ днешнитѣ условия.

Говори се извънредно много и върху порядкитѣ и върху известна корупция въ Земледѣлската банка. Азъ бързамъ да констатирамъ, че за времето отъ 10 месеца насамъ абсолютно никакъвъ фактъ на корупция нито е посоченъ, нито би могълъ да бѣде посоченъ. Мога да ви уверя, че азъ съмъ считалъ за моя длъжностъ да участвувамъ при разрешаването на почти всички по-важни въпроси, по които банката има да взема по-голема отговорностъ. И затуй мога да поема предъ Камарата и лично отговорността за туй, което тамъ се върши, тъй като не съмъ я оставилъ свободна отъ моето внимание. Когато азъ поехъ министерството, нѣколко дена следъ това получихъ единъ докладъ за ревизия. Този докладъ уличаваше единъ отъ администраторитѣ на Земледѣлската банка въ некоректностъ и въ всевъзможни деяния. Азъ нѣмахъ право да го уволня — трѣбваше да получа мандатъ отъ Народното събрание — но го повикахъ и му казахъ, че е необходимо да си подаде оставката, ако желае въпросътъ да се свърши бързо и да ме улесни, като единъ видъ неговъ началникъ, и ако той не си даде оставката, ще поискамъ мандатъ отъ Народното събрание. Той бѣше такъ добъръ да разбере, че трѣбва да си даде оставката, подаде си оставката и поиска отпущъ. Попитахъ банката дали му се следва отпущъ, дадохъ му такъвъ, колкото казаха, че му се следва и се ликвидира този въпросъ. Следъ известно време той подаде нѣкои възражения. Тѣзи възражения азъ ги дадохъ по реда на тѣзи, които правятъ анкетата.

Анкетната комисия казва, че тя ще продължи, че има още много въпроси да изучава. Азъ казахъ, че тѣзи анкетори не сѣ отъ моето министерство, а сѣ отъ Министерството на финанситѣ. Втори рапорти азъ не сѣмъ получавалъ. Значи допълнителното разследване, което трѣбваше да се направи едно върху неговитѣ възражения и друго върху други дѣла, върху други въпроси, отъ банката азъ не сѣмъ получавалъ. Дали то е готово или не е готово — до онзи день азъ не сѣмъ се интересувалъ. И да ви кажа: не сѣмъ се интересувалъ не затуй, че това не ме е интересувало изобщо, но никой не е повдигналъ въпросъ. Азъ знаехъ, че Шиваровъ не е въ банката и това ми стигаше. Въ всѣки случай, щомъ се повдигна въпроса въ Народното събрание, азъ взехъ преписката, прегледахъ я и това, което мога да ви кажа сега, то е, че отъ вчерашния день азъ сѣмъ почналъ наново да се занимавамъ съ този въпросъ и въ едно по-близо време ще му туря край. Нито ще го бавя, нито ще закривамъ нѣкого, нито ще чакамъ нѣкой да ме подкани. Изобщо мога да ви дамъ една обща декларация, че нѣма да позволя нито въ банката, нито въ друго наше учреждение въ моето ведомство да има корупция. Когато не мога да знамъ, тогава, разбира се, не ще мога да отговарямъ.

Д. Даскаловъ (з. в.): А до вчера не знаехте ли?

Министъръ Г. Василевъ: Азъ казахъ, което зная, азъ го викахъ и му казахъ, че искамъ да напусне банката и го отстранихъ. Казахъ, че се правятъ допълнителни изследвания, че се разучаватъ неговитѣ възражения. Той бѣше представилъ писменни възражения. И азъ знамъ, като адвокатъ, че като почне едно следствие, то ще трѣбва да върви по свой редъ. И докато не е дошло до мене, какво може да искате отъ мене, азъ какво мога да правя? Азъ не сѣмъ прокуроръ, азъ не сѣмъ съдебна властъ, азъ не бива да затруднявамъ съдебната властъ и не бива да крия нищо отъ нея. Нито сѣмъ го правилъ. Но въ всѣки случай, предъ видъ на голѣмия интересъ на Народното събрание по този въпросъ и предъ видъ на всичкитѣ тѣзи данни, които се изнесоха тукъ отъ трибуната, азъ казахъ, че това не може да остане така, азъ не мога да стоя настрана, да чакамъ съдебната властъ да си каже думата, азъ ще си кажа думата и ще имамъ възможностъ да ви докладвамъ това, което е направено. Въ всѣки случай, нѣма да остане нито единъ въпросъ не разрешенъ. И азъ ще поставя най-добритѣ лица, въ които вѣрвамъ, и всѣки единъ отъ васъ може да бѣде увѣренъ, че нѣма нищо да прикриятъ. Азъ сѣмъ направилъ реформи въ моитѣ служби, имамъ новъ юрисконсултъ, имамъ чиновници, на които мога да довъря напълно подобни въпроси, и тѣзи лица ще се занимаватъ въ най-скоро време съ тази работа и то съ най-голѣма бързина, за да се ликвидира този въпросъ споредъ закона и съ най-голѣма строгостъ.

П. Анастасовъ (с. д.): Само за Шиваровъ ли?

Министъръ Г. Василевъ: За всички случаи, които се явятъ.

Т. Стоилковъ (д. сг.): Има нѣкаква тютюнева кооперация, която е въ връзка съ този Шиваровъ. И тя ще се провѣри по това ново изкуство: стока на каса, каса на стока. То не е все едно. Вие много знаете, но нищо не знаете. Вие срамите фирмата, подъ която сте се подслонили. Ако взематъ да бесятъ социалиститѣ, ще си отиде така на хакъ-ерине. Нѣмашъ социалистическа култура. Ти си безъ социалистическа култура. Контрабанда си се вмѣкналъ въ Социалистическата партия.

К. Куневъ (д. сг.): Петре! Доволенъ ли си?

П. Анастасовъ (с. д.): Не му обръщамъ внимание.

Т. Стоилковъ (д. сг.): Вѣрно е, той е другаръ на Самба и на Вандервелдъ, на голѣми хора.

Министъръ Г. Василевъ: Минавамъ, г. г. народни представители, на цифрата на бюджета и на финансовата програма на Министерството на земледѣлието презъ следващата бюджетна година. Бюджетътъ на Министерството на земледѣлието въ последнитѣ 10 години е расълъ както следва: въ 1920/1921 г. — 53.000.000 л.; въ 1921/1922 г. — 93.000.000 л.; презъ 1922/1923 г. крѣгло 160.000.000 л.; въ 1923/1924 г. — 172.000.000 л.; въ 1924/1925 г. — 204.000.000 л.; въ 1925/1926 г. — 246.000.000 л.; въ 1926/1927 г. — 452.000.000 л.; въ тази година сѣ правени доставки на машини на два пѣти; въ 1927/1928 г. — 428.000.000 л.; въ 1928/1929 г. — сѣ изразходвани 354.000.000 л.; въ 1929/1930 г. сѣ израз-

ходвани 406.000.000 л.; въ 1930/1931 г. до 1 мартъ сѣ изразходвани 313.000.000 л., а до края на годината ще бѣдатъ изразходвани около 345—350 милиона лева. Цифрата на бюджетопроекта за 1931/1932 г. е 322.000.000 л., значи има едно намаление въ сравнение съ сумитѣ, предвидени по бюджета за 1930/1931 г., отъ 210.000.000 л., а въ сравнение съ действително изразходваното за 1930/1931 г., едно намаление отъ максимумъ 38 милиона лева.

Както ви казахъ по-рано, ние имаме установена отъ Министерството на финанситѣ цифрата 360.000.000 л. Тази цифра 360 трѣбва да я раздѣлимъ на две съставни части: 200 милиона лева отъ редовнитѣ приходи на държавата и 160 милиона лева отъ различнитѣ фондове за културни мѣроприятия, които сѣ къмъ Министерството на земледѣлието. Понеже бѣше решено предварително, че бюджетътъ на държавата ще бѣде приключенъ на 6.400.000.000 л., въ последния моментъ цифрата на бюджета на Министерството на земледѣлието бѣше намалена отъ 360 на 322 милиона лева. Фактически това не значи никакво намаление, тъй като въ първата цифра 360 милиона лева бѣхме предвидили 200 милиона лева отъ редовнитѣ приходи на държавата и 160 милиона лева отъ фондовѣтѣ, а въ втората цифра — 200 милиона лева отъ редовнитѣ държавни приходи и 122 милиона отъ фондовѣтѣ. Цифрата на постѣпления отъ фондовѣтѣ не зависи отъ туй, колко ние я пишемъ — тя зависи отъ действителнитѣ постѣпления, тя ще постѣпи независимо отъ това колко ние ще я пишемъ. И въ единия, и въ другия случай тя ще постѣпи все въ еднакъвъ размѣръ. Следователно, ние не сме намалили бюджета на Министерството на земледѣлието отъ първоначално установената цифра 360 милиона лева. По технически съображения ние сме намалили сега цифрата, за да бѣде приключенъ държавниятъ бюджетъ на 6.400.000.000 л. Срецу това азъ уговорихъ съ министра на финанситѣ следното: първо нѣщо — че Министерството на финанситѣ ще отпусне на Министерството на земледѣлието кредити за сезонни работи въ размѣръ на годишния бюджетъ. Понеже Министерството на земледѣлието разходва въ опредѣлени месеци, когато има сезонна работа, Министерството на финанситѣ нѣма да съблюдава за него наредбата на месечнитѣ бюджети, които се съблюдаватъ за другитѣ министерства. На второ мѣсто ние уговорихъ съ министра на финанситѣ, че всичко, което постѣпи въ повече отъ 120 милиона лева по фондовѣтѣ, както сега е предвидено, ще отива направо и изключително за Министерството на земледѣлието. Следователно, за народното представителство остава само единъ въпросъ — да се каже истината безъ заобикаляне, безъ демагогия, безъ прикриване: какво се надѣвате вие да получите отъ тия фондове, 162 милиона лева ли, 120 милиона или 200 милиона лева. Министерството на финанситѣ, като имаше предъ видъ постѣпленията презъ финансовата 1930/1931 г., направи изчисления, че доходитѣ отъ фондовѣтѣ ще бѣдатъ 160 милиона лева, повече не могатъ да бѣдатъ. И тогава 200 милиона лева отъ редовнитѣ приходи на държавата и 160 милиона лева отъ фондовѣтѣ — това прави 360 милиона лева. На тази цифра може да възлѣзе бюджетътъ на Министерството на земледѣлието и тъй го предвидихме, безъ стотинка повече или по-малко.

П. Миновъ (з. в.): Аджамия си!

Министъръ Г. Василевъ: Идната година ще видимъ дали азъ сѣмъ аджамия. Но предпочитамъ да почна съ малка цифра и да сѣ добри резултатитѣ, отколкото да почна съ 800 милиона лева и да свърша съ 250 милиона лева. Имайте малко търпение. Тия 160 милиона лева сѣ постѣпили тази година. Следователно, ние имаме основание да се надѣваме, че идущата година ще постѣплатъ 160 милиона лева. Но ние вземахме мѣрки да увеличимъ тия милиони. Една отъ мѣрките, която е взета по-рано, но която още не е дала пари на Министерството на земледѣлието, това е облагането на тютюна за тютюневия институтъ. Ние по него вече имаме постѣпления и тѣ ще стигнатъ минимумъ до 25 милиона, а може би 30 милиона лева. Това е единъ доходъ сигуренъ, който се събира върху изнесения тютюнъ. Законътъ е гласуванъ, таксата се събира, сумитѣ постѣпватъ. Следователно, ще имаме вече постѣпления по фондовѣтѣ отъ 25 милиона лева въ повече, отколкото е било по досегашния бюджетъ. Ние имаме и другъ единъ източникъ, който още не е оформенъ, но който азъ сѣмъ убеденъ, че ще бѣде оформенъ, имамъ всичкото увѣрение за това на моитѣ колеги. Отъ този източникъ азъ очаквамъ сѣщо добра сума. За да можемъ, обаче, да съберемъ тия суми, ние въ Министерството на земледѣлието наредихме собствена финансова служба. И азъ ви увѣрявамъ — и вие ще го

видите — че цѣлятъ апаратъ на Министерството на земледѣлието ще бѣде насоченъ къмъ това, да се събиратъ постѣпленията по тия фондове, като при това ние ще обяснимъ на населението, ще го убедимъ и ще му дадемъ доказателства предварително, че всички събрани суми по тия фондове ще ги използваме за удовлетворение на известни нужди на самото мѣсто, на самитѣ окрѣзи, на самитѣ околии. Примѣрно: единъ окрѣгъ, Старозагорски, Плѣвенски или Варненски, иска нѣщо отъ насъ, иска винарска изба, иска подкрепа за постройка на сушилни или за нѣщо друго. Ние ще обяснимъ на тия окрѣзи: тая сума, която ние събираме отъ васъ по единъ кой си фондъ, ние ще я дадемъ пакъ на васъ, тя не е нужна на министерството, ние си покриваме административнитѣ разноси.

Следователно, ние ще искаме съ тая агитация, съ това въздействие и съ специална служба въ министерството да подобримъ, да подсилимъ и ускоримъ събирането на сумитѣ по тия фондове за културни мѣроприятия; ще подобримъ и процедурата на това събиране, защото въ нѣкои случаи се налагатъ глоби и се събиратъ такси, но тѣ биватъ обжалвани предъ сѣдилищата, което затруднява работата. Затова ние сме решили да намалимъ такситѣ, но да ускоримъ събирането; да намалимъ глобитѣ, но да направимъ нѣщо реално за събирането на сумитѣ. Отъ тия допълнителни пера и това, което е постѣпило по досегашния бюджетъ, ние имаме увѣреността — и азъ го казвамъ, за да си поема отговорността; ако сѣ излъжа азъ нѣма да искамъ отъ васъ милостъ, азъ не искамъ да бѣдете великодушни — че нашиятъ бюджетъ ще има постѣпления надъ 400 милиона лева, но въ никой случай не потъ 400 милиона лева. Ще живѣемъ една година — дано сме живи — и ще видимъ. Моето желание е да не правя единъ бюджетъ фиктивенъ. Тѣй както той е съкратенъ, безспорно е, азъ самъ казахъ на г. Молловъ и пакъ го казвамъ, че той бѣше осакатенъ. Но при тѣзи източници, които ние сме гарантирали и при тѣзи мѣрки, които сме взели, азъ съмъ убеденъ, че ще бѣдемъ въ състояние да засилимъ ония кредити и ония параграфи, които сѣ застрашени По-нататкъ азъ ще мина специално на отлѣнитѣ параграфи, това е само една обща декларация за цѣлия бюджетъ.

Първата глава отъ бюджета на първо мѣсто се отнася за земледѣлието и комасацията. По въпроса за комасацията тукъ ставаха обширни разисквания. Сжщиятъ този въпросъ бѣше разгледаванъ много сериозно въ Висшия земеделски съветъ, свиканъ неотдавна. И заключението на съвета както и заключението на самото министерство е, че комасацията трѣбва да се върши, обаче необходимо е предварително и заедно съ това най-малко да се промѣни законътъ за наследството въ съответнитѣ му постановления, за да може процѣстъ на разпокъсването на земитѣ да не върви така бързо, както върви сега у насъ. Не е възможно — и който твърди противното, лесно би се разочаровалъ — да се дадатъ огромни сѣрдства за комасацията у насъ въ едно кратко време. Трѣбва да се прави нѣщо, трѣбва да се върви напредъ, но трѣбва да се върви постепенно и бавно; бавно и постепенно — по липса на сѣрдства и по друго едно съображение — че комасацията не може да се извърши еднакво за всички мѣстности въ България. Въ планинскитѣ мѣста, по правило, е извънредно мѣчно да се извърши комасацията, въ равнинитѣ е много по-лесно. Въ известни мѣста, където се сѣятъ, да кажемъ, зърнени храни, фуражни растения и други сродни култури, е по-лесно да се направи комасацията, когато въ мѣста, където се обработватъ специални, по-сѣжни култури, тая работа е извънредно мѣчна. Какъ ще вземете, напр., отъ единъ селянинъ, макаръ единъ декаръ лозе, което той пази като зеницата на око си, което е за него най-сѣжпото нѣщо, или какъ ще вземете една тютюнева нива или нѣщо подобно? Тя е мѣчна работа. Въ всѣки случай, безспорно е, че комасацията би могла да бѣде голѣмо добро; безспорно е, че разпокъсаността на земитѣ е едно голѣмо нещастие въ нашето земледѣлие, безспорно е, че ние трѣбва постепенно, постепенно да разрешимъ тоя въпросъ, поне за тия мѣста, където по-лесно може да бѣде той разрешенъ. Не мога да ви правя никакви обещания, но мога да констатирамъ, че това, което азъ самъ видѣхъ въ Овча-Могила, като нѣщо завършено по комасацията, е действително нѣщо прекрасно — едно хубаво дѣло. Отначало селянитѣ решиха въпроса съ голѣма мѣка и болшинството не бѣше много голѣмо — по-голѣмата частъ отъ хората бѣха за, но едно голѣмо меньшинство бѣше противъ. Следъ като се завърши комасацията имаше недоволни около 200 души. Азъ лично направихъ всичко възможно да се изгладятъ нѣкои недоразумения, защото

знамъ колко е мѣчно, когато вземашъ на селянина земята; кжсашъ му сякашъ душата и той протестира. Следъ известни корекции, азъ бѣхъ щастливъ да констатирамъ, че на поканата до селото: който е недоволенъ, пакъ да се оплаче, азъ получихъ 22 заявления отъ 600—800 глави на семейства. Видѣ се, че селото възприема комасацията съ удоволствие. Установи се ново положение. И това е много важенъ фактъ въ историята на комасацията на България. Овча-Могила е единъ прекрасенъ примѣръ за нашитѣ села. Мога да кажа, че въпросътъ се разреши много правилно и нѣма какво повече да се оплакватъ. Въ тоя пѣтъ трѣбва да се върви, но трѣбва да се върви и съ известна предпазливостъ и трѣбва безусловно законътъ за наследството поне по отношение на женската челядъ да се промѣни, за да не може женската челядъ да разпокъсва земята. Може би това е мѣчно да се направи, но въ всѣки случай то е необходимо. Мене ми се струва, че този въпросъ е по-лесенъ, но по-мѣченъ е въпросътъ, че е невъзможно отъ психологична гледна точка за селянина да се прави разлика между наследници мѣжки деца. Отъ моитѣ анкети въ селата съмъ дошелъ до убеждението, че селянитѣ съвършено не сѣ наклонни да правятъ разлика между първия, втория и третия синъ. Всичкитѣ имъ синове сѣ еднакво близки за тѣхъ. Този въпросъ е много мѣченъ.

Земледѣлското образование въ България ви е известно. Резултатитѣ отъ него не сѣ много блестящи. Това е убеждението на агрономитѣ и на селското население, и на цѣлата българска интелигенция. Има много нѣщо направено, но не всичко е било целесъобразно. Отъ всички училища специално по земледѣлско образование най-добре сѣ гледани, съ най-голѣма симпатия сѣ посрѣщани въ селата допълнителнитѣ училища и следъ туй зимнитѣ училища. Въпрѣки осѣждността на бюджета, азъ си позволихъ тая дързостъ да искамъ увеличение съ 30—40 на допълнителнитѣ училища. И тѣ ще бѣждатъ, безспорно, веднага отворени. Но, г. г. народни представители, азъ съмъ щастливъ да ви съобща, че между Министерството на просвѣтата и Министерството на земледѣлието се постигна една много важна спогодба, едно много важно разбиранство по въпроса за програмата на прогимназитѣ. Програмата на прогимназитѣ ще бѣде сега значително промѣнена. Основната идея на тая промѣна е да се приспособи програмата на прогимназитѣ въ връзка съ околната сѣрба, земята и близкия животъ. Никой нѣма да иска да хвърли сѣнка на културата, да ограничи граматиката, българската история и всички други предмети. Въ всѣки случай, нужно е програмата на прогимназитѣ да бѣде съществено измѣнена. Дветѣ министерства въ това сѣ съгласни и нашитѣ компетентни лица работятъ върху тоя въпросъ и ще направятъ едно голѣмо дѣло за нашата страна. Независимо отъ това, ние се споразумѣхме съ Министерството на просвѣтата, прогимназиалнитѣ учители да минаватъ известенъ стажъ, да получаватъ известна специална подготовка въ земледѣлскитѣ училища, за да могатъ самитѣ преподаватели да станатъ по-подготвени за новата прогимназиална програма. Това сътрудничество между дветѣ министерства вървамъ ще радва преди всичко българския селянинъ. Азъ съмъ убеденъ, че отъ това близко сътрудничество ще дойдатъ много добри послѣдствия за цѣлото учебно дѣло въ нашата страна.

Нека премина, уважаеми г. г. народни представители, на самата програма на Министерството на земледѣлието по култури, за да ви кажа това, което ние мислимъ и което възнамѣряваме, за да имате възможностъ да ни критикувате или, ако желаете, да одобрите онова, което ние готвимъ.

По въпроса за зърненитѣ храни азъ трѣбва да се спра предварително на въпроса за кризата и понижението ценитѣ на зърненитѣ храни. Зърненитѣ храни претърпѣха миналата есенъ едно крушение въ ценитѣ, което е неизвестно, може би, отъ 150 години насамъ. Имало е и по-рано на нѣколко пѣти — следъ Наполеона, следъ френско-пруската война — голѣми земледѣлски кризи, падане въ ценитѣ на зърненитѣ храни, но такова катастрофално падане на ценитѣ, каквото стана миналата година презъ есенъта, действително не е било достигнато по-рано.

Падането на ценитѣ на зърненитѣ храни се дължи главно на две обстоятелства. Едното е надпроизводството. Америка, Съединенитѣ щати, Канада, Аржентина, произведеха огромни количества зърнени храни, а напоследъкъ и Русия. Второто е намаляването на консомацията на зърненитѣ храни. Следъ войната консомацията на зърненитѣ храни на глава е намалѣла съ около 15%. Хората употребяватъ, може би, повече зеленчуци и други хранителни продукти и затова консомацията на хлѣба нама-

лява. Това е установено, никой специалист на свѣта не спори по това. По тия дѣла причини ценитѣ на зърненитѣ храни спаднаха така катастрофално изведнѣжъ, безъ огледъ наскоро да се подобри положението и да дойде до нормалното.

Пита се сега: какво е положението на България въ свѣта по отношение на зърненитѣ храни? Зърното, което произвежда България, въ най-добрия случай стои въ трета категория. Въ първа категория стои манитоба — отъ Съединенитѣ щати и Канада; въ втората категория стои първото въ Европа зърно, маджарското, а въ третата категория стои българското — пакъ е хубаво, но идва на трето мѣсто — заедно съ други хубави зърна въ Европа. Въ България има единъ приръстъ на населението отъ 100—120 хиляди души годишно. Следователно, вътрешната консомация всѣка година расте значително. Производството на зърнени храни у насъ може да се увеличава количествено и да се подобрява качествено и трѣбва да се увеличава количествено и да се подобрява качествено, но остатъкътъ, който ще има България за износъ, ежегодно по правило постепенно ще намалява. Може би нѣкоя година остатъкътъ ще бѣде по-голямъ, друга година по-малкъ, може нѣкоя година и да внесемъ нѣщо. Единъ остатъкъ въобще ще има за известно число години — 10, може би 20 години. Може би ще увеличимъ още обработваемата площ — на това ще се спра, когато дойда да говоря за горитѣ — но въ края на краищата въ българския износъ зърненитѣ храни, изцѣло взети, представляватъ въ най-добрия случай около 10—15%.

Каква трѣбва да бѣде нашата грижа и нашата програма за зърненитѣ храни?

Д. Даскаловъ (з. в): Г. министре! Не намерате ли, че една отъ причинитѣ за намаление ценитѣ на зърненитѣ храни е и вносътъ на сръбско жито у насъ?

Г. Пъчевъ (д. ср): За 14 дена жито сме внесли отъ Сърбия.

Д. Даскаловъ (з. в): Ти не разбирашъ. Азъ искамъ г. министрътъ да ми отговори.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Това питане е несериозно.

Министръ Г. Василевъ: Азъ мисля, че въпросътъ се поставя сериозно и затуй ще му отговоря. Внесеното у насъ сръбско жито е толкова малко по количество, че не може да има никакво отражение на пазара. Да ви дамъ, г-да, една цифра за освѣтление — може да я знаете, може да не я знаете. Земледѣлскитѣ страни въ Европа, всички заедно, даватъ на Европа 15% отъ консумиранитѣ зърнени храни, останалитѣ 85% внасятъ Америка и Канада. Виждате, нашето производство е свършено малко и не играе абсолютно никаква роля. Нашата реколта миналата година по количество стигна близо максимума, но въ последнитѣ две седмици се влоши много по качество, и това бѣ едно голѣмо нещастие за нашата страна. Нашиятъ износъ на зърненитѣ храни е единъ привилегированъ износъ. Забележете, ние имаме една областъ за износъ, която ни е предоставена, така да се каже, отъ природата, отъ провидението — за известно време само ние да я задоволяваме съ зърнени храни. Това е басейнътъ на Егейско море. Въ този басейнъ — Цариградъ, Пирей, Палестина, Сирия, Египетъ — презъ м. м. юлий и августъ никой не може да внася ново жито, освенъ България. Ромъния идва тамъ съ хранитѣ си много по-късно, следъ 30—40 дена, споредъ времето. Югославия идва също по-късно, Русия — също по-късно. Ние сме привилегирова- нитѣ. Този басейнъ е, така да се каже, главниятъ нашъ консоматоръ за известно кратко време. Въ туй отношение ние трѣбва да се стремимъ да подобримъ качеството на нашиятъ зърнени храни. Това подобрене на зърното нѣма да стане съ заповѣдъ на всѣка земя единъ и същи нумеръ пшеница да се сѣе. Ние трѣбва да увеличимъ и количеството.

Въпросътъ за така наречената дълбока оранъ и досега остава споренъ. Азъ направихъ анкета между най-добритѣ специалисти, едни отъ които сѣ фанатизирани привърженици на дълбоката оранъ, други, които не сѣ толкова възхитени отъ нея, или иматъ друго мнение. Отъ тѣхнитѣ мнения азъ за себе си разбрахъ, че дълбоката оранъ не е толкова безусловно добра за България. Тя е за други почви. България, споредъ почвата, най-много прилича на Южна Русия и тукъ-тамъ трѣбва да има по-малка оранъ, тукъ-тамъ трѣбва да има дълбока оранъ.

Изкуството не е да дадешъ една мѣрка за цѣлата страна, а да намѣришъ мѣрка за всѣка почва. Въ всѣки случай, ние трѣбва да се стремимъ да модернизираме нашето зърнено производство, да го увеличимъ количествено, да го подобримъ качествено и да внимаваме за пазаритѣ. Естествено, зърненитѣ храни сѣ ни абсолютно необходими преди всичко за вътрешната консомация. Единъ народъ отъ 6 милиона души, който подиръ десетина-петнадесетъ години ще стане 8 милиона, трѣбва да има достатъчно зърнени храни, трѣбва да има и запаси отъ зърнени храни. Азъ съвсемъ не желая да подценявамъ значението на българското зърно, обаче за да можемъ да имаме добри зърнеки храни, първото условие е да имаме зърноочистителни станции. Тѣ сѣ началото и основата на всѣка зърнена култура. И ние не сме поставили тази основа за 53 години! А това действително е първата стѣпка. Вземете който искате учебникъ въ Европа, на който щете езикъ — отъ тамъ се почва. Ние сме единствената страна въ Европа, която не е направила това. Скоро пристигнаха първитѣ 4 машини у насъ. Отидохъ вчера да ги видя въ агрономическия факултетъ. Тѣ сѣ доставени отъ 4 различни фирми. Всички сѣ пробни, никакъвъ търгъ не сме направили. Поканили сме фирмитѣ само да ни представятъ модели. Изпитваме ги по конструкция, по начинъ на оздравяване на семето. Тая работа, казватъ специалиститѣ, щѣла да се свърши до 2-3 месеца, за есенята ще бѣде приготвено и ще можемъ да дадемъ не само чисто зърно, но и зърно предварително оздравено, излѣкувано. Зърното се чисти, чисти го и триорътъ, но той спира съ очистиването. А семето трѣбва да го излѣкувашъ съ медикаменти, специални за него. Това нѣщо ще се направи тая година. И въ туй отношение азъ трѣбва да благодаря тукъ предъ васъ на Българската земледѣлска банка, защото безъ нея азъ не можехъ да го направя. Може би и тя сама нѣмаше да го направи, но азъ го направихъ заедно съ нея. Паритѣ сѣ отъ нея, инициативата е отъ Министерството на земледѣлието.

За да можемъ да улеснимъ нашия износъ на брашна, ние ще устроимъ наскоро, съ много малки срѣдства, при агрономическия факултетъ единъ институтъ за изследване на брашното. Г. проф. Изъчовъ е специалистъ по този въпросъ, той е най-добре подготовениятъ и ми обеща съдействието си. Както казахъ, трѣбватъ много малко срѣдства, ние сме ги предвидили и тази година институтътъ ще почне да функционира. И по този въпросъ азъ държа на системата: министерството и факултетътъ рѣка за рѣка да работятъ за благо на България. Всѣка друга метода смѣтамъ за едностранчива, за егостична, а понѣкога може би и за невежествена.

За царевичата, както ви казахъ, ще правимъ сушилни. Нашата царевича е много добра по качество и винаги може да намѣри пазаръ, но понѣкога трѣбва да се изсушава, защото пази влага и закълнява.

Оризътъ, като култура, безспорно, трѣбва да бѣде насърденъ. Оризовата култура въ България ще добие своето истинско значение едва следъ въвеждането на модерното напояване. За това напояване азъ ще ви говоря отдѣлно, когато говоря за водитѣ.

Рапицата има много добро качество у насъ и сигуренъ пазаръ. Миналата година тя получи понижение въ цената отъ около 15—25% срѣдно взето — имаше цена 5—6—630 л. кгр., докато по-рано бѣше срѣдно 8 и даже надъ 8 л. Въ всѣки случай, намалението въ цената на рапицата не бѣше така катастрофално, както бѣше при пшеницата. Рапицата ще се развива и по-нататкъ, защото нейното употребление се засилва, поради развитието на въздухоплавателната индустрия и на други още нѣкои машинни индустрии. Така че нашата рапица не е заплашена. Напротивъ, тя има всички изгледи да се развива. Единствената опасностъ за рапицата е така наречениятъ рапиченъ брѣмбаръ, за бора съ когото министерството е готово. Азъ мога да ви заявя, че каквото и бедствие да сполети тая култура, министерството е въ състояние да се справи, да води успѣшно борбата. Азъ съмъ увѣренъ въ това отъ нашиятъ специалисти и имамъ всичкото основание да имъ вѣрвамъ. Ние имаме достатъчно срѣдства за бора, ние имаме подготовката, имаме и съчувствието на населението, което вече привикна и знае значението на тая борба и ще ни подпомага.

Отъ индустриалнитѣ растения ще се спра най-напредъ на тютюна. Тютюнътъ представлява 40—50% отъ българския износъ, а заема срѣдно 300.000 декара — една стотна отъ пространството, което заема зърненото производство. Какво е положението на тютюневото производство въ България?

Безспорно е, че въ миналото ние не бѣхме тютюнопроизводителна страна. Преди Балканската война тютю-

нът се сфеше въ България само тук-таме, въ малки гнѣзда и България не се считаше за тютюнопроизводителна страна, но следъ войната тютюневата култура у насъ се разви. Станаха и нѣколко голѣми грѣшки. Една голѣма грѣшка бѣше тая, че взеха да съятъ тютюнъ въ мѣста, които не могатъ да дадатъ доброкачественъ тютюнъ. Безспорно, това бѣ една голѣма грѣшка и населението я заплати скѣпо. И агрономитѣ тук-таме сгрѣшиха, понеже не даваха нуждитѣ съвети и упѣтвания, а държавата не знаеше какво става и не доглеждаше. Всички сѣ виновни — кой повече, кой по-малко, но тая грѣшка се ликвидира.

Съ засилване на тютюневото производство у насъ се яви една опасностъ за него и за тютюневата търговия — кризата въ цената на тютюнитѣ, която трая 3-4 години наредъ, а сѣщо и нѣколко лоши реколти тютюни, което донесе единъ голѣмъ минусъ за нашата тютюнева търговия. Загубиха частни кѣщи, загубиха акционерни дружества, загубиха кооперации, загубиха тютюнопроизводители — всички загубиха огромни суми. Въ една-две години тютюнопроизводството у насъ отново се ориентира въ единъ правилень пѣтъ. И въ туй направление Министерството на земледѣлието — вѣрвамъ, че поне туй ще му бѣде признато — е взело мѣрки да улесни тютюнопроизводителитѣ съ срѣдства отъ момента на насаждане тютюна до неговата продажба, за да могатъ производителитѣ да чакатъ и да намѣрятъ по-добра цена на тютюнитѣ.

Казахъ вече за тютюневитѣ разсадници. Тия разсадници трѣбва да станатъ 100—200. Тѣ не сѣ скѣпи, тѣ сѣ евтини и ние лесно можемъ да ги направимъ. Тая година правимъ два, защото правимъ проба. Идната година можемъ да ги направимъ 20, може да ги направимъ 100, защото имаме срѣдства отъ специалния фондъ, създаденъ по закона за тютюна — тѣкмо това е и назначението на тоя фондъ. Надѣвамъ се, че тая проба ще бѣде хубава, за да може после всѣки министъръ на земледѣлието да върви смѣло по сѣщия пѣтъ, да увеличава разсадницитѣ, за да ладе на българския селянинъ отличенъ тютюневъ разсадъ, и по-нататѣкъ да предостави грижата на самия него.

Втората ни грижа е да направимъ на нашия тютюнопроизводителъ улеснения и да му дадемъ обяснения и настрѣчения за торене на тютюневитѣ ниви. Необходимо е, понеже тютюнътъ е интензивна култура, тютюнопроизводителитѣ да свикнатъ да употребяватъ и изкуственитѣ и естественитѣ торове насперѣдъ почвата и насперѣдъ указанията, които ще имъ се дадатъ. Въпросътъ за насъ е проученъ. Ние познаваме земи, които даватъ добри тютюни и разчитаме на просвѣтеното съдействие на самитѣ селяни, които вече ценятъ доброкачественитѣ тютюни. Убеденъ съмъ, че селянитѣ нѣма да отбѣгнатъ да следватъ ония съвети, които имъ даваме. Ние не можемъ да ги принудимъ насила, но, вѣрвамъ, ще ги принудимъ съ добра дума.

На трето мѣсто, за улеснение на тютюнопроизводителитѣ, е абсолютно необходимо да се направятъ образцови сушилни почти отъ всѣки тютюнопроизводителъ. Въпросътъ е проученъ отъ Министерството на земледѣлието и сме дошли до заключение, което ще ви кажа, за да го имате предъ видъ, за да направите вашитѣ възражения, ако има да направите такива. Тютюневитѣ сушилни трѣбва да бѣдатъ по типа, който сме приготвили — евтини, ще струватъ между 5—10.000 л., срѣдно 6—8.000 л. Тѣзи образцови сушилни ще бѣдатъ много полезни за тютюнопроизводителитѣ, които ще могатъ да ги изплатятъ може би отъ две, най-много отъ три реколти, но ще имъ останатъ завинаги въ услуга, за да получатъ по-добра стока, а, следователно, да получатъ и по-добра цена за своитѣ тютюни.

Друга една грижа на министерството е да намѣримъ лѣкъ противъ болеститѣ по тютюна. Въ туй отношение шефътъ на съответната служба при министерството и при агрономическия факултетъ работи усилено. Увѣрвамъ ви, че министерството никой пѣтъ нѣма да пропусне и най-малкия случай да бѣде полезно и съ съвети, и съ лѣкарства, и съ указания, и съ всѣкакво съдействие на тютюнопроизводителитѣ, когато тютюнътъ бѣде нападатъ отъ нѣкаква беда. Въ всѣки случай, азъ съмъ спокоенъ за себе си, защото знамъ, че най-подходящото лице, което е уважавано отъ всички, ръководи тая служба. Въ България нѣма по-добъръ човѣкъ за тая служба и не знамъ дали всички други държави иматъ такива като него.

Грижитѣ за тютюна ще се увѣнчаватъ съ създаването на тютюневия институтъ. Сградата за тютюневия институтъ не е започната още. Следъ всички проучвания сме

дошли до заключение, че вмѣсто да правимъ най-напредъ постройката, за която много лесно могатъ да се похарчатъ и десетъ и двадесетъ милиона лева, по е важно да се погрижимъ да вътрешното устройство на института, за създаването на лаборатории и за намиране на специалисти. Сградата лесно ще я намѣримъ. По всѣка вѣроятностъ ще се приютимъ въ агрономическия факултетъ, който е доста просторенъ и ще ни приеме. Въ всѣки случай и институтътъ за тютюна ще се устрои, и ще започне да се устройва още тая година. Постѣпленията идватъ, тѣ се трупатъ, пари ще има, следователно трѣбва да го направимъ. Законопроектътъ за създаване на този институтъ е готовъ и азъ го четохъ вчера. Не мога, разбира се, да кажа, че ще го приемемъ въ тази му форма; ще имаме още нѣкои съвѣщания съ тютюнотърговцитѣ, съ кооперациитѣ и съ нѣкои специалисти, преди да му дадемъ окончателна редакция. Тоя институтъ ще се създаде, той е вече въ предвечерието на своето създаване. Министерството, чрезъ своитѣ специалисти, е проучило вече въпроса за създаването на тоя институтъ, който ще бѣде единъ отъ най-добритѣ и най-модернитѣ. Изучихме института въ Ромѣния — той е сѣщо много модеренъ — лично съ г. Странски, който си взе бележки. Изученъ е и институтътъ въ Русия и Германия, въ Италия и Унгария и други по-забележителни такива институти въ свѣта. Следъ изучаванията на тия чужди институти за тютюна, нашата амбиция е да направимъ нѣщо не грандиозно по фасада и голѣмо по веществени размѣри, но да бѣде нѣщо целесъобразно уредено, за да може нашиятъ тютюнъ да получи повече подкрепа и подобрения. Знаемъ, че нашитѣ съседи, турцитѣ, сѣщо се готвятъ да правятъ такъвъ институтъ въ Цариградъ. Имаме и тѣхнитѣ проекти, и тѣхнитѣ намѣрения и схващания, ще се възползуваме отъ всички изучавания, за да можемъ да създадемъ единъ образецъ институтъ.

Що се отнася до тютюневата търговия и до пласмента на тютюнитѣ, дължа най-напредъ тукъ да поправа г. Сотиръ Янева. Законопроектътъ мина презъ Министерския съветъ още преди 3 дни и скоро ще бѣде внесенъ въ Народното събрание. По този законопроектъ има два въпроса, които сѣ различни. И азъ съмъ задълженъ да ви кажа мнението си, защото чувствувамъ една особена голѣма отговорностъ като естественъ, така да се каже, защитникъ на тютюнопроизводителитѣ.

По първия въпросъ, за шкартото — по въпроса, който е купилъ тютюнева стока, да я плати, както се е задължилъ, и който е продалъ тютюнъ, да го предаде такъвъ, какъвто е обещалъ — разрешението е много лесно: ще намѣримъ справедливъ сѣдъ, ще намѣримъ заклетъ експерти, за да бѣде гарантиранъ и селянинътъ, да бѣде гарантиранъ и търговецътъ. Какво има да се разрешава? Търговецътъ идва и казва: „Продайте ми такава и такава стока; имате ли я?“ — „Имамъ“. — „Каква е?“ — „Такава и такава“. — „Колко я давате?“ — „80 л. килограмтъ“. Ето ви договорътъ. Какво се иска по-нататѣкъ? — Да се изпълни договорътъ лоялно отъ дветѣ страни. Естествено, въ тази посока разрешението на тоя въпросъ е много лесно — то е, така да кажа, едно юридическо разрешение.

Но остава другиятъ въпросъ. Въ този законопроектъ има една клауза, която гласи, че до 1 декемврий или до 1 януарий никой не може да купува тютюни. По този въпросъ азъ говорихъ съ много тютюнджии-търговци, съ много кооператори, съ много чужденци, които купуватъ тютюни. Ако послѣдствието на този законопроектъ ще бѣде да не продава България тютюни, докато чужденцитѣ изкупятъ тютюнитѣ въ Гърция и Турция и после да не минаватъ презъ София, съ такъвъ законопроектъ азъ нѣма да се съглася.

С. Яневъ (с. д.): Това е най-сѣщественото въ законопроекта.

Министъръ Г. Василевъ: Всички въпроси сѣ сѣщевени. Азъ говоря само по този въпросъ: какво би било за България, ако ние узаконимъ подобно едно запрещение? Режиятѣ, които сѣ навикнали да купуватъ тютюни презъ септемврий, октомврий и ноемврий, като знаятъ, че въ България е забранено да се купува до 1 декемврий, ще си заминатъ и ще купятъ тютюнитѣ на съседитѣ. Ние ще имаме задоволството, че гласуваме законъ; ами ако не продадемъ тютюнитѣ?

С. Яневъ (с. д.): Нѣма тази опасностъ.

Министъръ Г. Василевъ: Позволете ми да знамъ по този въпросъ нѣщо повече. Вие продавате на дребно, а

азъ на едро; знамъ почти всички режии, имамъ и много приятели — които ми казватъ: „Ние, тютюнджитѣ, като си напълнимъ малко стомаситѣ съ тютюнъ, ставаме благодаразумни — даваме по-малки цени; ние поддудяваме въ началото — тогава даваме голѣмитѣ цени; после, като си понакупимъ, останалото купуваме на по-малки цени“. Азъ не казвамъ, че този въпросъ нѣма да го разрешимъ — ще го разрешимъ, но ще го обмислимъ 10 пѣти преди да го решимъ и то по съображение, да не си направимъ пакостъ. Очевидно, това не е партиенъ въпросъ, това не е въпросъ на Сговора, нито на земледѣлцитѣ, нито на широкитѣ социалисти а е въпросъ на всички тютюнопроизводители. Защо да споримъ по този въпросъ като партизани? Ще се съберемъ, ще го обмислимъ въ комисията, ще повикаме всички капацитети, наши и чужди — и кооперации, и тютюнопроизводители, и прѣко заинтересованитѣ — да видимъ въ всѣко отношение кое има да подобримъ и гарантираме, за да го направимъ. Но ако има и най-малката опасностъ да влѣземъ въ човала и после да не можемъ да излѣземъ — благодаримъ.

Какво е днесъ положението на Турция, на Гърция и на България по отношение на тютюневитѣ пазари? Ние сме най-добре. Това не е похвала. Ако питате гърцитѣ, тѣ ще ви кажатъ същото. Не е ли така?

С. Яневъ (с. д): За Гърция е така, за Турция, обаче, не е така

Министъръ Г. Василевъ: Турцитѣ имагъ малко по-голѣми стокове отъ насъ; тѣ не сѣтъ като гърцитѣ. Азъ имамъ точни данни отъ 10 источника. Ние имаме по-малко стокове отъ турцитѣ, или да кажемъ сме наравно съ тѣхъ. Разликата, обаче, съ Гърция е граматна. Складовѣтѣ на гърцитѣ сѣтъ пълни съ тютюни и търсятъ тукъ и тамъ, въ цѣла Европа, да продадатъ и 100.000 кгр. Правителството, па и министъръ-председателѣтъ тамъ се занимаватъ открито съ този въпросъ. Това е голѣмъ националенъ въпросъ и, естествено, ще се грижи всѣки министъръ, всѣко правителство. Не хвърлямъ никакъвъ упрѣкъ. Искамъ само да кажа, че фактически и за сега ние сме въ по-добро положение, по този въпросъ.

Въпросътъ за пласмента на тютюнитѣ става по-лесно понятенъ, поради това, че купувачитѣ сѣтъ едно ограничено число. Тѣ сѣтъ около 10 фирми — нѣколко режии и нѣколко частни фирми. Азъ не искамъ да влизамъ въ подробности — къде и какъ е вървѣло пласирането на българскитѣ тютюни. Има въпроси които не е удобно да се разискватъ въ Народното събрание. Ако бѣхме въ комисията по Министерството на земледѣлието, въпросътъ е малко по-другъ. Но въ всѣки случай мога да констатирамъ, че болшинството отъ ржиитѣ и купувачитѣ на по-голѣми количества наши тютюни въ последнитѣ 2-3 години сѣтъ много добри отношения съ българското тютюнево производство: покупките не сѣтъ намалѣли, покупките сѣтъ редовни, ценитѣ отиватъ къмъ пълно нормализиране, нѣма тия голѣми колебания на високи и низки цени, нѣма голѣми кризи. Може би нѣма голѣма печалба за насъ, но въ всѣки случай нѣмаме и голѣма загуба. Положението е консолидирано. И ние действително трѣбва да обърнемъ внимание, първо, да запазимъ досегашнитѣ наши клиенти. На всички наши клиенти, които купуватъ наши тютюни, сѣмъ ималъ възможностъ лично да имъ поставя този въпросъ: какво желаете още, за да харесватъ българскитѣ тютюни? Получилъ сѣмъ отговоръ отъ всички — и отъ г. Шнуръ, и отъ австрийската, и отъ полската режии, и отъ други режии; систематизираме всичко това, тия тѣхни пожелания, каквито иматъ, и сме взели мѣрки въ Министерството на земледѣлието да угодимъ на купувачитѣ отъ гледна точка на качество, отъ гледна точка на обработка, отъ гледна точка на всички други изисквания. Въ Министерството на земледѣлието имаме и друга грижа — да намѣримъ нови пазари. Такива възможности има. Има нѣколко държави, съ които ние работимъ. Ето, въ 1930 г. за пръвъ пѣтъ ние успѣхме да продадемъ тютюни на френската режия. Тѣ бѣха отъ най-последното качество; купиха ги по 8 л., по 10—20 л. и нѣкои по 50 л., до единъ гулденъ. Фактътъ, обаче, е много отраденъ. Ние влѣзохме въ френската режия за пръвъ пѣтъ следъ 50 години. Вѣрвамъ, че ще можемъ да останемъ постоянни доставчици на тая режия, макаръ че има много мъжнотии много спѣрниици. Има доста трудности отъ всевъзможенъ характеръ, за да можемъ да бѣдемъ постоянни доставчици. Но въ всѣки случай, ето една режия, която ще имаме предъ видъ и ще гледаме да отговоримъ на нейния вкусъ. Ние се боримъ на едно мѣсто да измѣстимъ нѣкои извъневропейски тютюни. Имаме порчка отъ една режия да ѝ приготвимъ 1 ми-

лионъ килограма по предварително опредѣлени цени. Азъ натоварихъ Земледѣлската банка да се отнесе къмъ кооперациитѣ. Тази порчка е извънъ изнесенитѣ досега тютюни.

Доколко Министерството на земледѣлието се интересува отъ въпроса за тютюна всѣкидневно, свидетелствува другъ единъ проектъ, който не е дошелъ още до реализиране, но има вече постѣпки въ Министерството на търговията и въ Министерството на земледѣлието. Вие знаете, че въ Разлога, па и на други мѣста, презъ месецъ септемврий, къмъ 10—15 септемврий, последнитѣ листа на тютюнитѣ, най-хубавитѣ, не могатъ да бѣдатъ обрани. А този тютюнъ е най-скѣпиятъ. Става въпросъ, има и постѣпки, да направимъ въ Разлога една сушилня на огънъ за този тютюнъ. Отъ този тютюнъ се получава съвършено другъ сортъ — така наречениятъ руски сортъ, лекъ тютюнъ, който отива по други режии. Ако това можемъ да реализираме, ще бѣде добре. Въпросътъ е на проучване. Ние питахме тютюноотгивачитѣ да не би като почнемъ да празимъ това, да загубимъ другото — да не би за дивото да изпуснемъ питомното. Нѣма да загубимъ питомното. Ако има нѣщо да се прибави, ще се прибави.

Въ всѣки случай, тютюнътъ е опората на българската пара, на българската монета; той е основата на българския износъ. Той има тѣтърва да се развива и да отиде на англо-американския пазаръ, да отиде въ Швеция, въ Норвегия, въ прибалтийскитѣ държави. Ще се боримъ, ще изучаваме тия пазари, ще искаме да пратимъ тукъ и тамъ наши експерти. Грижата за тютюна е грижа обща, национална и сѣмъ убеденъ, че по въпроса за тютюна никой въ нашата страна нѣма да бѣде на противно мнение. Напротивъ, трѣбва да бѣдемъ групирани, за да му извоюваме по-добро мѣсто.

Сега тютюневото производство, тютюневата обработка, пласментътъ на българскитѣ тютюни вървятъ по една линия на показване, на подобрене. Това е отъ една-две години. Бавно, постепенно, отива се къмъ подобрене. Единствениятъ сортъ тютюнъ, който е днесъ въ тежко положение отъ търговска гледна точка, това е българскиятъ джебелъ. Български джебелъ сега въ България има около 1½ милионъ килограма, непродаденъ отъ 2—3 години. Нѣкои режии, които по-рано купуваха българския джебелъ, отиватъ напоследъкъ да го купуватъ. Естествено е, че заинтересуванитѣ лица ще се обърнатъ къмъ Министерството на земледѣлието и, естествено, ние ще търсимъ да ги подпомогнемъ. Доколко ще успѣемъ, азъ не знамъ, но въ всѣки случай, нѣма да пропуснемъ нищо, което е човѣшки възможно, за да ги подкрепимъ въ пласирането на този остатъкъ отъ хубавъ, но скѣпъ тютюнъ, който режии въ този моментъ не търсятъ.

Една грижа за Министерството на земледѣлието е тоже увеличаване производството на мака. И този въпросъ бѣше проученъ неотдавна и се установи, че българскиятъ макъ, специално този отъ Струмската долина, дава повече отъ 14% морфинъ. Докато преди 3—4 години българскиятъ опиумъ не можеше да намѣри пазаръ и неговата марка бѣше неизвестна, сега вече отъ самия пазаръ, който го купува, азъ имамъ изложение, въ което казватъ: „Купуваме всѣкакви количества, произведете повече“. Той е доброкачественъ, добра стока. Не е така добъръ тоя опиумъ, който се произвежда въ други мѣста на България. Той е по-слабъ, не е същото качество, както струмскиятъ.

По въпроса за памука дължа едно по-подробно обяснение. Въ културата на памука, отъ това, което ние сме установили досега, трѣбва да констатираме, че сѣтъ допуснати маса грѣшки въ избора на семето. Внесенитѣ чужди сортове семена памукъ не сѣтъ се оказали приспособими за нашата земя. Безспорно е, че опитътъ е за похвала. Азъ само казвамъ, че опитътъ ни е довелъ до убеждение, какво сѣтъ чуждитѣ сортове памучни семена ние нѣма да прокопсаме. Трѣбва, следователно, да се погрижимъ да подобримъ нашето собствено памучно семе. Въ обработката на памука нашитѣ селяни правятъ още доста много грѣшки.

Но най-важниятъ въпросъ, за да може памучната култура да се развие, стои на друго мѣсто. Нашитѣ памучни фабрики, които бѣха повикани въ министерството да обяснятъ могатъ ли да консумиратъ българския памукъ и какво желаятъ да се направи, за да се засили производството на памука, ни дадохъ следния отговоръ: „Мѣстниятъ български памукъ, подобренъ, ще можемъ да го закупимъ изцѣло, колкото се произведе. Обаче ние, фабрицитѣ, които можемъ тукъ да го тъчемъ и тукъ да го прѣдемъ, не можемъ да се нагърбимъ съ грижата да купуваме отъ всѣки производителъ поотдѣлно“. Азъ ги попитахъ: какво предлагате вие? — „Ние предлагаме за посрѣдникъ Земледѣлската банка“. При Земледѣлската банка памуко-производителитѣ ще депозиратъ своята стока, Земледѣлската банка

ше продава стоката на фабриките по борсови цени, да кажем Манчестер, без разносните до Бургаз или Варна. На такава една база ние можем да развием нашето памучно производство. Нужно е да имаме по-добри агрономически сили, да дадем по-правилни указания на селяните по обработката на памука.

Втора една нужда е напояването, което на нѣкои мѣста може частично да се реши, а на други мѣста не може да се реши, освенъ съ голѣми сръдства, по който въпросъ, азъ малко по-късно ще говоря. Навсѣки случай, памукътъ иска вода.

И на трето мѣсто, нужна е организация на посрѣдничеството между фабриките и производителитѣ, т. е. намѣстата на Земледѣлската банка. Този въпросъ ние ще решаваме тази година. Министерството ще приготви всички наставления и указания за селяните по обработката на памука. И ще вземемъ всички мѣрки за памучното семе, което е нужно да се употребява и ще се постареемъ да направимъ Земледѣлската банка единъ посрѣдникъ между фабрикантитѣ и производителитѣ. Това посрѣдничество би било отъ голѣма полза, защото при тоя случай памуко-производителитѣ ще бѣдатъ гарантирани, ще иматъ единъ естественъ закрилникъ въ лицето на Земледѣлската банка, респ. и Министерството на земледѣлието. И цялата работа по памучната култура ще се развива при малко по-промѣнена обстановка, отколкото досега.

За лена и конопа трѣбва да констатирамъ съ голѣмо съжаление че грижитѣ сѣ били винаги недостатъчни. Ленътъ въ България може да се развие на много мѣста, конопътъ — на още повече. За да можемъ да развиемъ конопената култура, гласувахме преди малко законопроектъ, съ който се забранява продажбата на въжарски изделия, изработени не отъ конопъ, не отъ влакнодаини растения отъ мѣстенъ произходъ, ефектътъ отъ който, убеденъ съмъ, ще бѣде добъръ. Тази година Министерството на земледѣлието ще направи две инсталации: една за ленъ въ Разлога и друга за конопъ въ Пазарджикъ — точно на кое мѣсто, още не сме се установили. Сръдстватъ сѣ отчѣдени, въпросътъ ще бѣде разрешенъ наскоро. Ние имаме възможностъ да засилимъ производството както на конопа, така и на лена. Обаче трѣбватъ именно тия грижи: отъ една страна да забранимъ вноса на ония чужди долнокачествени материали, които развалятъ пазара тукъ въ България, и отъ друга — да започнемъ съ тѣзи инсталации, защото примитивното обработване не дава нищо, хората се отчайватъ, нѣматъ никакъвъ доходъ, изобщо оставаме свършено назадъ въ тия култури, за които нашата страна на много мѣста е извънредно пригодна.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя В. Димчевъ)

Г. г. народни представители! Искамъ да ви изложа въпросътъ за цвеклото и цвеклосѣенето. Захарнитѣ фабрики въ България — нѣколко частни и една кооперативна — къмъ 1 януарий т. г. имаха наличностъ, споредъ официални данни, 47.000.000 кгр. захаръ. Годишната консомация у насъ е кръгло 30.000.000 кгр. При това положение захарнитѣ фабрики безъ „Българска захаръ“, желаяха тази година да не работятъ. Интересътъ имъ отъ това е двоенъ. На първо мѣсто, като не работятъ цвекло, нѣма да правятъ никакви разноси; иматъ благоприятна цена на вътрешния пазаръ, ще продаватъ готова стока, ще си облекчатъ складовѣтъ, ще се приготвятъ за идущата кампания. На второ мѣсто, по моитѣ сведения, тѣ смѣтатъ, че като не сѣятъ една година цвекло, идната година нашитѣ селяни ще бѣдатъ, както се казва, така гладни за цвекло, че ще кандисатъ и на 300—350 л. за тонъ, само и само да сѣятъ малко цвекло. Не зная дали се лъжа, но азъ мисля, че не се лъжа. При това положение, Министерството на земледѣлието направи всичко зависящо отъ него, съ доста много енергия и съ твърде голѣмъ натискъ, да се дойде до една спогодба. За насъ спогодбата има тоя смисълъ: на всѣка цена тази година да се сѣе цвекло. Азъ съмъ казалъ тѣзи думи въ Министерския съветъ, казвамъ ги и предъ васъ. За менъ нѣмаше другъ изходъ. Трѣбваше да се сѣе цвекло. Цвекловата култура дава на единъ декаръ сръдно тогъ и половина, нѣкой пътъ два, но то е рѣдко; нѣкой пътъ дава единъ тонъ, обикновено при по-сушави години, но сръдното е 1.500—1.600 кгр. на декаръ. Захарнитѣ фабрики плащаха 700—720 л. за тонъ цвекло. Къмъ туй давахъ малко захаръ, малко рѣзанки и други добавки. По смѣтката на г. проф. Ивановъ, който е капацитетъ въ „Българска захаръ“ и приятелъ на министерството, трѣбва да се смѣта, че миналата година селянинътъ е получилъ за тонъ цвекло 900—1.000 л. — да приемемъ по-малкото, 900 л. При тонъ и половина производство на декаръ

селянинътъ получава 1.400—1.500 л. доходъ. Безспорно е, че има много трудъ, разноси и т. н., но семето имъ е безъ пари. Но безспорно е и друго — че селянинътъ въ България — а такива сѣ около 50.000 души — като е засѣлъ нѣколко декара съ цвекло по е доволенъ, отколкото ако е засѣлъ пшеница, царевица, ръжъ или други нѣкои зърнени култури. Това не подлежи на споръ.

И. Кирпиковъ (д. сг): То заема и черна угаръ.

Министъръ Г. Василевъ: Затова селянитѣ цвеклопроизводители постоянно ни засипваха съ телеграми, идваха делегации и искаха да се уреди тоя въпросъ. Е добре, въпросътъ се уреди. Какъ се уреди? Фабрикантитѣ казватъ: „Ние предпочитаме да не работимъ“ и очевидно желаяха да заключатъ фабриките. Ние не можехме по болшевишки начинъ, съ полиция да ги принудимъ да ги отворятъ. Извикахме г. г. представителитѣ на захарнитѣ фабрики и на цвеклопроизводителитѣ да се разберемъ, да направимъ една спогодба. Тази спогодба не можеше да стане, безъ да се намѣри единъ модусъ, да се изнесе отъ България една частъ отъ складираниѣ запаси захаръ, та не само тая година да засѣмъ цвекло и да се прави захаръ, но и идната година. Ако не се изнесе захаръ, за идната година ще се натрупатъ 60—70 милиона килограма. Какво ще ги правимъ? Трѣбва да строимъ складове, ще настѣпи голѣма криза, а да затворимъ фабриките, равно, смѣтката е много проста: 500 милиона лева годишна загуба. Ако се затворятъ фабриките, нѣма да се сѣе цвекло, нѣма да се консомиратъ вѣглища, нѣма да има транспортъ по желѣзницитѣ, ще има безработица и на туй отгоре ще дадемъ български милиони въ странство за чужда захаръ. Разбира се, това би било едно формено престѣпление. При тая мѣнотия, при това положение ние започнахме преговори и следъ много разговори и взаимни отстъпки отъ едната и отъ другата страна, изработихме една спогодба, която не е подписана, и която гласи така: (Чете)

„СПОГОДБА

1. Създава се фондъ за насърчаване на производството на захарно цвекло при Б. з. банка.
2. Фабрикантитѣ деклариратъ, че ще полагатъ всички усилия, за да се засѣе съ захарно цвекло приблизително сръдното производство декари презъ последнитѣ петъ години.
3. Българскитѣ захарни фабрики, включително и кооперацията „Българска захаръ“, сѣ длъжни да плащатъ на цвеклопроизводителитѣ за реколтата 1931 г. по 600 (шестотинъ) лева на тонъ цвекло, независимо отъ другитѣ облаги, които производителитѣ получаватъ отъ тѣзи фабрики.
4. Захарнитѣ фабрики, включително кооперацията „Българска захаръ“, сѣ длъжни да внасятъ по 100 л. приетото нето за плащане презъ 1931 г. цвекло за смѣтка на фонда при Б. з. банка и то 20% (двадесетъ на сто) отъ първия авансъ, а после съразмѣрно до пълното и окончателно изплащане на цвеклото и най-късно до 15 януарий следващата година.
5. Сѣшитѣ фабрики се задължаватъ да внасятъ по 100 л. на тонъ нето приети за плащане цвекло презъ последующитѣ години за смѣтка на сѣщия фондъ, независимо отъ цената на цвеклото, която ще се уговори, по взаимно споразумение между Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти и тѣзи фабрики до окончателно изплащане на уговоренитѣ въ пунктъ пети на тази спогодба вноски и лихви.
- Ако захарнитѣ фабрики, включително кооперация „Българска захаръ“, не заплащатъ уговоренитѣ суми въ п. п. 3 и 4 до 15 януарий всѣка година, Б. з. банка ще потърси сумитѣ по сѣдебенъ редъ за смѣтка на фонда.
6. За всѣки изнесенъ килограмъ захаръ следъ датата на настоящата спогодба, респективнитѣ захарни фабрики получаватъ за времето до 30 юний тази година включително по 4 л. отъ създадения фондъ, за юлий и августъ тази година по 4.25 л.; за септемврий и октомврий тази година по 4.50 л.; за ноемврий и декемврий тази година по 4.75 л., а следъ 1 януарий 1932 година по 5 л. на килограмъ.
- За сега износътъ на захаръ ще бѣде изплащанъ до размѣръ на 15—20 милиона килограма.
7. Ако сръдната борсова цена, официално котирана по курса, купува захаръ на пѣсъкъ въ Хамбургъ, Анверсъ и Триестъ, надмине 5 л. на килограмъ, повишението въ цената надъ 5 л. се спада автоматически отъ опредѣленитѣ въ тази таблица насърчителни вноски за износа на захаръта. Това пресмѣтане се прави за всѣка партида отдѣлно въ момента на продажбата, документирана отъ фабриките.

8. Захарните фабрики се задължават предъ Б. з. банка за редовното и пълно изплащане на вноските отъ 100 л. на тонъ, указани въ п. 2, 3 и 4.

9. Б. з. банка се задължава да изплаща гореказанитъ насърчителни вноски за изнесена захаръ въ размѣръ на постъпленията по сѣщия фондъ; три месеца отъ установяването на даденото изнесено количество захаръ, Б. з. банка завѣршава смѣтките на респективните фабрики съ лихва за смѣтка на сѣщия фондъ и тази лихва ще бѣде равна на сконтовия процентъ на Б. н. банка, до окончателното изплащане на дължимитъ суми.

10. Захарните фабрики иматъ право на установенитъ по-горе суми за изнесената захаръ, която имъ остава следъ задоволяване на вътрешната консомация до края на септемврий т. г.

11. Установениятъ фондъ по тази спогодба не може въ никакъвъ случай да послужи за други цели преди да бѣдатъ напълно изплатени всички дължими суми по п. 5 на спогодбата.

12. Производството на захарните фабрики, които не сѣ издѣлжили предвиденитъ по п. 3 суми на фонда, служи за гаранция предъ Б. з. банка и безъ нейно разрешение не може да се изнася. Сѣщитъ фабрики плащатъ за неиздѣлженитъ суми по 12% лихва следъ 15 януарий.

Д. Даскаловъ (з. в): Колко излишна захаръ има, г. министре?

Министъръ Г. Василевъ: Около 20—25 милиона килограма.

Д. Даскаловъ (з. в): По 5 л. на килограмъ — значи около 100 милиона лева ще взематъ фабриките.

Министъръ Г. Василевъ: Сега ще ви кажа смѣтката, която ви интересува. Въ Цариградъ отъ нѣколко месеца насамъ болшевикитъ продаватъ захарта срѣдно по 4-50 л. кгр. на едро. Има дни, когато се продава по 4-65 л. максимумъ, по 4-35 л., по 4-40 л., затуй азъ вземамъ срѣдната цена презъ последнитъ нѣколко месеца — 4-50 л. килограмъ. Разноснитъ отъ тукъ до Цариградъ по желѣзницата или параходъ, за товарване и разтоварване, сѣ приблизително 1 л. на килограмъ; съ нѣколко стотинки, може би, разноснитъ да сѣ по-малко, но срѣдно се плаща 1 л. разноси за килограмъ захаръ. Следователно, реалната цена на захарта е 3-50 л. въ Цариградъ. Калкулацията на „Българска захаръ“ е около 11 л. костуема цена на килограмъ захаръ. Не искамъ да влизамъ въ по-тънки подробности; нѣкои казватъ, че костуемата цена е 11-11 л., други казватъ 11-40 л., трети казватъ 11-75 л., азъ вземамъ срѣдно 11 л. Готовъ съмъ да взема 10 л. костуема цена. При тази костуема цена, 10 л. на килограмъ, ако захарта се продаде отъ фабриката въ Цариградъ по 3-50 л. килограма, остава загуба 6-50 л. на килограмъ. Премията, която даваме, започва отъ 4 л. и свършва съ 5 л. на килограмъ. Вземамъ срѣдната цифра 4-50 л. Значи отъ загубата 6-50 л. като се спадне премията 4-50 л., чистата загуба за изнесенъ килограмъ захаръ при тая премия за фабриката е 2 л. на килограмъ. Азъ бихъ желалъ, който иска — и отъ „Българска захаръ“, и отъ наши банкери, и отъ наши търговци на захаръ — да направи друга калкулация. Тѣзи бази сѣ известни; ако има други бази, въъз основа на тѣхъ да направимъ калкулация. Въ всѣки случай, за харнитъ фабрики — желая това да се разбере отъ опозицията — не искатъ да изнесатъ излишната захаръ въ странство, а да я продадатъ въ България и засега да не се сѣе цвекло.

Д. Даскаловъ (з. в): Да намалятъ цената на захарта, за да има по-голъма консомация и да нѣма нужда да се изнася захаръ навнѣ.

Министъръ Г. Василевъ: Ако смѣтате, че като се намали цената на захарта съ 1—2, даже и съ 5 л., консомацията на захарта ще се увеличи, азъ мисля, че вие се лъжете. Може да се увеличи консомацията отъ 2 до 5%, но повече надали може да се увеличи.

Д. Даскаловъ (з. в): Днесъ за много бедни семейства захарта е продуктъ отъ първа необходимостъ; има много семейства, на които единичката прехрана, може би, е захарта.

Отъ сговориститъ: Е-е-е-е!

Д. Даскаловъ (з. в): Недейте се смѣ, когато ви казвамъ, че има много хора, на които храната и сутринъ и вечеръ е изключително чай и сирене. Ако вие ядете печени ягнета и прасенца, . . .

А. Хитриловъ (д. сг): Ти чесновъ ли ядешъ?

Д. Даскаловъ (з. в): . . . недейте се смѣ, че има хора, които ядатъ само чай и сирене. Ако захарта се продава не по 25 л., а по-евтино, ние ще консумираме повече захаръ и нѣма да има нужда да я изнасяме навнѣ.

Министъръ Г. Василевъ: Г. г. народни представители! Азъ искамъ да привлѣча вашето внимание върху обстоятелството, че противоречието между захарнитъ фабрики и цвеклопроизводителитъ, респективно Министерството на земледѣлието, не е за цената на захарта въ България. Този въпросъ е преди всичко отъ друга област — отъ Министерството на финанситъ. Цвеклопроизводителитъ ми телеграфиратъ: „Увеличете цената на захарта само и само да сѣемъ цвекло“. Азъ имамъ 500 такива телеграми, въ които се казва изрично това. Нека да кажемъ, че туй е едно настроение или по-скоро едно възбуждение. Но селянитъ казватъ: „Направете нѣщо; като не сме добре съ другитъ култури и като сме постѣли два-три декара захарно цвекло, да видимъ по-добъръ день, да имаме по-добъръ доходъ“. И Министерството на земледѣлието искаше, каквато ще комбинация да се постигне, но да се сѣе цвекло — това да бѣде резултатътъ. Ако имаше други нѣкои срѣдства, да кажемъ да заповѣдаме на фабриките, или ако имотътъ е нашъ и ние да произвеждаме захаръ, и то е едно решение — тогава е друго. Ако имаше решение да се намали цената на захарта, та поради това консомацията въ България да се увеличи съ 30—40 милиона килограма — което е фантастично — и то би могло да се приеме. За насъ бѣше важно, въ кръга на закона, безъ да прибѣгваме до болшевизмъ, да намѣримъ начинъ за спогодба. И самитъ селяни ни казватъ: „Можемъ да направимъ известни малки жертви, но ни запазете правото, първо, да сѣемъ тая година цвекло, второ, да сѣемъ идната година цвекло, трето, да можемъ всѣка година да сѣемъ цвекло; създайте фондове, нѣщо гарантирано“. За да отговоримъ на тая нужда на селянитъ, трѣбваше да заключимъ тая спогодба.

На второ мѣсто, може най-сетне господата отъ кооперация „Българска захаръ“ да иматъ това желание, което е, така да се каже, една кооперативна амбиция, засѣгаща 3—4 хиляди семейства, и да ни кажатъ: „Ние да сѣемъ тази година, а другитъ фабрики да не работятъ“; не за друго, ами защото сѣ кооператори — тѣ работѣли, другитъ сѣ капиталисти — тѣ не работятъ. Това би било добро за агитация на „Българска захаръ“, но ще пострадатъ 50 хиляди семейства. Азъ нѣмамъ нищо противъ „Българска захаръ“, готовъ съмъ да ѝ подпомогна, желая ѝ успѣхъ, но не желая за нея да пожертвувамъ 50 хиляди семейства на цвеклопроизводители въ България. „Българска захаръ“ си има своитъ кооператори, нека ги защитава, на добъръ пѣтъ — нека бѣдатъ добре. Но не бива да искатъ само тѣ да бѣдатъ добре, а другитъ, които сѣ при частнитъ капиталисти, да бѣдатъ зле. Не, и тѣ трѣбва да сѣятъ.

С. Яневъ (с. д): Никой отъ „Българска захаръ“ не е искалъ това.

Министъръ Г. Василевъ: Моля! Ако спогодбата съ тия фабрики за насъ е толкова добра, не биха ли желали господата отъ „Българска захаръ“ да изнесатъ нѣщо отъ тѣхната захаръ въ странство? Ще имъ дамъ, като изключение за тѣхъ, по 1 л. повече на килограмъ. Нѣма да изнесете нито 1 кгр., не само затуй, че си имате консоматори — добре че имате — но затуй, защото не желаете да губите. А очевидна е загубата; дали е 2 л., 2-10 л., 2-50 или 3-50 л., не е важно; важното е, че има безусловно една загуба на килограмъ изнесена захаръ и следъ като се получи премията.

С. Пѣйчевъ (з. в): Тази загуба какъ се покрива?

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Съ по-високата цена за вътрешната консомация.

Министъръ Г. Василевъ: Тѣ я покриватъ отъ консомацията у насъ. Нѣмамъ възможностъ да ги насилимъ и да кажа: загубете всичко, само да се сѣе цвекло!

Н. Мушановъ (д): Г. министре! Този въпросъ сега се разисква тукъ инцидентно. Вие смѣтате ли, че той е само отъ компетенцията на изпълнителната властъ, за да го урежда съ фабриките, или е въпросъ, който засѣга толкова голѣми интереси — на производители, на консоматори и на държавата — и трѣбва да получи едно разрешение отъ Народното събрание? Както виждате, той е много сложенъ въпросъ, въ игра е единъ кредитъ отъ 100 ми-

лиона лева. Сключвате единъ контрактъ съ 12 пункта. По тоя сложенъ въпросъ би могло да се дадатъ много цифри и да се развиятъ много интересни дебати.

Министъръ Г. Василевъ: Дебатитѣ ще бждатъ много интересни, но нѣма да има цвекло. Нека направимъ дебатитѣ следъ като се осигури да се посѣе цвеклото.

Н. Мушановъ (д): Трѣбваше навреме въпросътъ да се реши съ съгласието на Народното събрание.

И. Бояджийски (д. сг): Цвеклото не ще дебати, а иска пари.

Н. Мушановъ (д): Въпросътъ засѣга интереситѣ на производители, на консоматори и на държавата. Не трѣбваше ли да се разреши отъ Народното събрание? Този въпросъ поставямъ.

Министъръ Г. Василевъ: Въпросътъ е много сериозенъ и азъ затова ви давамъ тия обяснения. Трѣбва да имате предъ видъ, че при тази спогодба азъ не ангажирамъ държавата нито съ стотинка. Обаче селянитѣ-цвеклопроизводители бѣха при менъ. Азъ не искахъ да ги оставя да третирайтъ сами въпроса, защото сѣ по-слаби. Азъ знамъ, че тѣ сѣ много доволни. Тѣ сѣ доволни, защото утре цвекло трѣбва да се сѣе.

И. Бояджийски (д. сг): Никой не е противъ. Доволни сѣ.

Министъръ Г. Василевъ: Мене ме мѣчиха фабриктѣ до последния моментъ да намалѣ цената на тонъ цвекло на 500—550 л. Отговорихъ имъ: *non possumus* — невъзможно! Само това нѣма да приема! Утре ще се сѣе цвекло, държавата не е засегната съ нищо.

Н. Мушановъ (д): Тоя въпросъ не е отъ вчера. Отношенията между производители и фабрики сѣ отъ години. Той се знаеше.

Министъръ Г. Василевъ: Г. г. фабрикантитѣ не искаха и до последния моментъ да се сѣе цвекло — не щатъ. Имамъ ли право да кажа на фабрикантитѣ: не?

Д. Даскаловъ (з. в): Когато държавата имъ дава привилегии съ милиони, имате право.

Министъръ Г. Василевъ: Г. г. народни представители! Ако тази спогодба бжде осъществена утре или въ други день между цвеклопроизводителитѣ, фабрикантитѣ на захаръ и Министерството на земледѣлието, азъ знамъ едно — че нито единъ отъ цвеклопроизводителитѣ нѣма да бжде недоволенъ. Обиколихме цѣлата страна, изпратихме всички агрономи при тѣхъ. Изслушахме ги навсѣкжде. Знаемъ точно какво мислятъ, знаемъ точно на какви жертви бѣха готови. Тѣ ще бждатъ доволни. Ако, обаче, захарнитѣ фабрики бѣха затворени и нѣмаше работа, всички щѣха да бждатъ абсолютни недоволни.

Д. Даскаловъ (з. в): Цвеклопроизводителитѣ сѣ заплашени отъ фабрикантитѣ. Последнитѣ имъ казватъ: „Ние ще затворимъ фабриктѣ“. Затова хората сѣ принудени да казватъ: „Правете, струвайте, но накарайте фабрикантитѣ да работятъ, за да сѣемъ цвекло“. Това е.

Министъръ Г. Василевъ: Ако това бѣше отъ тѣхна страна само единъ блѣфъ, че искатъ да затворятъ фабриктѣ, че не искатъ да работятъ — работата е лесна, но има и излишъкъ отъ захаръ. Тя трѣбва да се изнесе, тя трѣбва да се продаде въ странство по 3-50 л. Азъ не мога да принудя фабрикантитѣ да изнесатъ захаръта на тая цена, безъ да сключѣ спогодба за идната година. А съ тази спогодба азъ гарантирамъ сѣнето на цвекло тази и идната година. На васъ може да не е удобна тази спогодба, но на мене е много удобна. Селянитѣ сѣ доволни, следователно, и азъ сѣмъ доволенъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ) Казвате, че фабрикантитѣ сѣ много доволни. Азъ ви заявявамъ, безъ да съмъ опълномощенъ отъ никого: ако „Българска захаръ“, която работи при сѣщитѣ условия, иска да изнесе захаръ въ странство, готовъ съмъ да ѣ дамъ 1 л. повече премия отъ този фондъ. Тя нѣма да изнесе единъ грамъ, защото нѣма интересъ, защото при този износъ губи, а при продажбата въ България печели. Тукъ печалбата е значителна, а тамъ губи много. Трѣбва да намѣримъ модусъ да се споразумѣемъ съ фабрикантитѣ да изнесатъ една частъ отъ захаръта, която да се

консомира и идната година да нѣма голѣмъ стокъ, да има пакъ работа. Щомъ не се сѣе цвекло, селянитѣ не сѣ доволни. А щомъ селянитѣ сѣ доволни, азъ не желая никакви одобрения и никакви похвали. Щомъ сѣ доволни селянитѣ, разправайте каквото щете! Тѣ сѣ доволни отъ упоритостта, съ която ги защищавамъ и сѣмъ постигналъ една спогодба много по-добра, отколзото се предполагаше отъ мнозина.

Г. г. народни представители! Минавамъ на варивата. Отъ варивата най-важенъ е фасулътъ. Фасулътъ въ България е една известна храна, добра храна, обаче ние страдаме отъ това, че не сме разпространили най-добритѣ два-три сорта фасулъ, а много десетки сортове, отъ които повечето, макаръ и добре хранителни, сѣ негодни за износъ. Българскиятъ фасулъ отъ нѣколко години се изнася специално въ Марсилия и отъ тамъ една частъ заминава за Америка. Грижата на Министерството на земледѣлието е да внесе тази година повече система, повече редъ, да посочи, не да наложи, само известни на брой, но добри сортове фасулъ и следъ туй, съ разрешението на въпроса за силозитѣ и елеваторитѣ, да пречиства фасула и да го изпраща по цѣлия свѣтъ. Той е отъ едно особено добро качество, полезенъ като храна и, следователно, има едно добро бждеще, което трѣбва ревниво да пазимъ и да го развиваме.

Сега за плодоветѣ и зеленчуцитѣ. Въ областта на плодоветѣ България има вече нѣколко специалитета, които заематъ първо мѣсто по качество въ производството на свѣта. На първо мѣсто, трѣбва да спомена за ябълкитѣ и то специално за нѣколко сортове, които ставатъ най-добри въ Кюстендилско. Тази култура има голѣмо бждеще. И по вкусъ, и по ароматъ, калвилата въ Кюстендилско не е достигната отъ никого. Изучавайте, опитвайте, идете въ Калифорния, идете въ Италия, идете въ Южна Франция, никжде нѣма да намѣрите по качество плодоветѣ на Кюстендилската долина. Тѣ сѣ рѣдко качество, съвършено изключително качество, и трѣбва да засилимъ тѣхното производство. За да го засилимъ, тази година ще направимъ сушилни съ помощта на Земледѣлската банка. Направени сѣ вече и други подобрения — въ напояването, дадохме наставления за запазване овошнитѣ дръвчета и пр. Въ всѣки случай, производството на тия плодове е важно и трѣбва да го пазимъ като зеницата на окото си.

Вземете разнитѣ видове грозде — „Афузъ-али“, „Димятъ“, „Чаушъ“ и др. Миналата година дойде у насъ единъ нѣмецъ и поиска отъ братя Божилови, отъ Пловдивъ, да изнесе „Чаушъ“. Експортъоритѣ-българи дойдоха въ къщи и ми казаха: „Г. министре! Какъ е възможно да позволите да се изнася „Чаушъ“ въ Германия?! Ще се изложите! Той не може да издржи до странство; ще се развали още въ България“. Азъ попитахъ нѣмца, попитахъ и братя Божилови, и тѣ ми казаха, че тази стока ще получи тамъ много добро име. Заставихъ Земледѣлската банка да даде гаранция предъ братя Божилови, стоката замина и гроздето „Чаушъ“ се яви за пръвъ пѣтъ въ Берлинъ.

Д. Бъровъ (д. сг): Здраве?

Министъръ Г. Василевъ: Да, здраво, и получи много добра цена. Разбира се, все пакъ по отношение опаковката и бързината на изпращането трѣбва да се направи нѣщо. Гроздето на братя Божилови е особено хубаво. То се полива редовно; има хубаво изложение и може би на това се дължи особеността му. Въ всѣки случай, фактъ е, че гроздето на братя Божилови е много хубаво. Българскиятъ „Афузъ-али“, като плодъ, е действително нѣщо недостигнато.

Както знаете, „Афузъ-али“ не е български сортъ; той е малоазиятски сортъ, обаче тукъ, въ България, е развитъ до съвършенство. По мнението на нашитѣ специалисти, колкото и прѣчки отъ него да пратимъ въ странство, никжде не могатъ да получатъ сѣщия плодъ, защото почвата и редъ климатически условия не позволяватъ. Въпрѣки това, Министерството на земледѣлието поддържа за тая година забраната на износа на прѣчки отъ „Афузъ-али“. Защо забраняваме износа на тия прѣчки? Пипинериститѣ искатъ да ги изнесатъ по други съображения. Съчувствувамъ имъ, обаче не искамъ да внасямъ духъ на паника, на разочарование, на поражение въ голѣмата маса на лозаритѣ. При все това, по моето мнение, лозаритѣ сѣ лѣжатъ, като мислятъ, че щомъ позволимъ износа на прѣчки отъ „Афузъ-али“, сѣрбитѣ и ромѣнитѣ ще ни взематъ занаята. Тамъ този сортъ не може да даде сѣщия плодъ. Това е моето мнение. Въпрѣки това, обаче, не позволяваме износа на прѣчки отъ този сортъ, защото ако позволимъ, нашитѣ лозари ще почнатъ да се колебятъ, дали има смисълъ да го работятъ, дали нѣма да пострадатъ отъ конкуренцията, дали други страни нѣма да взематъ предимството ни и по

този начин да имъ убиемъ ишаха. Хората работятъ сега съ голѣмъ ентузиазъмъ, и азъ не искамъ да го накърнявамъ. Затуй ги гарантирамъ съ забраната на износа на пръчки отъ „Афузъ-али“.

И. Куртевъ (нац. л): Пипинериститѣ отъ Сливенъ от-казаха да продаватъ пръчки отъ „Афузъ-али“ въ Северо-източна България подъ предлогъ, че ще го изнасятъ навънъ. Азъ лично направихъ предложение на нѣкои пипинеристи въ Сливенъ да купя за себе си едно количество отъ 4—5 хиляди пръчки и тѣ ми казаха, че при износа на пръчки въ Германия ще получатъ веднага паритѣ въ брой, а въ България ги даватъ на почекъ. Съблзнява ги това, че, ако ги изнасятъ въ Германия, ще получатъ веднага паритѣ въ брой. Азъ лично говорихъ съ пипинериститѣ.

Министъръ Г. Василевъ: Пипинериститѣ искатъ да разреши износа, защото иматъ смѣтка — ще получатъ по-голѣма цена. Тѣ сж много добри работници, голѣми майстори въ занаята си България има интересъ да разреши износа, защото ще получи чужда валута, и грамадното мнозинство отъ специалиститѣ смѣтатъ, че нѣма голѣма опасностъ, ако се разреши износътъ.

Д. Бъровъ (д. сг): Колко сж пипинериститѣ?

П. Анастасовъ (с. д): Не сж голѣмъ брой.

Д. Бъровъ (д. сг): 200 души сж.

Министъръ Г. Василевъ: Азъ съмъ пигалъ всички — и агрономи, и специалисти, и лозари, и професори и пр. Въпрѣки това, обаче, забраната си остава въ сила, защото не желая нашитѣ производители да сж подъ угроза, заплашени отъ туй, че ще бждатъ бити на международния пазаръ.

И. Куртевъ (нац. л): Това е добро.

Д. Бъровъ (д. сг): Много хубаво.

Министъръ Г. Василевъ: Даже ако тая забрана е неоснователна, ние трѣбва да я запазимъ, за да може да се запази по-успѣшно на международния пазаръ. Както и да е, гроздето „Афузъ-али“ получи своето реноме въ странство.

Единствената неприятностъ въ износа на плодове и зеленчуци, това е липсата на законъ за контрола. Нѣколко души отъ нашитѣ експортьори сж направили най-голѣмата пакостъ, каквато може да се направи на честта на българската земя и на морала на българския търговецъ, като сж си позволили въ много шайги да поставятъ отдолу съвършено недоброкачествено грозде, а отгоре — „Афузъ-али“, „Димятъ“ или другъ сортъ. За да можемъ да туримъ край на този атентатъ противъ доброто име на гроздето, противъ българското производство и противъ името на българската земя министерството е изработило законопроектъ за контрола на износа на плодове и зеленчуци. Въ тая законопроектъ сме предвидили много строги санкции сре ду тия, които ще искатъ да вършатъ една нелоялна търговия.

Миналата година и българскитѣ сливи намѣриха единъ широкъ пазаръ въ странство. Ние сме още въ началото на този експортъ, но можемъ да получимъ едно голѣмо увеличение. Нови пазари се откриха. Поискахъ отъ Полша да ни дадатъ известенъ контингентъ за нашитѣ сливи и получихъ разрешение подиръ нѣколко дена, че имаме право на контингентъ за всѣки 3 месеца по 30 вагона. Миналата година получихме сѣщо така отъ тамъ контингентъ и за гроздето „Афузъ-али“ и други сортове въ размѣръ $\frac{1}{2}$ милионъ килограма. Имамъ възможностъ да пласираме по-голѣми количества отъ нашитѣ плодове и зеленчуци и на германския, и на австрийския, и на други пазари. Съ закона за контрола на износа, съ добритѣ връзки, които имаме, съ добритѣ търговски и транзитни конвенции, които имаме сега съ съседитѣ за брѣзъ превозъ, отъ насъ се иска само едно: доброкачествената стока, която получаваме, лоялно да я пласираме въ най-подходящитѣ пазари на Европа.

Освенъ износътъ на плодетѣ, и износътъ на българскитѣ зеленчуци има първа да се развива. България въ това отношение ще има да се учи отъ една страна — отъ Холандия. По земя, по слънце, по климатически условия, Холандия е много по-зле, отколкото България — не би могло да се направи абсолютно никакво сравнение. Всичко е въ полза на България. Обаче Холандия надми-

нава България по производство на зеленчуци не 10, не 20, а стотина пѣти. Редица зеленчуци, които се произвеждатъ въ България, сж отъ първокачественитѣ въ свѣта. Нашитѣ градинари, които ние сме експортирали досега въ разни страни — числото имъ достига до 20—30 хиляди души — сж едни отъ най-добритѣ градинари въ свѣта. Земята ни е тоже извънредно добра, обаче въ градинарството и въ зеленчуковото производство ние въ България сме извънредно много назаднали. Ние не сме се погрижили да задоволимъ както трѣбва и нашия вътрешенъ пазаръ, не сме се погрижили да изравнимъ ценитѣ, да нѣма толкозъ голѣма разлика между ценитѣ на зеленчуцитѣ въ отдаленитѣ градове и мѣста, които ги доставляватъ. Ние не сме положили никакви грижи за така начеценитѣ ранни зеленчуци. Въ програмата на Министерството на земледѣлието за 1931 г. стои на видно мѣсто именно тая задача. Има вече нѣщо направено. Ние правимъ опити съ раннитѣ домати. Изписани сж нѣколко килограма отъ най-доброкачествено семе, изучено, което дава най-доброкачествени домати въ свѣта. Надѣвамъ се домати, които ние ще получимъ, да бждатъ най-добри по качество отъ всички домати, произвеждани въ други страни. Тая година въ Джулюница, въ Хармандий, въ Кричимъ и Петричъ ние правимъ първата практическа работа първитѣ зеленчукови градини, полета, за да получимъ резултатъ още тази пролѣтъ. Въпросътъ за доматитѣ — прѣсни, консервирани, рѣзани, сухи или влажни, въобще подъ разни форми консервирани — е извънредно важенъ. По този въпросъ Министерството на земледѣлието разполага съ много интересни данни. Италия, която въ никой случай не може да произведе качеството на зеленчуци, които произвежда България — това италианцитѣ ще го признаятъ и разбератъ; само въ България, българитѣ не могатъ да го разбератъ — изнася едно огромно количество зеленчуци не само въ Европа, но и въ Америка. Само консервирани домати отъ единъ сортъ Италия изнася годишно за около 750 милиона лева въ Съединенигъ щати. Единъ рапортъ отъ нашия министъръ въ Вашингтонъ бѣше първото указание за министерството за възможността и ние да се явимъ на американския пазаръ. Рапортътъ на г. Симеонъ Радевъ, когото вие всички много добре знаете, колко е внимателенъ и интелигентенъ човѣкъ, е много добре аргументиранъ, съ много хубави данни. Сжщо така и нѣкои специалисти, като професоръ Джонсъ, както и експертитѣ, които се интересуваха за свинската концесия и изучаваха въпроса на мѣстото, всички единодушно констатираха, че България има грамадни възможности въ тази областъ. Тѣзи домати презъ тая пролѣтъ ще станатъ за пръвъ пѣтъ. Ние сме осигурили вече тѣхния пласментъ. Неотдавна азъ получихъ писмо отъ Германия съ дата 5 мартъ, въ което нашиятъ кореспондентъ ми съобщава, че той е готовъ да закупи цѣлото количество отъ около 100 вагона, което се предвижда да имаме отъ тия ранни домати. И тукъ нашата идея, не само да произвеждаме, но и да осигуримъ пазаръ, е напълно господствуваща. Щастливъ съмъ, че ще мога да доживѣя първата реколта, за да убедя невѣрующитѣ и особено невежеството на г. Димо Казасовъ, който на нѣколко пѣти се подиграва съ министерството...

П. Анастасовъ (с. д): Като старъ приятелъ

Министъръ Г. Василевъ: защо се занимава съ домати. Г. Димо Казасовъ ще си получи подарѣка въ кѣщи, за да разбере, че не трѣбва да пише за работи, по които нѣма хаберъ. Той трѣбва да знае, че Министерството на земледѣлието работи съ специалисти отъ първа величина, а той по тия работи, слава Богу, още нищо не знае. И азъ съмъ ученикъ въ тази областъ, и не се срамувамъ да се уча, но азъ имамъ добри учители, зная да ги избирамъ, зная да ги уважавамъ, зная, че тия добри специалисти никога нѣма да ме подвеждатъ. Работата е добре проучена, добре поставена и се радвамъ безкрайно, че търновскитѣ градинари, които съ много мъжки съмъ закаралъ въ Петричъ, за да видятъ земята и да заседнатъ тамъ, ми съобщаватъ отъ тамъ: „Доволни сме, земята е чудесна и идната година мнозина ще отидемъ на своя глава“. Хората избиратъ, виждатъ колко е топло тамъ, виждатъ какво хубаво напояване може да има и какви резултати могатъ да се получатъ. Но, г. г. народни представители, това е само една малка проба. Не се касае само за сурови домати, не се касае за задоволяване на нашия пазаръ, не се касае да изнесемъ въ Германия 100 вагона. По моего убеждение, България трѣбва да направи всичко възможно да създаде цѣла индустрия за консервирани домати. Италия има нѣколко стотици инсталации за консервиране на домати. Между това трѣбва да ви кажа, че презъ лѣтото на 1930 г. банката гарантира и по запо-

вѣдъ отъ министерството се изпрати единъ вагонъ български домати въ Берлинъ. Тия домати се продаваха въ Берлинъ и бѣха класирани първокачествени. Ние имаме въ Берлинъ около 40 дена резервирани, когато никой не изнася — втората половина на априлъ и цѣлия месецъ май. Сицилия не може по това време да се яви съ свои домати на берлинския пазаръ, Холандия сѣщо. Цѣлото производство на Холандия е подъ стѣкло: тамъ слънце почти нѣма; тамъ има само влага, тамъ има само искусствени торове, тамъ има само искусствена топлина. Отъ тѣзи домати ние трѣбва да приготвимъ всички видове сосове, за да пращаме по цѣлъ свѣтъ, безъ да имаме конкуренти.

Лѣтосъ въ София бѣше дошълъ другъ единъ практикъ търговецъ. Той опита соса отъ български домати. Ние отъ министерството му казахме да направи анализъ въ Берлинъ. Чужденецътъ ни отговори: „Нѣма нужда отъ анализъ; езикътъ ми е много чувствителенъ; такава стока нѣма никъде; това е най-хубавата стока. Въ Италия сосътъ има нѣкои примѣси и нѣма тѣзи приятенъ вкусъ. Дайте тоя продуктъ, ще го консомиратъ всички“. Въ тази областъ на производството, на зеленчуци и плодове, България има неограничени възможности. Отъ всички проучвания, които правимъ ежедневно, се вижда, че България има възможностъ да засили производството на зеленчуци и плодове. Преди нѣколко дена полухъ отъ нашия консулъ въ Амстердамъ една книга, написана отъ единъ германски професоръ и озаглавена „Холандско земледѣлие“. Германскиятъ професоръ е билъ въ Холандия преди 25 години и сега написалъ една книга за Холандия следъ 25 години, написалъ единъ отчетъ, какво е направила Холандия въ тия 25 години, конкретно за зърненитѣ храни, за зеленчуцитѣ, за парницитѣ и пр. Прочетохъ книгата като нѣкой романъ, защото всичкото, което е вътре, ме интресува; всичкото е интересно за България. Отъ тая книга се вижда, какъ една Холандия, която нѣма слънце, която нѣма югъ, която нѣма почти нищо отъ природата, а има само пѣсчливи земи, вода и мѣгла, е успѣла въ продължение на 25 години да увеличи производството на зеленчуци въ толкова огромно количество, че да наводнява цѣла Европа. Като ви увѣрявамъ, че всичкитѣ холандски качества ние можемъ да надминемъ и като ви увѣрявамъ, че пазаритѣ сѣ свободни, че само Полша би могла да погълне всичкото възможно производство на България отъ нѣкои зеленчуци, вие виждате каква е тази икономическа и стопанска възможностъ за насъ да развиемъ нашето производство на зеленчуци и да бѣдемъ сигурни за плащанта.

Казахъ ви за „Афузъ-али“. Трѣбва да прибавя нѣколко думи изобщо за българското лозарство и българското винарство. Въ областта на лозарството ние напредваме действително много бърже. Новото лозарство, което прави нашиятъ земледѣлецъ, е, споредъ мене, най-голѣмото доказателство, че той е голѣмъ майсторъ на земята. Това, което направи нашиятъ селянинъ, само въ нѣколко години, е действително единъ подвигъ, едно чудо. Такава любовъ къмъ земята, такава приспособяване къмъ изискванията, такива грижи за лозата, такава майсторство въ всѣко отношение — всичко това е най-голѣмото доказателство за качествата на нашия селянинъ. И когато казватъ, че той не може да възприема, това е само една бирократическа лъжа, това е едно непознаване на нашия селянинъ. Той може да възприема, но трѣбва да му даде: добъръ примѣръ, трѣбва да му даде добри упътвания, трѣбва той да почувствува, че познавате работата. Когато селянинътъ подозре, че този, който му говори, не е много дълбокъ въ работата, той го отбѣгва по инстинктъ: „Ти ми приказвашъ, ама не ме топлишъ“. Но когато му заговори майсторъ, той слуша много внимателно и следва много дисциплинирано. Въ областта на лозарството вървимъ добре, сѣга трѣбва да се запомни, че безъ повече оборски и безъ искусствени торове, декаритѣ нѣма да ни даватъ толкова, колкото очакваме.

Ние сме по-зле въ областта на винарството. Винарството, винарѣството, както казватъ, е нѣщо извънредно дисциплинирано. Първо, трѣбватъ мѣсто пари, второ, трѣбва много търпение и, трето, трѣбва голѣмъ майсторлъкъ. Ние нѣмаме паритѣ, нѣмаме търпението, нѣмаме и познанията, нищо нѣмаме. Имаме начало на добра работа, имаме грижи, имаме и тукъ-тамъ малко похвати. Нѣмаме винари-майстори. А като взематъ нѣкъде майсторъ, както направиха това въ Плѣвненъ, подиръ една година го изпѣждатъ. Помислиха, че всичко научиха отъ французина. Година го държаха и му казахъ: хайде сега върви си. Това бѣше една голѣма грѣшка, голѣма глупостъ. Трѣбва да се намѣрятъ майстори отъ странство.

Д. Бъровъ (д. сг): Изби, избии трѣбватъ.

Министъръ Г. Василевъ: Изби трѣбватъ, но само избии не правятъ вино. Трѣбва да има и майстори. Изби сега се строятъ на много мѣста. Сега, напр., Земледѣлската банка грави изба въ Карлово. Казаха, че това е една грѣшка. Но ако бѣха започнали отъ Плѣвненъ, сигурно щѣше да се каже: защо започвате отъ Плѣвненъ? Грозде въ Карловско има. Тамъ има бѣло вино великолепно. Има два сорта бѣли вина: карловско и сунгуларско.

Т. Кожухаровъ (д. сг): И ямболско.

Министъръ Г. Василевъ: Тѣ сѣ най-хубавитѣ сортове бѣли вина въ България, които могатъ да огладятъ на европейския пазаръ и да задоволятъ вкуса на чужденеца.

По въпроса за розитѣ. Г. Дрънски бѣше много правъ, че има единъ много болезненъ въпросъ въ Розовата долина, който трѣбва да се реши и то трѣбва да се реши скоро. Розовитѣ градини въ България сѣ доста назаднали, доста отпаднали, защото грижата около тѣхъ не е достатъчно правилно насочена. Отъ друга страна, тѣ сѣ изтощени. Торятъ ги много рѣдко и много слабо. Вънъ отъ това, указанията, които ние сме получили отъ опитното поле при Казанлъкъ, не сѣ още използвани. Ние имаме опити, имаме много добри резултати, имаме много важни заключения, но тѣ не сѣ стигнали до производителъ. Тѣ сѣ още въ Казанлъкъ въ опитното поле. Тая година направихме още едно опитно поле въ Карлово, направихме даже и въ Солотъ за други ароматични култури, които, може би, ще намѣрятъ своето приложение и развитие въ България. Въ всѣки случай, ние сме въ една опасностъ. Отъ друга страна, има една втора язва въ розовата култура. Миналата година ценитѣ на розитѣ се покачиха високо, 22 л. Но този, който повидна ценитѣ, той не плати нито 2 л. на селянитѣ. Това е г. Ботю Митовъ. Този господинъ каза при мене да иска кредитъ; да му даде Земледѣлската банка, около 40—50 милиона лева, за да може и тая година да даде високи цени. Азъ му поискахъ да заплати най-напредъ старитѣ цени. Попитахъ го, къде е стойността на розовото масло, произведено отъ селянитѣ, което е заложило по разни банки и не плаща нищо и сега е предъ фалитъ; може би скоро ще бѣде арестуванъ, защото това и заслужава. Министерството на земледѣлието поиска помощъ отъ прокурора противъ него. Ние направихме специална анкета. Не можемъ да го оставимъ да се подиграва съ селянитѣ, защото като ги подвежда, че ще имъ даде най-високи цени, и че ще стане кооператоръ съ тѣхъ, въ сѣщность нищо не имъ плаща, а само повишава ценитѣ до едни неестествени размѣри и по този начинъ и другитѣ не можаха да си продадатъ маслото.

Г-да! Този въпросъ е много сериозенъ. Той се състои, първо, въ това: да се намѣрятъ нормалнитѣ цени на розитѣ, които да бѣдатъ задоволителни за селянитѣ, но които да позволяватъ и на розофабрикантитѣ да продаватъ розовото масло. Така ще се подобри производството и ще се увеличи доходността на декаръ, което е много възможно. Презъ тая пролѣтъ ние ще се заемемъ да подпомогнемъ селянитѣ съ съвети, съ указания, съ полезни мѣрки. И въ тая областъ мога да ви увѣря, че Министерството разполага съ много добри, доказани специалисти, работливи, не лениви, които ще иматъ възможностъ конкретно на самитѣ мѣста, на самитѣ селяни да посочатъ това, което може за единъ етапъ напредъ въ производството, за да може тѣхнитѣ доходи да бѣде по-големъ чрезъ увеличаване на самата култура, а не само чрезъ повишаване на стойността. Откато розовото масло стане 100—120 хиляди лева килограмъ, никой не го купува и се опасяваме отъ сѣщото, което каза г. Дрънски, което е свършено върно, че като пресолимъ тия цени, може би хората ще си намѣрятъ химикали, искусствено произведени аромати, и ние ще останемъ свършено на сухо. А ние имаме интересъ тая култура да продължи да се продава за да дойдемъ до нормални цени. Имаме указания за ценитѣ по-рано, при златната стойностъ, и ще търсимъ нѣкоя полезна комбинация. Министерството на земледѣлието е решило да се намѣси между фабриканти и селяни, за да намѣри едно разумно разрешение на въпроса, за да могатъ фабрикантѣ, розоваритѣ да работятъ. Ще насърчимъ, разбира се, и кооперациитѣ, но да може розовото масло да се продава. Защото иначе такива като Ботю Митовъ ще имъ предложатъ по 22 л. на килограмъ, а ще имъ платятъ по 1 л. Производителитѣ не сѣ получили нищо, тѣ сѣ въ крайно нещастно положение.

Единъ последенъ въпросъ по тия специални култури е въпросътъ за бубарството. Презъ 1930 г. бубеното производство тоже се намира въ една криза, защото ценитѣ паднаха на около половината, понѣкога по-малко, понѣкога повече, но срѣдно взето на половина.

Н. Кемилев (д. сг): По въпроса за розовото масло имаше едно време кооперация. Единъ господинъ бѣше пратенъ въ странство да проучва ценитѣ на розовото масло.

Министъръ Г. Василевъ: Азъ не искамъ да влизамъ въ подробности. Съюзътъ на кооперациитѣ е направилъ една ужасна грѣшка, като си е позволилъ да изпраща въ Парижъ лица, които не познаватъ нищо отъ тая търговия. И специално сега едно лице, което доказано е анархокомунистъ, д-ръ Балева, който си е оставилъ професията, скита се изъ Парижъ и говори съ всевъзможни авантюристи, като залъгва Общия съюзъ, че ще имъ продаде розовото масло. Позволихъ си да напиша едно интимно, псевдонимно писмо на Общия съюзъ. Казахъ имъ, че имаме неопровержими данни, какво този тѣхенъ делегатъ, който е въ Парижъ, ги злоупоставя. Той подбива доброто име на българската кооперация, той излага самитѣ тия, които сж го пратили и нѣма да бѣде полезенъ. Моля ги да взематъ мѣрки да не се излагатъ сами.

Но този господинъ още продължава да стои тамъ и Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ смѣта, че прави голѣма кооперативна политика, като държи единъ такъвъ авантюристъ за свой представителъ въ Парижъ. Съгласете се, че съ това се излага не само Общиятъ съюзъ на кооперациитѣ, но се излага, за голѣмо съжаление, въобще нашето кооперативно движение, излагаме се и ние като българи и съ спѣва цѣлата работа.

Естествено е, че азъ нѣмамъ властта да диктувамъ на Общия съюзъ на кооперациитѣ, но азъ бѣхъ длъженъ само да ги предупредя. Затова имъ писахъ повѣрително писмо, съ което имъ обърнатъ внимание на този фактъ, за да си поправятъ грѣшката.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Вие не можете, но Земледѣлската банка може да имъ диктува.

Министъръ Г. Василевъ: Ако тѣ биха взели актъ отъ това мое предупреждение, щѣше да бѣде по-добре, но ако тѣ не взематъ актъ, тогава тѣ ще теглятъ последствията отъ това, което правятъ.

Т. Стоилковъ (д. сг): Не може така, защото тукъ се нася ударъ на нашето общо народно стопанство. Защо бѣ изпратенъ Харизановъ въ чужбина? Какъвъ специалитетъ е той, кое обществено мнение у насъ го е изтъкнало и посочило да бѣде той тамъ. Той само пакости прави. Каква му е специалността?

Л. Дрънски (д): Розопроизводителитѣ не продаватъ сами маслото, което произвеждатъ, а го продава Багаровъ и други търговци.

Н. Кемилевъ (д. сг): Какъ ще го продаватъ фабрикантитѣ и частнитѣ търговци, когато този представителъ на кооперациитѣ е разправялъ въ Парижъ, че само розовото масло на кооперациитѣ е чисто, а онова на частнитѣ търговци е съ тереше?

Д. Дрънски (д): Тая брошура (Посочва я) не е издание на кооперациитѣ, а е на пратеника имъ.

Министъръ Г. Василевъ: Сега ще ви дамъ нѣкои освѣтления по нашето бубарство, които, вѣрвамъ, ще ви интересуватъ.

На първо мѣсто е установено, че двата сорта буби, които се отглеждатъ сега у насъ, които даватъ бѣли и жълти пашкули, сж подходящи. За първия сортъ — бѣлитѣ пашкули — не остава какво да се желае. Той е първокачественъ, той е много по-добъръ отъ много други европейски, но жътитѣ пашкули иматъ нужда отъ известно подобрене. Подобренето ще стане въ качествено отношение още тая пролѣтъ. Вземахме мѣрки, въ съгласие съ наши специалисти, които казватъ, че тая раса е добра, но е доста отслабнала, и не дава добъръ материалъ.

Има единъ боленъ въпросъ въ връзка съ бубарското производство — това е въпросътъ за липсата на кредитъ. Земледѣлската банка, съгласно своя сега действащъ законъ, нѣма възможностъ да дава дългосроченъ, т. е. ипотеченъ кредитъ срещу постройкитѣ за бубарници. А производителитѣ много искатъ това нѣщо. Единъ законопроектъ за реорганизация на Земледѣлската банка е вече изработенъ отъ самата банка и още не е дошълъ въ Народното събрание, защото сега го проучваме ние, въ Министерството на земледѣлието. Ние проучваме тоя законопроектъ за реорганизация на Земледѣлската банка главно съ огледъ на това, какъ да организираме кредита за под-

помагане сепециалнитѣ култури. Земледѣлската банка е построена, така да се каже, въ своята кредитна политика на основата да раздава кредити главно срещу зърнени храни, сир. на производителитѣ на зърнени храни. Не е могло да се предвиди по онова време, преди толкова години, че ще трѣбва да се даватъ кредити за ония култури, които сега сж по-специални, по-интензивни и които искатъ повече сръдства. Реорганизацията на Земледѣлската банка на първо мѣсто ще обеме тая областъ на кредита. Министерството на земледѣлието и цѣлитѣ Министерски съветъ по тоя въпросъ решиха по принципъ да взематъ всички мѣрки, щото презъ тая година да се позволи и кредитирането на бубаритѣ, като почнемъ отъ Свиленградъ, та свършимъ съ всички ония мѣста, които произвеждатъ пашкули и които сж заинтересувани отъ този видъ кредитъ. Така ще бѣде разрешенъ тоя проблемъ — банката да кредитира бубарницитѣ, които сж етвини и леки постройки, съ 20—30.000 л. дългосрочни заеми, които тѣ въ течение на 4—5 години ще изплащатъ. Този въпросъ ще бѣде разрешенъ, надѣвамъ се, до месецъ-два. Той се проучва вече повече отъ 3—4 месеца и окончателното му разрешение е близко.

Отъ друга страна, Земледѣлската банка систематически подпомага Министерството на земледѣлието въ постройкитѣ на новитѣ сушилни за пашкули. Такива тая година ще построимъ две — едната въ Св. Врачъ, както ви казахъ, а другата въ Ямболъ. Констатирано е сега отъ нашитѣ филатури, които работятъ въ България, че копринениятъ материалъ, който се добива отъ българскитѣ пашкули, е много доброкачественъ. Остава малко да се желае още относно качеството на жътитѣ пашкули. Надѣваме се, следователно, при туй развитие на нашитѣ филатури, съ качественото подобрене на нашитѣ пашкули и съ улесненията, които ще се направятъ въ кредитиране на бубаритѣ, българското бубарство да добие едно по-голѣмо развитие. Въпрѣки туй, че ценитѣ на пашкулитѣ спадатъ, все пакъ, като се направи стопанската равностѣпка, ще се види, че за бубарството нѣма тая опасност, нѣма тая олелия, каквато има съ пшеницата. Следователно, макаръ печалбата отъ бубитѣ да е по-малка, все пакъ нѣщо артиста и ние имаме интересъ да насърчаваме бубарството, толкова повече, че за него се изисква единъ сезоненъ трудъ, който не може да бѣде пласиранъ на друго мѣсто съ такава полза и който изисква малко време.

Съ това азъ привършвамъ моитѣ обяснения по отдѣлитѣ култури отъ областта на земледѣлието.

Искамъ да кажа нѣколко думи само върху българското скотовѣдство.

Въ областта на скотовѣдството имаме нѣколко важни въпроси. Първиятъ важенъ пунктъ е, че действително скелетътъ на българското скотовѣдство, това е говедовѣдството. Въ тая областъ нашитѣ специалисти, и чиновници, и професори, безъ разлика, сж работили мѣжки около 25 години и трѣбва да имъ се признае, че сж получили отлични резултати. Пътътъ ни въ тая областъ е точно установенъ. Днесъ вече нѣма колебание коя раса трѣбва да разпространяваме, кои раси трѣбва да предпочитаме, съ кои раси трѣбва да правимъ кръстосвания, за да ги подобряваме. Установено е, че ние трѣбва да разпространяваме говедата отъ нашата подобрена и засиlena искърска раса — не само искърскиятъ бикъ, но и искърската крава, която кръстосана съ родопското добиче, добива много голѣма млѣчностъ. Опититѣ даватъ отлични резултати. Липсватъ, обаче, и тукъ сръдства. Ако имаме сръдства, разбира се, ще напреднемъ по-бързо и въ тая областъ. А би трѣбвало да се напредне по-бързо. Ние имаме задължения къмъ стопанитѣ. Държавата не бива да измами тия стопани. Това би било най-голѣмо безчестие отъ страна на държавата — следъ като имъ е дала обещания и следъ като тѣ сж положили грижи, следъ като сж направили разходи, да ги измами. Държавата нѣма да ги измами. Тя може малко да закъснѣе съ помощта си, поради тая тежка криза, но Министерството на земледѣлието държи извънредно много да бѣде лоялно, да бѣде порядъчно, да бѣде въ изправностъ спрямо тия стопани. Азъ смѣтамъ, че следъ тия думи ще ме раберете въ каква посока работи министерството и вѣрвамъ, че нѣмате основание да се съмнявате въ моята декларация.

По отношение другитѣ клонове на скотовѣдството, напр. овцевѣдството, козевѣдството, трѣбва да кажа тоже нѣколко думи. Вѣрно е, че нашитѣ лесничества сж прекъсвали твърде много въ преследването на овцитѣ и въ преследването на козитѣ особено. Имало е едно разбиране, което по-скоро е механическо разбиране на работата. Азъ лично съжалявамъ твърде много за туй, че каракачанитѣ бѣха заставени да напуснатъ Родопитѣ. Имаше възможностъ, а при добра воля, при добро внимание, при добра грижа има възможностъ, . . .

Д-ръ В. Бурилковъ (д. сг): Има, има.

Министъръ Г. Василевъ: ... да бждатъ запазени горитѣ, но въ сѣщото време да не се убива единъ поминѣкъ.

Г. Драгневъ (з. в): Тѣ изкорениха горитѣ повече.

Д-ръ В. Бурилковъ (д. сг): Има възможностъ да се възстановятъ. Г. министърътъ е много правъ и тая мисль трѣбва да бжде ръководна въ Министерството на земледѣлието, специално въ отдѣлението на горитѣ.

Министъръ Г. Василевъ: За да не бжде българското скотовѣдство заплашено въ неговото развитие, следъ като въпросътъ за расата е разрешенъ, необходимо е да се положи особена грижа за фуража, за пашата на добитѣка подъ разни форми. Има паша тлъста, има паша бедна, има паша по-скоро за разходка. Въ всѣки случай, трѣбва по-голъма грижа, и ние сме принудени да минемъ въ по-друга фаза на грижи, отколкото досега. Досега се раздаваха мери, безъ да се държи смѣтка, но меритѣ останаха малко. Въ много села — това не е навсѣкѣде — се оплакватъ вече, че добитѣкътъ нѣма кѣде да се движи, нѣма излазъ. Такива села, може би, сѣ нѣколко десетки или стотици, но това е началото на една криза, за която трѣбва да се намѣри разрешение. Въ сѣнето на фуражитѣ, безспорно, има известни грѣшки. На доста мѣста е имало прекателностъ, недоглеждане, несъобразяване. Блъскали сѣ люцерна, макаръ че земята не е за люцерна. Земята плаче, не ще люцерна — не, сѣятъ люцерна, защото има окръжно да се сѣе! (Възгласения отъ земледѣлцитѣ)

Н. Стамболиевъ (з. в): Понеже много знаете. Отлична присѣда на политиката на бившия министъръ Христовъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Стотици милиони лева дадохте за доставка на люцерна.

Министъръ Г. Василевъ: Ние не сме доставяли люцерна. Въ миналото е имало нужда да се доставя, но у насъ вече тя е предостатъчна. Нашата амбиция днесъ е да приготвимъ по-хубаво люцерново семе, отколкото има въ Италия. Нашата земя е хубава, нашитѣ майстори на земята сѣ добри, следователно можемъ да приготвимъ добро люцерново семе, както имаме наше семе за захарно цвекло, както имаме и други наши семена. Нѣмаме семе за еспарзета, купуваме го, но което имаме, трѣбва да го направимъ по-хубаво, защото то ще бжде аклиматизирано и по-пригодно.

Въ всѣки случай, министерството е решило да направи нѣколко практически, нагледни опити за създаване пасища върху меритѣ — не да сѣемъ люцернови ливади, а да направимъ изкуствени пасища върху меритѣ, както това го има въ Унгария, въ Германия и въ други страни. Взети сѣ мѣрки да се направи това на нѣкои мѣста за примѣръ, за показъ. На нѣкои мѣста ще се направи сѣ смѣски, на други мѣста ще се направи по другъ начинъ. Тая грижа е важна за развитието на скотовѣдството; трѣбва да се осигури прехраната на добитѣка, трѣбва сѣщо да се осигури неговата хигиена, неговата разходка, неговиятъ чистъ въздухъ. Вѣрно е, че добитѣкътъ, който не се движи, много лесно заболява. Въ Германия е имало преди години теория, че за да вземешъ всичко отъ добитѣка, трѣбва да го поставишъ въ положение да не се движи — тогава той нѣма да харчи енергия и ще има по-голъмо тегло. Но после разбраха, че такъвъ добитѣкъ заболява, нѣма голѣма енергия, затлъстява, но не е годенъ за работа. Сега вече схващането е друго. Между дветѣ крайности — да вържешъ добитѣка постоянно въ обора, или да го пуснешъ постоянно да ходи по баиритѣ — трѣбва да се намѣри нѣщо сѣрдно при нашитѣ условия, да има и разходка, да има и храна, да бжде добре въ всѣко отношение.

По отношение на птицевѣдството, което е клонъ отъ скотовѣдството, не е вѣрно, че сме избрали погрѣшенъ път. Ние не следваме пътя, който искатъ да ни припишатъ. Азъ специално проучавамъ този въпросъ, направихъ справки, какъ се гледа на него въ нашитѣ компетентни сѣрди. Отъ една анкета, направена въ Германия преди 4—5 месеца, се установява, че българскиятъ износъ на яйца има за сега неограниченъ пласментъ. Качеството на нашитѣ яйца е много добро, тѣ сѣ много издржљливи, иматъ добъръ ароматъ, тѣ сѣ въ всѣко отношение добри и биятъ яйцата почти на всички други държави. Въ тая германска анкета холандскиятъ яйца се наричатъ единъ почти *kunstprodukt*, едно почти изкуствено произведение, въ тѣхъ нѣма почти нищо естествено, докато българскитѣ яйца сѣ котирали много добре. Въ тая анкета се казва още: „Колкото изпатите, толкова ще купимъ, пазарътъ е широкъ и осигуренъ“. Въ 1930 г. износътъ на яйца и птици

отъ България достигна рекордъ — 1 милиардъ лева, безъ малко нѣщо. Никога ние не сме виждали тая цифра отъ износъ на яйца и птици. Поискахъ да видя какъ върви износътъ презъ м. януарий, и отъ доклада, който получихъ отъ една италианска фирма, се оказва, че презъ м. януарий 1931 г. тази фирма е изнесла 5 пъти повече, отколкото презъ м. януарий 1930 г. Въ това отношение имаме голѣмъ напредѣкъ. Естествено, Министерството на земледѣлието прави всичко възможно да засили темпа на този износъ, като увеличи птицитѣ въ България. България има 6 милиона жители, а само 9 милиона птици. Дания има 3 милиона жители, а 18 милиона птици. Значи, въ Дания има 4 пъти повече птици на глава отъ населението, отколкото у насъ. Между туй, ние имаме добра храна за птицитѣ, имаме много добъръ теренъ, много голѣмо пространство, а въ Дания иматъ много слаба и малка земя. Ние имаме възможностъ да увеличимъ птицитѣ у насъ 2 и 4 пъти, безъ никакъвъ рискъ. Въ тая посока имаме голѣма възможностъ за напредване и ще напредваме.

За да видимъ, какъ можемъ да напредваме по-бързо, Министерството на земледѣлието свика презъ миналата есенъ конференция, въ която участваха износителитѣ на яйца — голѣми търговци — и всички специалисти отъ самото министерство, на които се взема решение да създадемъ две люпилини — едната въ Северна България, другата въ Южна България. Резултатътъ отъ тѣзи люпилини ще се види тази година. Ако е добъръ, както се надяваме, този опитъ ще се разшири на още нѣколко мѣста.

И. Куртевъ (нац. л): Каква раса ще се люпи?

Министъръ Г. Василевъ: Миньорки и други.

И. Куртевъ (нац. л): Азъ мисля, че туй ще бжде грѣшка.

Министъръ Г. Василевъ: Нѣма да бжде грѣшка. Бждете спокойни — и шуменската кокошка ще бжде третирана съ най-голѣма симпатия, и тя ще бжде застъпена.

Сега ще мина на въпроса за расата на птицитѣ, развъждането на които трѣбва да насърчваме.

Министерството на земледѣлието не е взело окончателно решение, дали да дава предпочитане на мѣстната раса, или да опитва чуждитѣ раси. Еднозначно се работи и съ нашата и съ чуждитѣ раси и се наблюдава.

Не сме решили, че миньорката е най-добра. Сравнително, тя дава добри резултати, тя идва отъ Южна Франция и отъ Италия и изглежда, че на тоя поясъ, особено въ Южна България, ще бжде твърде добре. Може би по-мѣчно ще се задържи на северъ, на по-открититѣ мѣста. Други породи — не съмъ проучвалъ подробно — тоже се внасятъ у насъ, но не въ голѣми количества, не съ целъ да замѣстимъ нашата раса съ чужда. Въ Маджарско правятъ, споредъ нашитѣ специалисти, грѣшка, че внасятъ огромни количества чужди породи добитѣкъ отъ Швейцария и другаде, за да залѣятъ Унгария съ чужди раси; като минавъ година-две, заболяватъ и умираатъ, а маджаритѣ пакъ купуватъ нови. Тѣ искатъ да измѣстятъ своята вътрешна раса чрезъ масово внасяне на чужда раса. Въ Министерството на земледѣлието нѣма тази мисль по отношение на птицитѣ въ България.

И. Куртевъ (нац. л): Чуждитѣ раси изискватъ, преди всичко, по-добри курници, а това е единъ разходъ. Тѣ изискватъ и другъ режимъ, по-добра храна, а сѣщо и по-разнообразна храна, а това изисква по-друга култура въ нашата стопанка, която изключително се занимава съ птицевѣдство у насъ.

Министъръ Г. Василевъ: Напълно съмъ съгласенъ, че чуждитѣ раси, като не сѣ аклиматизирани, както другаде, не могатъ да понасятъ тежеститѣ на нашата действителностъ тѣй, както ги понаса нашата мѣстна раса. Това е свършено вѣрно, както е вѣрно, че на нашата мѣстна раса трѣбва да се създадатъ по-добри условия, за да се подобрятъ и засили. Работи се въ две посоки. Не мога да предвидя, не съмъ специалистъ, но струва ми се, че ще наддѣлѣе стремлението да се подобри нашата мѣстна раса. Въ всѣки случай, чуждата раса, която идва у насъ, нито е въ голѣмо количество, нито е скѣпа, и не е толкова погрѣшно да се направи този опитъ за проучване.

За да се убѣдя, дали това е добра метода, събрахъ сведения за Югославия, Ромѣния и другаде. Оказа се, че и тамъ, като работятъ съ своята мѣстна раса, внасятъ и чужди раси — не масово, за да замѣстятъ мѣстната, а за опитъ — и правятъ опити. Тия опити, макаръ, може би, въ малъкъ мащабъ, ще трѣбва да направимъ и ние. Но ние не можемъ да градимъ надежди, че чуждитѣ раси ще залѣятъ България, и че само съ тѣхъ ще може да се развие пти-

цевъдството у насъ. Наопаки, ние трѣбва да вървимъ напредъ съ нашата раса при добри курници. Където отивахъ, навсякъде агрономитѣ ми казваха: „Не можемъ да успѣемъ, г. министри, отъ искания да одобримъ планове за курниците“. При разрешаването на този проблемъ за курниците, трѣбва да се вземе предъ видъ икономическото съображение — да бѣдагъ тѣ по възможностъ по-евтини, по-понсими. Може процентътъ на умрѣлитѣ кокошки да се промѣни малко, но не бива да правимъ курници толкова скѣпи, че да не може никой да се реши да ги строи. Въ този смисълъ ще направимъ така, че да се опросторятъ, да се поевтинятъ, да се употребява материалъ не така скѣпъ, за да може да се направи крачка напредъ въ хигиената и въ живота на птицитѣ, но да не се отива въ прекаленостъ, която може да ни направи смѣшни съ разходитѣ

И. Куртевъ (нац. л.): $\frac{3}{4}$ отъ досега построенитѣ курници сѣ обърнати въ обори.

Г. Пъчевъ (д. ср): Не е вѣрно.

И. Куртевъ (нац. л.): Кой знае къде учите тая работа. Азъ се интересувамъ отъ този въпросъ, това ми е занаятъ.

Министъръ Г. Василевъ: За ветеринарната служба при Министерството на земледѣлнето мога да кажа само нѣколко думи, и то само похвални. Службата е наредена много добре. Една мѣрка, която сме предвидили, но която още не е представена въ Народното събрание, е да се разшири ветеринарната служба и да се видоизмѣни въ смисълъ, ветеринарниятъ лѣкарь да отива при добитъка, а не добитъкътъ при него. Лѣкуването на добитъка е отъ голѣмо значение, и азъ се надѣвамъ, че въ тая областъ, както не чухме критика сега, и въ бѣдеще ще бѣдемъ доволни отъ свършената организация, която тази служба има.

Съжалявамъ извънредно много, че България още не е сключила нито една ветеринарна конвенция. Отъ лѣтото насамъ, вследствие настояването на министерството, започнати сѣ преговори съ Турция, съ Гърция, съ Ромъния, съ Югославия, съ Австрия, съ Италия и съ много други държави, за да сключимъ ветеринарни конвенции, които сѣ абсолютно необходими. Сега нѣмаме нито една, а трѣбва да имаме най-малко 15, ако искаме да дадемъ възможностъ да се развие нашата търговия съ добитъкъ и съ произведения отъ него.

За горитѣ и лова въ България трѣбва да кажа нѣщо повече. Вѣрно е, че горското стопанство въ България представлява единъ много важенъ обектъ — важенъ по пространство, важенъ по стойностъ, важенъ по влияние на горитѣ върху климата и изобщо върху вида на нашата земя. Но вѣрно е, че въ това стопанство, въ течение на 50 години, не е имало много редъ и голѣма сигурностъ за държавата и за общественъ интересъ. При всички управления, мѣчно е могло да се намѣри нѣщо срѣдно между изискванията на закона и изискванията на населението, и много често въ дебритѣ на горитѣ сѣ ставали нѣща, които не сѣ за свѣтлина. При това нашето горско стопанство е нещастно и поради туй, че не можа да се разреши проблемътъ за експлоатация въ по-голѣмъ размѣръ. Концесията, която порано бѣше вогирана тукъ и която уважаемата оппозиция считаше много изгодна за концесионеритѣ, не се осъществи и пропадна. По тая концесия сега министерството нѣма никаква грижа. То има, обаче, грижа по свинската концесия. Още нѣма нищо интересно за Парламента по тая концесия, въ смисълъ, че нѣма нищо привършено, обаче преговори се водятъ, изучавания се правятъ, и ако бихме постигнали нѣщо, ще го съобщимъ на Парламента. Въ всѣки случай, този въпросъ е много важенъ и вѣрвамъ, че всички разбиратъ това. За сега, обаче, нѣмамъ възможностъ да направя нѣщо повече, тъй като чуждитѣ капиталъ, когато се интересува отъ единъ въпросъ, действува бавно съ много изучавания, съ много предварителни наблюдения и не се решава набързо да влиза въ преговори и разговори, които да свършватъ съ сключването на единъ договоръ.

За да може Министерството на земледѣлнето да си състави обща идея за нашето горско стопанство, и за това, какво трѣбва да се подобри въ него, позволихъ си, презъ миналото лѣто, да повикамъ единъ чехословакъ, проф. Симондъ, който ни бѣше препоръчанъ като голѣмъ специалистъ. Той дойде въ България, прекара около единъ месецъ, обиколи всички наши гори и даде заключенията си. Въ неговитѣ заключения има действително доста много нѣща, които ни каратъ да се позамислимъ върху грѣшкитѣ на миналото. Въ областта на експлоатацията е констатирано, че има голѣма бавностъ и изобщо безпримѣрна небрежностъ, несъобразителностъ, липса на стопански смисълъ,

липса на грижа да се изваждатъ своевременно материали, които гниятъ изъ горитѣ. Въ областта на залесяването констатирано е, че много отъ залесяванията у насъ страдатъ просто отъ техническа недѣжливостъ: персоналътъ, който ги е извършвалъ, не си е знаелъ работата. Не отричамъ, че между нашитѣ лесничей има хора образовани, много добросъвестни, добри специалисти, но, изобщо взето, трѣбва да се каже, че подготовката имъ трѣбва да е била доволно посрѣдствена и слаба, за да може да се постигне този резултатъ, който досега се наблюдава. Грамадна частъ отъ това, което е залесено, не е добро, макаръ че въ списъцитѣ винаги е отбелязано, че е отлично. Не вѣрвамъ по принципъ на тия цифри, защото знамъ, че никой не може да ги контролира, и че се пишатъ и по известни съображения: всѣки лесничей иска да се докара или, може би, за да не се злоупотреби предъ висшето начальство, представлява работата по-розова. По отношение на пѣтищата ние сме направили твърде малко. Ние бѣхме отдѣлени отъ нашитѣ гори съ вѣкове. Азъ не зная друга държава въ Европа, като нашата въ това отношение. Всѣкъде другде горитѣ сѣ прошарени отъ широки пѣтища и отъ пѣтеки, и всѣкъде се чувствува, че гората е била достъпна на хората, че тѣ отиватъ въ нея и тя не е изолирана. У насъ между гората и населението има преграда, както между морето и сушата. Тѣ сѣ два различни свѣта, и който влѣзе въ гората, той вече самъ не знае дали е господаръ на всички, или е робъ на всички. Тамъ срѣда нѣма. Това стопанство е занемарено отъ всички, негледано добре, и тамъ действително ще трѣбва нѣщо по-сѣществено да се промѣни и да се корегира. За да можемъ да дойдемъ до окончателно решение по въпроса за пѣтищата, по въпроса за стопанската експлоатация, по въпроса за по-голѣмитѣ обекти на горското стопанство, по въпроса за разсадницитѣ, министерството е решило да свика тѣзи дни висшия горски съветъ, предвиденъ по закона за горитѣ. Натоварили сме известни компетентни хора да приготвятъ изложения. Ще поканимъ и други компетентни лица отъвън, които не влизатъ въ свѣта по закона, та да можемъ окончателно да установимъ една програма за горското стопанство. И азъ ви признавамъ откровенно, че това бѣше една мъчна задача, която азъ имахъ въ Министерството на земледѣлнето и по нея най-късно се подготвихъ. Сега още мога да ви кажа, че азъ не съмъ напълно готовъ. Има нѣкои въпроси, които трѣбва да проуча за себе си, за да мога да говоря така, както казватъ французитѣ *en connaissance de cause*, да ги познавамъ сравнително по-основно.

Лонгоза бѣше съвършено изоставена. Има една концесия, както знаете, дадена преди много години и следъ това развалена. Сега има споръ за тая концесия, обаче съ гората никой не се занимава. Гората стои самичка и около нея земя и море. Никой вътре не влиза. Едини дървета пусъватъ, други дървета изсъхватъ, ставатъ съвършено сухи и стърчатъ изъ гората, правятъ впечатление, като че ли сѣ разпънати на кръстъ като Христа и молятъ за помощъ, да влѣзе нѣкой и да даде малко повече въздухъ, малко повече свѣтлина. Но гората така си стои. Вземахме известни мѣрки, поставихъ единъ специаленъ инспекторъ, който познава тая гора и заедно съ стопанството „Тича“ да направятъ не една пълна експлоатация, но, въ всѣки случай, да турятъ малко редъ въ тая гора, да я наглеждатъ, да я почитватъ, да вадятъ известни материали подъ наша заповѣдъ, подъ нашъ контролъ, за да може да се тури едно начало на експлоатация. Не искаме да пристѣпимъ къмъ пълната експлоатация, предъ видъ на това, че спорътъ за гората не е привършенъ, а той, може би, тая година ще се ликвидира.

За Доспатскитѣ гори и за горитѣ около черноморието между Бургасъ и Малко-Търново концесията, както знаете, пропадна. Доспатскитѣ гори сега сѣ подъ арбитъръ, въ голѣмата имъ частъ. Въпросътъ е въ Швеция при професоръ Унденъ. И ние се надѣваме, че този процесъ ще се свърши благоприятно за България, защото правото е съ насъ. Но той е единъ юридически въпросъ, който не влиза въ нашитѣ стопански планове.

Що се отнася до другитѣ гори на черноморието, къмъ тѣхъ проявяватъ интересъ известни срѣди за експлоатация, но мене ми се струва, че тамъ ние ще трѣбва да намѣримъ единъ смѣсенъ начинъ на експлоатация — и чрезъ кооперациитѣ, и чрезъ трудовата повинностъ, ако е възможно едната система да не прѣчи на другата. Въ всѣки случай горското стопанство у насъ действително се нуждае отъ повече грижи, отъ повече дисциплина. И азъ не мога да ви обещаю, освенъ, че при този предстоящъ висшъ горски съветъ ще направя всичко възможно да внеса поне малко подобрене въ това, което е намѣрено. Не мога да ви обещаю голѣми подобрения, защото не

съмъ така сигуренъ, че въ скоро време това лесно ще се направи.

Къмъ отдѣлението държавни имоти тая година вие виждате така нареченото „вътрешно заселване“. Вътрешното заселване ще поеме грижата на оземляването, било на инвалиди, било на неокончателно оземлени наши селяни безъ земя, било на вътрешно заселяване, което ще се наложи въ бъдеще отъ единъ край къмъ другъ, да кажемъ отъ нѣкоя бедна околия, каквито сѣ пограничните наши мѣста, къмъ нѣкоя околия, гдето има повече свободна земя. Следователно, тая грижа за вътрешното заселване става една постоянна и редовна грижа на министерството, което ще трѣбва да бди какъ е разпредѣлена земята, къде има повече свободни земи за да може по тоя начинъ да внесе едно уравновесяване въ разпредѣлението на собствеността и въ разпредѣлението на труда по земята.

Що се отнася до отдѣлението за водитѣ при Министерството на земледѣлието и държавните имоти, още отъ първия день на моето управление въ това министерство азъ решихъ да се освободя отъ неговия шефъ г. инженеръ Ангеловъ и да поставя на негово мѣсто единъ човѣкъ, на когото действително мога да благодаря за неговата работа, коректна и добросъвестна.

Извършени сѣ, г. г. народни представители, една редица отъ проучвания. Има нѣщо, което е направено въ България въ това направление и не би било зле да ви прочета нѣколко думи върху това, което е направено, защото то не е малко, не е незначително. Но не искамъ да кажа, че то е решаващо. Отдѣлението за водитѣ е извършило въ последно време следните работи: (Чете) „Отводняване на Карабоазката низина чрезъ засипване дига 40 км. дълга при общъ наливъ около 3 милиона кубически метра. Отводнена е канатна дължина 18 км., приспечелени сѣ до 170.000 декара земя, годна за обработване. Стойността на извършените работи е 60 милиона лева. Голѣма частъ отъ тая сума е дадена отъ заема за бѣжанците.

Отводняване на Видинската низина съ постройка на дигата при Видинъ, съ 14 км. още въ постройка. Следъ привършването на мѣроприятието ще се припечелятъ за земледѣлското стопанство 60.000 декара земя, като се запазватъ отъ наводнението на р. Дунавъ. Стойността е 14.910.000 л.

Отводняване на Месемврийското блато. Постройката трѣбва да бѣде привършена въ 1931 г., значи тая година. Ще се припечелятъ и подобрятъ 11.640 декара. Построени сѣ 14 км. отводнителни канали и 7 железобетонни мостове. Стойността на предприятието е 18.300.000 л.

Отводняване на Стралджанското блато. Работата е извършена отъ редовни трудоваци. Ще бѣдатъ построени 35 км. отводнителни канали. Припечелватъ се 25.000 декара земя.

Отводняване на Мандренското и Аказьско блатата съ цель припечелване и подобрене на 21.000 декара земя и подобрене на хигиеническите условия за намаляване и унищожаване малариата въ този край.

По-трудни сѣ проекти за оздравителни работи край градъ Видинъ, засипване блатата край този градъ. Досега сѣ похарчени 5 милиона лева. Роботи се по отводняване на Стралджанското блато. Ще се припечелятъ 9.000 декара земя. Похарчени сѣ до преди 5 месеца 8½ милиона лева.

Маса други малки работи сѣ въ постройка, корекции на рѣки и тукъ-таме отводняване, тукъ-таме напояване. Обаче голѣмиятъ въпросъ за напояването на България стои на друго мѣсто. Касае се, г. г. народни представители, дали има възможностъ, дали има смисълъ и дали могатъ да се намѣрятъ сѣдства да се създаде една мрежа на модерно напояване въ долината на р. Марица и Тунджа, какво може да се направи сега или въ недалечно време въ долината на р. Струма. За Марица имаме и гласуванъ законопроектъ, обаче той не даде резултати. Проучвания на чуждите експерти, както и допълнителните проучвания на отдѣлението за водитѣ, довеждатъ сега министерството до едно заключение, което вѣрвамъ, ще остане окончателно и отъ което никой не ще може да се отклони и за реализирането на което ще остане да се търсятъ само нужните сѣдства. Следъ много проучвания отъ чужденци, отъ чужди компании и следъ собствените наши проучвания, Министерството на земледѣлието е дошло до заключението, че на лѣвия брѣгъ на Марица отъ Мжтивиръ до Тополица до една линия отъ Пловдивъ—Карлово, пространството отъ около 400.000 декара може да бѣде напоявано съ една модерна канална мрежа, която би възлизала, заедно съ постройките на нужните електрически централи, тамъ където се обра-

зува падане на водитѣ, на 600—700 милиона лева. Нѣколко чужди компании сѣ изучавали този проектъ, и сѣ готвители даватъ предложения на българската държава. Азъ не съмъ докладвалъ този въпросъ въ Министерския съветъ, вѣрвамъ да го направя въ скоро време, може би, до единъ месецъ, и ако Министерскиятъ съветъ се съгласи, ще може тогава да се намѣри единъ начинъ да проучимъ тѣзи офери на 7—8 компании, всѣка отъ които е действително измежду първите фирми, познати въ свѣта. Не се касае до хора случайни, нито до хора посрѣдници, нито до комисионери или до авантюристи, а се касае за нѣколко фирми, които иматъ действително голѣмо реноме въ своите страни; които сѣ отъ разни народности и които сѣ познати по цѣлия свѣтъ. Азъ не съмъ решилъ за себе си и не мога да реша самъ този въпросъ — на каква база ще поставимъ ние състезанието на тия фирми, които сѣ кандидати да изпълнятъ тази работа. Или това ще бѣде единъ тървъ на общо основание, или ще бѣде нѣкакво специално състезание, при което всѣки конкурентъ да има пълна свобода да направи своето предложение, както намѣри за добре, а държавата да си избере едно отъ тия предложения. Не знамъ точно въ каква посока ще се развиятъ тия разисквания и тия проекти, но, въ всѣки случай, по моето убеждение, ако България не разработи тоя въпросъ, ако не го реализира, тя ще губи всѣка година и ще губи безсмислено. Технически всичко е проучено; нѣма никакъвъ споръ, кое може да стане, кое е полезно, кое е целесъобразно. Въпросътъ е финансовъ — кой ще даде пари. Всѣка отъ тѣзи компании предлага на свои сѣдства да извърши проекта, обаче държавата нѣма сѣдства. Държавата не може да даде отъ своя бюджетъ пари за това напояване и за менъ, като министъръ на земледѣлието, се поставя тоя въпросъ, какви сѣдства да измисля, за да не участва държавата финансово при изпълнението на тоя проектъ, но той да се осъществи. И, струва ми се, че най-добриятъ изходъ би билъ следниятъ: да гласуваме единъ законъ, съгласно който земитѣ, които ще се напояватъ, респ. тѣхните стопани, въ течение на периода на постройката отъ 3—4 години, да платятъ единъ еднократенъ данѣкъ, тѣй като тѣ ще бѣдатъ облагодетелствувани. По този начинъ да се образува при министерството единъ фондъ, да кажемъ, отъ 200—300 милиона лева. Компаниите, които ще строятъ, да сключатъ договоръ съ Земледѣлската банка, която да бѣде тѣхенъ касиеръ. Земледѣлската банка да гарантира анонитетитѣ на тоя заемъ. Водните такси, следъ постройката на всички иригационни работи, да бѣдатъ, така да се каже, гарантирани отъ Земледѣлската банка, която изпълнява службата на плащането до момента, когато ще се изплати всичко. Примѣрно, ако всички иригационни работи около Марица биха стрували, заедно съ електрическите централи, отъ 600—700 милиона лева, една трета да се събере отъ собствениците на земитѣ въ течение на 4 или 5 години, а следъ извършването на постройката останалитѣ 2/3 да се изплащатъ отъ такситѣ, които ще се получаватъ за водно право. Безспорно, тукъ азъ не мога да влизамъ въ по-голѣми подробности. Азъ ви казвамъ само идеята си. Азъ ви заявявамъ безъ всѣкакво стѣснение, че друго разрешение азъ не бихъ могълъ да намѣря. Всѣки, който би могълъ да посочи нѣкакво разрешение, ще го приема съ най-голѣмо удоволствие. Но за себе си смѣтамъ за дългъ да го изповѣдамъ на Камарата, че не е възможно още 100 години да мѣлимъ и да стоимъ съ скръстени ръце. Имаме прекрасна земя и великоленно слънце, а нѣмаме грижа да напояваме тая земя и да получимъ двойно, тройно, петорно повече доходъ отъ нея. А тоя експертъ, англичанинъ, който бѣше повиканъ отъ моя предшественикъ да прегледа тая земя, идва до заключението, че тая система на напояване е катъ златна мина, ще се плати и има стопански смисълъ. Той е единъ старъ експертъ и много добросъвестенъ човѣкъ. Пъкъ това е оценката и на всички други експерти, които минаха тамъ. Искамъ да кажа, че отъ стопанска гледна точка има смисълъ и е наложително да извършимъ това напояване.

Други обекти сѣ Тунджа и Струма. Разбира се, р. Струма сега, погледнато отъ Кюстендилъ до Петричъ, минава презъ една пустиня и, следователно, всѣки, който повърхностно гледа на нѣщата, ще помисли, че нѣма никаква възможностъ да се направи нѣщо. Г. г. народни представители! По мнението на много видни хора, хора способни да пренаятъ тоя въпросъ, и които сѣ много добросъвестни и при това сѣ приятели на България, имамъ указания и преценки, че отъ Струма може да се направи твърде много, достатъчно е само да се намѣрятъ 150—200 милиона лева. Много го гнѣзда около нея, корекцията, която ще се направи и напояването ще дадатъ огроменъ резултатъ. Долината на Струма е една райска

долина. Тя страда от безводие, тя страда от опустошения. Тя не е заселена. Аз започнах туй заселяване въ скромни размъри, но наддвям се, целесъобразно. Това заселяване трябва да продължи, обаче тази долина не бива да я забравим. Има няколко обекти към Петрич и Св. Врач и върваме един от тези обекти, който струва само 10 милиона лева, ще можем да го разрешим и без усилията на бюджета. Ще направя всичко възможно да наложим едно решение, при което да се свърши работата за 10 милиона лева, да се осигури изплащането на тая сума от водните такси, но да започне туй предприятие още това лѐто. Нужно е долината на Струма да има повече стопански предприятия. Една инсталация въ Разлога, една сушилна въ Св. Врач, едно стопанство за ранни домати въ Петрич, едно заселяване при Горна-Джумая, едно заселяване при Кулата, и по шосето, всичко туй ще даде друг облик на тази долина. Тая година се почувствува нужда да купим 75.000 кгр. еспарзета. Констатирано е, че по-рано купуваната еспарзета не е била целесъобразно засѣвана. На много мѣста кокошките сѣ я изкълвали. Тая година наредбата е вече друга. Агрономитѣ и лесничитѣ ще сѣ еднакво отговорни. Наредбата е изготвена и заявявам тукъ, че ако се намѣри единъ да направи грѣшка, да не постѣпи добре, той ще бѣде за винаги уволненъ отъ Министерството. Чиновникъ, който е недобросѣвестенъ, който не си знае своитѣ елементарни задължения и нѣма подготовка, той нѣма право на заплатата, той трябва да си търси друга работа, той не е за това министерство. Земледѣлие, скотовѣдство, гори и води, всичко това е много мъчна работа. Ние имаме нужда отъ специалисти, тѣхъ ще уважаваме. Но хора безъ подготовка и които не желаятъ да работятъ — трябва да си търсятъ друга, по-лесна работа.

Ще кажа нѣколко думи само още за рибарството. Българското рибарство е тоже въ единъ пѣтъ още недобре установенъ. Ако говоримъ за материалитѣ, съ които то разполага и за живия елементъ, ще трябва да признаемъ, че ние имаме тукъ-тамъ добри рибари. Наспорилъ ги Господъ отъ разни краища: едни прокудени отъ Македония, други отъ Тракия, други наши, мѣстна порода рибари. Добритѣ рибари, обаче, нѣматъ срѣдства. Правятъ кооперации безъ срѣдства. Нѣма кой да ги подкрепи. Не сѣ рибари съ голѣмъ замахъ. Мъчно отиватъ далечъ въ морето, а въ Дунава по-далечъ отъ нѣколко метра отъ брега. Предпочитатъ блатата, гдето се чувствуватъ по-сигурни. Ние изобщо въ тая областъ сме много назадъ, печално назадъ. Ние сме създали едно рибарско училище. За морския риболовъ ние имаме рибарски параходъ. Обаче риболовътъ е много слабъ, работата е слаба. Азъ го говоря това тукъ, както го говоря предъ себе си. Не ми е спокойна съвестта, защото тамъ работата отива недобре. Параходътъ — не съмъ специалистъ да го преценя, обаче много рѣдко отива навънъ въ морето. Намирамъ го въ Варна да служи за разходки. Рибарското училище си купило, безъ да имамъ известие, единъ автомобилъ, обаче за риболовъ какво прави не съмъ чулъ, не знамъ. На това положение на нѣщата ще трябва да се тури край. То ще трябва да се подобри по единъ или другъ начинъ, съ малко хирургия.

Законътъ за рибарството, гласуванъ напоследѣкъ, съдържа нѣкои несъобразности. Има много високи такси, които спиратъ рибарството: ако единъ човѣкъ прави риболовство само съ единъ наемненъ работникъ, той трябва да плати 500 л. такса. Това е такса за единъ рибаръ само за нѣколко дена. Тия несъобразности съмъ се помѣчилъ да ги отстраня административно. Нужно е, обаче, да се преработи законътъ за риболовството. Ще трябва да гледаме съ добро око и на кооперациитѣ, които трябва да се насърдчаватъ, и на частнитѣ лица, които се проявяватъ добри рибари.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя А. Христовъ)

Преседателствуващъ А. Христовъ: Извинете, г. министре,

Г. г. народни представители! Часътъ е 8.

Министъръ А. Ц. Цанковъ: Да се продължи заседанието до 12 ч.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има предложение, заседанието да се продължи до 12 ч. Който приема това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Продължавайте, г. министре.

Министъръ Г. Василевъ: Г. г. народни представители! Азъ свършвамъ моето изложение. Трѣбва да призная, че има много въпроси, които трѣбва да изпусна. При другъ случай, може би, ще мога да се спра на тѣхъ. Казахъ ви

въ началото, че наскоро ще имате нашето първо изложение отъ 14 декемврий, прегледно и документирано. Така че ако сега нѣма да засегна нѣкои въпроси, то не е отъ желание да ги отбѣгна, но защото нѣмамъ възможностъ, пѣкъ и не мога да засегна всички въпроси изведнѣжъ.

Моето заключение отъ Министерството на земледѣлието и отъ неговитѣ отрасли въ тия 10 месеца, презъ които съмъ го следилъ и ръководилъ отблизо, е това, че ако ние въ Парламента действително бѣдемъ обединени — както, за голѣмо мое удоволствие, азъ чухъ тукъ това отъ нѣколко души опозиционни оратори и искрено имъ благодаря за тази мисль — ако действително се обединимъ около Министерството на земледѣлието въ неговитѣ смѣстени задачи, нашата страна ще има да спечели неимоверно много. Безспорно е, че грамадното богатство на България е земята. Безспорно е, че земледѣлската индустрия трябва да получи по-силно насърчение отъ всѣка друга индустрия. Индустрията въ България азъ я раздѣлямъ на три категории. Индустрия, която заслужава максимумъ подкрепа — това е земледѣлската индустрия; индустрия, безъ която не може, индустрия, която е полезна — и тя трябва да бѣде умѣрено подкрепена. Но има трета категория индустрия, действително паразитна индустрия, която почти нищо не работи отъ нашата земя, която е индустрия наполовина, която е индустрия на изхвърлени машини отъ други страни, която нѣма нито модерна техника, нито е свързана съ нѣщо полезно въ нашата страна. Тая индустрия неправилно и погрѣшно я третираме еднакво съ оная индустрия, която действително е най-полезна за нашата страна — земледѣлската индустрия. Ще трябва да намѣримъ начинъ да ревизираме закона за насърчение мѣстната индустрия и да дадемъ нашето предпочитане на индустрията, която е привързана къмъ земята.

Трѣбва да подчертая още единъ пѣтъ, че действително нашата земя е най-хубавата въ Европа, въ смисль на най-голѣмо разнообразие на културитѣ, най-хубава въ смисль, че тя дава почти всичко отъ първото качество на Европа. Съ коя друга страна може да я сравните? Не говоря това за да възбужда самолюбieto на българина и да го дразня, нито да излизаме като бай Ганювци да се хвалимъ, че сме първи. Зная и нашитѣ недостатѣци, зная какви грѣшки правимъ, правила сме ги и въ миналото, ще ги правимъ сигурно и въ бѣдеще, но този, който познава Европа, е видѣлъ, че земледѣлието тамъ оперира съ три-пет-десет-петнадесетъ култури, а българската земя оперира съ много десетки и стотици култури. България има всичкитѣ култури на Франция, на Италия, на Югославия, на Ромѣния, има почти всички на Срѣдна Европа, и много отъ тѣхъ ги има въ най-добро качество. Ако взема една по една да сравнявамъ, тогава ще се убедите всички. Разисквалъ съмъ този въпросъ и съ нашитѣ специалисти.

Грижата на българитѣ трябва да бѣде насочена къмъ това, да си познаватъ земята по-добре. Ние малко познаваме нашата земя. Грижата трябва да бѣде да изучимъ внимателно нашата земя, да се приспособимъ къмъ нея. Нашата грижа, грижата на Министерството на земледѣлието, грижата на Министерството на търговията, грижата на стопанскитѣ министерства трябва да бѣде да приспособимъ стопанския животъ на нашата страна къмъ чуждитѣ пазари по съобщения, по връзки, по мита, по възможности за продажби. Това приспособяване на нашето земледѣлие къмъ чуждитѣ пазари ще ни даде най-голѣмитѣ облаги. Ние нѣмаме селяни безъ земя. И тѣзи, които сѣ останали безъ земя, ще можемъ да ги оземлимъ. Има още нѣкои фондове, съ които ще можемъ да си послужимъ. Отъ горитѣ можемъ да получимъ още два милиона декара. Това е споредъ проученията на лесовѣдитѣ. Не да изкореняватъ горитѣ, но — споредъ тѣхнитѣ добросѣвестни заявления — отъ това, което ще се изключи при установяване обекта на горитѣ, който не е установенъ още, възможно е да се получатъ още два милиона декара земя, добра или срѣдна по качество. Така че за нашитѣ безимотни селяни, на брой 800 хиляди, имаме горе-долу достатъчно земя. Ще трябва да засилимъ производството, ще трябва да подобримъ културитѣ, ще трябва да положимъ повече грижи, щото нашиятъ селянинъ, като произвежда, да знае какво ще стане съ неговото производство. Смѣтамъ, че всички сме еднакво заинтересувани да установимъ тази програма. Тя може да се мѣни всѣка година въ нѣщо. Нѣкои отъ отдѣлнитѣ параграфи сигурно ще се мѣнятъ, защото се мѣнява общата конюнктура въ свѣта, мѣнятъ се пазаритѣ, мѣнятъ се ценитѣ, едно пада, друго става. Но по-голѣмата частъ отъ тази програма ще остане безъ промѣна. Въ всѣки случай, ние трѣбва да поемемъ това задължение: всѣка година Парламентътъ, министерство, факултетъ, училища, църкви, да отдадемъ единъ день само на земята; не на

едно съзерцание, само да попъемъ или да поплачемъ за земята, но като практични българи, като добри българи, въ единъ день на годината да направимъ равномѣтка, да обмислимъ добре какво имаме като недостатъкъ отъ миналата година, какво да приготвимъ по-хубаво отъ миналата година за идната. Убеденъ съмъ, че Народното събрание съ своитѣ закони, министерството съ своя бюджетъ и апаратъ, общественото мнение съ своята любовъ къмъ земята, децата съ своята привързаностъ къмъ земята, всички заедно можемъ да направимъ България и по-хубава, и по-богата. Това е единствената целъ, най-важната целъ, която може да има и нашиятъ Парламентъ, и нашиятъ народъ. (Продължителни ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата г. докладчикътъ.

Замѣстникъ-докладчикъ Г. Кръстевъ (д. сг): Г-да! Остава само последниятъ § 188. (Чете го — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 188, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата народниятъ представителъ г. Боню Колевъ.

Б. Колевъ (д. сг): Г. г. народни представители! Изчерпателната речъ на г. министра на земледѣлието, речъ, която, предполагамъ, ще остане една програма на Министерството на земледѣлието въ бъдеще, азъ, като селянинъ, моля народното представителство да вземе решение, речта на г. министра да се отпечати въ отдѣлна брошура . . .

Д. Даскаловъ (з. в): Нали ще се публикува въ вестниците?

Б. Колевъ (д. сг): . . . и да се прѣсне измежду широкитѣ народни маси, предимно между земледѣлцитѣ, за да се разпрѣсне оная демагогия, която се шири долу въ здравето селско население. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ)

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ направеното предложение, да се отпечати въ отдѣлна брошура речта на г. министра на земледѣлието, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ разглеждане на второ четене бюджетопроекта за разходите по Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ — Дирекция на въздухоплаването — за 1931/1932 финансова година.

Има думата докладчикътъ г. Коста Николовъ.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете)

„Б Ю Д Ж Е Т Ъ“

за разходите по Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ — Дирекция на въздухоплаването — за 1931/1932 финансова година.“

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на бюджетопроекта, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете глава I, § 1 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 1, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете)

„Глава II.

Веществени разходи.“

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ заглавието на глава II, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 9, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 12, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 13, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

*) За текста на бюджетопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 82.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 15. моля, да вдигнатъ рѣка Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 16. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 17. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 18. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 19 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 19. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 20 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 20. моля, да вдигнатъ рѣка Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 21 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 21. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 22 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 22. моля, да вдигнатъ рѣка Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 23 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 23. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 24 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 24. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 25 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 25. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 26 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 26. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 27 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 27. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 28 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 28. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 29 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 29. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 30 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 30. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 31 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 31. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 32 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 32. моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): Въ забележките на стр. 8, които следватъ непосредствено следъ бюджет-проекта на Дирекцията на въздухоплаването: комисията направи следните измѣнения:

Въ забележка първа, втора алинея, редъ трети думата „годишно“ се замѣня съ думата „месечно“, понеже е печатна грѣшка; въ същата алинея, последния редъ. цифрата „400“ се замѣня съ „450“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които сж съгласни съ направенитъ измѣнения, моля, да вдигнатъ рѣка Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): Въ обяснителната таблица за разходите за личния съставъ бюджетарната комисия направи следните измѣнения:

На стр. 9 въ „Централно управление“ заплатата на I домачинъ-платецъ отъ 2.800—3.000 л. месечно, 33.600 — 36.000 л. годишно увеличи съответно: 3.000—4.000 л., 36.000—48.000 л., като се иска кредитъ за 1931/1932 г. 36.000 л.

На стр. 13 текста: „Намаление съгласно чл. 6 и 7 отъ закона за бюджета за 1931/1932 финансова година“ и предвидения срещу тоя текстъ кредитъ отъ 400.000 л. комисията зачеркна.

Други измѣнения не се направиха.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ докладванитъ измѣнения въ обяснителната таблица къмъ бюджетопроекта на Дирекцията за въздухоплаването за 1931/1932 финансова година, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристапваме къмъ второто четене на бюджетопроекта за разходите по Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ: 1. Морска и Дунавска полицейска служба. 2. Морска учебна часть. 3. Желѣзнопътно училище, за 1931/1932 финансова година.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете)

Б Ю Д Ж Е Т Ъ*)

за разходите по Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ.

1. Морска и Дунавска полицейска служба. 2. Морска учебна часть. 3. Желѣзнопътно училище, за 1931/1932 финансова година.“

*) За текста на бюджетопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 82.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 39, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 40 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 40, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 41 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 41, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 42 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 42, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 43 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 43, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 44 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 44, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): (Чете § 45 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат § 45, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ К. Николовъ (д. сг): Въ объяснителната таблица къмъ тоя бюджетопроектъ комисията не направи абсолютно никакви измѣнения.

Председателстващ А. Христовъ: Пристъпваме къмъ второто четене бюджетопроекта на Главната дирекция на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ за 1931/1932 финансова година.

Моля г. докладчика да го докладва.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете)

„Б Ю Д Ж Е Т Ъ“)

за разходитѣ по Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ — Главна дирекция на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ — за 1931/1932 финансова година“.

Председателстващ А. Христовъ: Които приемат за главното на бюджетопроекта, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 1. — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Хараламби Орошаковъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): (Отъ трибуната) Уважаеми г. г. народни представители! Ако въобще интересътъ на народното представителство при второ четене на бюджетопроекта

е билъ малък, тази година съмъ дълженъ да констатирамъ, че той е значително намаленъ. Едно доказателство въ подкрепа на това мое твърдение е обстоятелството, че г. министърътъ на земледѣлието, макаръ снѣщи да бѣше продължено заседанието до 12 ч., предпоче да направи своето изложение днесъ, защото бѣха праздни банцитѣ. И днесъ, както виждате, макаръ по съображенията, които бѣха изтъкнати отъ г. председателя, заседанието да се продължи до 12 ч., следъ като се гласува продължение на заседанието, господата отъ болшинството на мѣриха за нужно да напустнатъ залата и сега ще трѣбва да говоримъ предъ праздни банки.

Качвайки се на тая трибуна, за да изкажа моето мнение по бюджетопроекта на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, зная, че не мога да се надѣвамъ да допринеса нѣщо за измѣнението на този бюджетъ на едно отъ най-важнитѣ стопански предприятия на държавата. Но азъ се качвамъ на тая трибуна съ желание да протестирамъ за това, че въпрѣки многото хубави пожелания, които до днесъ сѣ се изказвали специално по отношение на бюджета на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, рутината, която се проявява отъ контролната инстанция, която одобрява бюджета и установява разходитѣ на Дирекцията на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, съ нищо не може да бѣде преодоляна.

Изкуството да се администрира едно стопанско предприятие е работа не особено сложна. То се състои въ правилното използуване на доходнитѣ източници и тѣхното рационално изграждане. Нашето държавно управление, особено днесъ, се отличава въ това отношение съ безпримѣрна незаинтересованост. Ние сме свикнали да казваме, че държавата е лошъ стопанинъ. Ако този изразъ за нѣкои държави има значение, защото тамъ частната инициатива, въ сравнение съ държавната, е по-плодотворна, за насъ специално действително е вѣрно, че държавата е зле разположена къмъ строителството и въобще къмъ културенъ подемъ. Не можемъ да се опраздаваме въ това отношение и съ нашето финансово положение, не можемъ да казваме, че ние сме сиромаси и вследствие на това се ограничаваме въ стремежитѣ, защото тъйко сиромаситѣ трѣбва да създава блага и устройства, които да увеличаватъ неговото благосъстояние.

Уважаеми г. г. народни представители! Азъ нѣма да правя такива изложения, каквито си позволихъ удоволствието, така да се каже, да направя преди две години гукъ и които сѣ печатани въ втората книга на стенографскиятъ дневници за втората редозна сесия на XXII-то обикновено Народно събрание.

Голѣмо е значението на пощитѣ, на телеграфитѣ и на телефонитѣ за държавното стопанство и за държавнитѣ финансии въобще, но при все това съ нищо не може да се съкруши онази рутина, за която казахъ нѣколко думи въ началото на моя говоръ.

Ще ми позволите преди всичко да спра вашето внимание върху приходитѣ, които сѣ предвидени да постѣпватъ въ държавното съкровище отъ експлоатацията на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ. За 1931/1932 финансова година тѣ сѣ предвидени въ размѣръ на 303 милиона лева кръгло, т. е. съ 3 милиона лева по-малко, отколкото сѣ били предвидени миналата година. Докато въ 1929 г. — това дължа да подчертая отъ тая трибуна — по отношение приходитѣ отъ пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ ние бѣхме оптимисти и смѣтахме, че ще постѣпнатъ повече отъ предвиденитѣ приходи, тази година сме се свили и предвиждаме по-малко приходи, отколкото сѣ били предвидени въ предшестваща година. Това има своето обяснение: че не сѣ постѣпили предвиденитѣ приходи за миналата 1930/1931 финансова година. Презъ 9-тъ месеци на изтеклата календарна година сѣ постѣпили по § § 43—47 отъ приходния бюджетъ 223.728.022 л., до 28 февруарий, споредъ моятъ сведения, 261.000.000 л. Като се иматъ предъ видъ вземанията на пощитѣ отъ Българската народна банка и Българската земледѣлска банка, постѣпленията ще нарастнатъ до 267.000.000 л. Това значи, че за да могатъ да се реализиратъ приходитѣ, тъй както сѣ предвидени за изтеклата финансова година — 306 милиона — ще трѣбва да се събератъ презъ м. мартъ още кръгло 40.000.000 л. Като се има предъ видъ онова, което е събрано досега за 11 месеци, ще се види, г. г. народни представители, че е невъзможно тази сума да се събере.

Благодарение нерационалното разпредѣление на разходитѣ, предвиждани за удовлетворение нуждитѣ на пощитѣ, вмѣсто да има едно увеличение на приходитѣ по този ресоръ, за голѣмо съжаление, има намаление. Върху това

*) За текста на бюджетопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 82.

явление азъ ще се спра съ нѣколко думи въ връзка съ разходнитѣ параграфи, особено за вещевени разходи, за строителство. Творческата политика на министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ е олицетворена въ § 21 отъ разходния бюджетъ. Ако хвърлите единъ погледъ върху съдържанието на този параграфъ, вие ще видите, уважаеми г. г. народни представители, че сумитѣ, които сѣ предвидени въ него, служатъ както за набавяне на нови телеграфо-пощенски и телефонни материали, така и за поддържането на всички ония съоръжения, които днесъ служатъ за отпращане на кореспонденцията, на телеграми и на телефонни разговори. Независимо отъ това, въ този параграфъ се предвиждатъ разходитѣ и за набавяне на всички усъвършенствувания, включително радиотелеграфи и радиотелефони. Предвидено е съ тия срѣдства да се набавятъ и всички материали, които служатъ за правилното функциониране на службата, съ изключение на канцеларскитѣ разходи, които сѣ предвидени въ отдѣленъ параграфъ. Азъ имахъ възможностъ преди две години, говорейки по разходитѣ на Дирекцията на пошитѣ, да обърна вашето внимание върху обстоятелството, че административниятъ съветъ при Главната дирекция на пошитѣ презъ 1929/1930 г., за да удовлетвори най-елементарнитѣ нужди на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ по отношение на предстоящи необходими, наложителни строежи, е искалъ кредитъ отъ 58 милиона лева. Тогава, г. г. народни представители, въ бюджета се предвиди единъ кредитъ отъ 12906.652 л. Той бѣше предвиденъ въ една кръгла цифра, но, за да може да се закръгли цифрата, която представляваше разходъ по цѣлото ведомство, бѣше намаленъ съ нѣколко десетки хиляди лева. Миналата година за строителство по ресора на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ бѣха предвидени само 8.000.000 л. Презъ 1928/1929 г. — кръгло 10 милиона лева безъ сто и нѣколко хиляди лева, а презъ 1927/1928 г. — 12.203.000 л. Азъ ви цитирамъ тѣзи цифри, г. г. народни представители, за да оправдая онова, което въ началото на моя говоръ се осмѣлихъ тукъ, предъ васъ да кажа, а именно, че за да се направи нѣщо за изграждането на пощенското, телеграфно и телефонно стопанство до размѣри, които да осигурятъ на държавата доходи, подобни на ония, които дава това стопанство не само въ западноевропейскитѣ държави, а и въ другитѣ цивилизовани страни, дори въ нашитѣ съседи, ще трѣбва да се боримъ, за да продължимъ несъкрушимата рутина въ това стопанство. Единъ фактъ, върху който искамъ да спра вашето внимание, е, че тая година при изработването на разходния бюджетъ на пошитѣ е била предвидена по този параграфъ една значително по-малка сума. Съобщени се за една цифра отъ 8.000.000 л. и че тази цифра е била увеличена впоследствие отъ Министерството на финанситѣ, което въ друго прави икономии, за да може да редуцира бюджета.

Министъръ П. Стайновъ: Това не е вѣрно.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Това сѣ сведенията ми.

Министъръ П. Стайновъ: Ама сведенията Ви не почиватъ на вѣрни данни.

Т. Кънчевъ (д. сг): Сведенията почиватъ върху рутината!

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Отъ къде сѣ Вашитѣ сведения, г. Орошаковъ?

Министъръ П. Стайновъ: Това не е вѣрно! Какъ можете да говорите така?

Т. Кънчевъ (д. сг): Това е рутината, която говори.

Министъръ П. Стайновъ: Сумата по тоя параграфъ е намалена отъ Министерството на финанситѣ.

Д. Дрънски (д): Ще бждете ли така любезенъ да ни кажете, съ колко е намалена?

Министъръ П. Стайновъ: Азъ бѣхъ поискалъ 25.000.000 л., но поради това, че Финансовото министерство не се съгласи съ такава голѣма цифра, започнаха се преговори и се спрѣхме на 15.000.000 л. Моето желание е било да бждатъ 25.000.000 л. Азъ Ви моля да вѣрвате въ това.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. министре! Азъ не се съмнявамъ, че сте се стараи да увеличите сумата по този параграфъ, обаче сѣщо така не се съмнявамъ въ истинността на съобщенията, които имамъ отъ моя информаторъ, отговорно лице въ Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, че сумата по тоя параграфъ въ сравнение съ она, която е предвидена миналата година, е била увеличена отъ

Министерството на финанситѣ въ свръзка съ една особена политика. Но да кажемъ, че това не е така, че моята информация не е точна.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Вашиятъ анонименъ информаторъ заслужава по-голѣмъ кредитъ отъ министра на желѣзницитѣ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Азъ заявихъ, че не се съмнявамъ, какво г. министрътъ на желѣзницитѣ е ималъ стремление да увеличи кредититѣ по тоя параграфъ. Всѣки министъръ, който има съзнанието за отговорността, съ която се е натоварилъ, когато администрира този ресоръ, трѣбва да се грижи да строи. Обаче азъ искамъ да разкрия предъ народното представителство, както казахъ, безъ надежда, че ще може да се постигне нѣкакъвъ резултатъ, че голѣма частъ отъ сумата, предвидена по този параграфъ, г. г. народни представители, стива за насърчение на едно предприятие, което се титулува като родна индустрия. Финансовото министерство — по какви съображения, нека оставя това на страна, нѣма защо да го осѣждамъ, ще се спра само върху фактитѣ — намира, че това предприятие трѣбва да бжде фаворизирано на всѣка цена, че това предприятие трѣбва да бжде фаворизирано даже тогава, когато е въ ущърбъ на интереситѣ на пощенския фиксъ. И точно това е единъ отъ предметитѣ, върху който азъ искамъ да спра вашето внимание. По тоя предметъ имахъ честта да говоря и преди две години отъ тази трибуна, именно за производството и пласмента на фабриката „Българска телеграфия“. Когато се създаваше специалниятъ законъ за дружеството „Българска телеграфия“, въ което участвуватъ българската държава съ 50% и едно чуждестранно дружество съ други 50% отъ акционерния капиталъ, при второто четене на тоя законъ се прие чл. 4, който гласи: „При доставка на материали и апарати отъ тази фабрика държавата си запазва правото да се ползува отъ всевъзможната конкуренция“. Съ този текстъ се целѣше да се изключи монополизирането на търговията съ материалитѣ, необходими на Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, като се даде възможностъ на тази Дирекция да набавя необходимитѣ ѝ материали чрезъ търгъ. И ако до преди 2—3 години, при тайнитѣ търгове и при търговетѣ по доброволно спазаряване, които произвеждаше тая дирекция, се явяваха да конкуриратъ и други фирми, днесъ участието на други фирми въ доставкитѣ на тая дирекция е изключено. Заинтересованъ, защо това става така, когато има данни, че фабрикатитѣ на „Българска телеграфия“ нито се произвеждатъ въ нашата страна — значи не сѣ обектъ на българска индустрия — нито сѣ най-евтини, напротивъ, сѣ много по-скѣпи, отколкото апаратитѣ на други фирми, съобща ми се — вѣрвамъ, че сега нѣма да бжда пакъ опроверганъ — че не може да се прилага чл. 4 отъ специалния законъ за „Българска телеграфия“, затуй, защото за „Българска телеграфия“ сѣществувала привилегията по закона за насърчение мѣстната индустрия, който е отъ по-нова дата и, следователно, отмѣнялъ разпоредбитѣ на специалния законъ, който е отъ по-стара дата.

Ако е вѣрна максимата, че единъ новъ законъ отмѣнява по-стария, сѣщо така вѣрна е друга една максима, че сѣ единъ общъ законъ не могатъ да се отмѣняватъ разпорѣби на единъ специаленъ законъ. А законътъ за създаването на „Българска телеграфия“, безспорно, е специаленъ законъ. Прочее, безъ да сѣществуватъ каквото и да било законно основание да се предпочитатъ фирмата „Българска телеграфия“ предъ другитѣ конкурентни ней фирми при доставкитѣ на всички необходими за българския телеграфъ и за българския телефонъ материали, напоследѣкъ това става.

Сега позволете ми да спра вашето внимание върху доставкитѣ, направени отъ тази фирма презъ 1930 г. за пощенския фиксъ, които доставки ще свържа по-нататѣкъ съ други и ще направя моитѣ изводи. Презъ 1930 г. сѣ доставени отъ „Българска телеграфия“ 2.500 апарата локална батерия по 3.300 л. единия апаратъ. Тия апарати сѣ били предлагани презъ 1928/1929 г. отъ други фирми по 1.650 л. единия апаратъ. Значи, въпрѣки разликата отъ 1.650 л., пощенскиятъ фиксъ е предпочелъ да направи тая доставка отъ „Българска телеграфия“, като е заплатилъ на всѣки единъ апаратъ двойно повече. Презъ сѣщата година сѣ доставени 1.000 апарата централна батерия — въпрѣки сѣществуването на запасъ отъ такива апарати, които се употребяватъ преимуществено въ голѣмитѣ станции, особено въ София — по 2.100 л. единия апаратъ, когато при последната доставка, направена отъ

фирмата „Ериксон“, на такива апарати, които по качество сж по-добри отъ тия на „Българска телеграфия“, струваха на пощенския фискъ по 930 л. единия. Сжщитъ тия апарати преди 2 години когато на търговетъ се явяваха и други фирми: „Българска телеграфия“ оферираше и доставяше по 1.680 л. Презъ сжщата 1930 г. за нуждитъ на дирекцията сж били набавени 20 нумератора на обща сума 36.638 л. когато, споредъ мнението на компетентни лица, сжщитъ тия нумератори могатъ да се набавятъ само за 1½ милиона лева. За тия доставки „Българска телеграфия“ е получила отъ пощенския фискъ сумата 12.171.201 л., къмъ която трѣбва да се прибави още 1.000.000 л., за които, споредъ сведенията ми, напоследъкъ е билъ издаденъ надлежниятъ чекъ. Тъй че полученитъ презъ 1930 г. отъ „Българска телеграфия“ суми за различни доставки на Дирекцията на пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ възлизатъ къмъ 13.170.000 л. Компетентни люди твърдятъ, че всичко това, което „Българска телеграфия“ е набавила срещу тази сума отъ 13.170.000 л., би могло да се набави отъ всѣка друга фирма, която има сжщото производство, за половината отъ тази сума.

Другъ единъ въпросъ, който трѣбва да интересува народното представителство, е: откъде сж взети пари, за да се плати на „Българска телеграфия“ тая сума отъ 13.170.000 л., когато, въ § 21 отъ бюджета за 1930/1931 г. на пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ е била предвидена само сумата 8 милиона лева? Известно ви е, уважаеми г. г. народни представители, че Дирекцията на пощитъ, възъ основа на особенъ законъ, има възможность, съ разрешение на Министерския съветъ, да взима въ заемъ пари за набавяне технически съоръжения, нуждни за пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ, до 30% отъ наличнитъ влогове въ Спестовната каса при Дирекцията на пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ. Условиата за използване срѣдствата на Спестовната каса по тоя законъ сж две: въ 3 години да бжде изплатенъ заемътъ съ 10% годишна лихва. Досега Дирекцията на пощитъ е сключила заеми за около 80 милиона лева отъ влоговетъ въ Спестовната каса. Тѣзи заеми сж упорѣбени, както следва: 34 милиона лева за изграждането на радиотелеграфна стация, 23 милиона лева за Софийската телефонна централа и остатъкътъ за разни други цели, между които и за доставкитъ, направени отъ привилегированата българска фабрика „Българска телеграфия“. Но, уважаеми г. г. народни представители! Като прегледахте бюджета на Дирекцията на пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ видѣхте ли параграфъ въ който да сж предвидени погашения и лихва за тия, взети отъ Спестовната каса, заеми? Не само не е предвидено погашение, но оная, който е изработилъ бюджета, не е намѣрилъ за нужно да предвиди дори лихвата, която по закона трѣбва да се плати на Спестовната каса, за да се осигурятъ спестяванията на дребнитъ български сжществувания. Азъ по този въпросъ повече не желая да говоря, но ще помоля г. министра да внимава съ Спестовната пощенска каса да не стане онова което стана съ пенсионния фондъ. Въ Спестовната каса сж събрани стотинкитъ, зальцитъ на българскитъ дребни спестители, на българскитъ сираци, вдовици и малолѣтни деца.

Г. г. народни представители! Върѣжки облагодетелствуването на „Българска телеграфия“, ако имате възможность да погледнете нейнитъ баланси, които никога не се публикуватъ, но които сж приложени къмъ дѣло въ окръжния сѣдъ, ще констатираме, че презъ 1928 г. дружеството е приключило съ загуба 1.339.553 л., а презъ 1929 г. е приключило съ загуба 221.503.74 л. А доколѣто работи тоа дружество самостоятелно, ще разберете сжщо така отъ смѣткитъ, представени къмъ дѣло въ Софийския окръженъ сѣдъ, въ които фигуриратъ следнитъ цифри. Къмъ 31 декемврий 1928 г. „Българска телеграфия“ дължи на „Чехска телеграфия“ сумата 1.660.577 л., а на 31 декемврий 1930 г. — сумата 5.560.115.75 л. Цифритъ по баланса за 1930 г. не мога да ви дамъ, защото той още не е представенъ къмъ дѣло въ окръжния сѣдъ.

Въ бюджетарната комисия станаха спорове, които предизвикаха обещанието, че по въпроса за ползитъ, които могатъ да се очакватъ отъ „Българска телеграфия“ и въобще има ли основание за сжществуване на това дружество, ще се опредѣли специално заседание. По въпроса, да бжде, или да не бжде „Българска телеграфия“, има спорове, доколѣто ми се простиратъ сведенията, и въ срѣдата на управляващата партия.

При това положение позволете ми да кажа, каква полза принася „Българска телеграфия“ на българската държава. Държавата е единствениятъ купувачъ на артикулитъ, който

се произвеждатъ не, а набавятъ отъ фирмата „Българска телеграфия“. „Българска телеграфия“ нѣма другъ консоматоръ, освенъ българската държава, която участвува съ 50% отъ капитала на това дружество. За да бжде фаворизирано това дружество, се създаде специално проекционно мито въ размѣръ 9 златни лева на килограмъ, които по сегашния курсъ правятъ 240 книжни лева, за предметъ, които се произвеждатъ не, а които, повтарямъ, се внасятъ отъ „Българска телеграфия“, което мито за единъ апаратъ централна батерия възлиза на 760 л., за единъ апаратъ локална батерия — 1.590 л., за единъ хоговъ апаратъ — 25.310 л. Това е вносното мито, което трѣбва да плати всѣка фирма, за да внесе тия артикули въ България, ако пожелае да конкурира на „Българска телеграфия“ при пласмента на сжщитъ артикули у единствения консоматоръ — българската държава. Прочее, изволѣтъ е, че се плаща отъ българската държава сжщо и пресжщо на тази привилегирована фирма, респ на чуждестранния акционеръ въ тая фирма, защото той е единствениятъ доставчикъ на „Българска телеграфия“. А каква полза има отъ това българската държава? Българската държава понася половината отъ загубитъ, които се реализиратъ отъ дружеството. Позволете ми нѣколко думи по този въпросъ. Ако единъ апаратъ централна батерия се доставя отъ фирмата „Ериксонъ“ за 930 л., а „Българска телеграфия“ доставя за 2.100 л. такъвъ апаратъ, за който компетентни лица казватъ, че е много по-лошъ по качество отъ апарата на първата фирма, вие ще се съгласите, че разликата отъ 930 л. до 2.100 л. е печалба. Обаче тази печалба не фигурира въ баланса. Тая печалба, безспорно, е отишла въ нѣкой джобъ. Тя е отишла въ джоба на оня акционеръ, който прави доставкитъ на „Българска телеграфия“.

Има нѣщо друго, което азъ ще изнеса предъ народното представителство, безъ да искамъ да вадя отъ него каквито и да било заключения. При основаването на дружеството, 50% отъ капитала, както казахъ, и както ви е известно, остана въ ръцетъ на държавата, а 50% — въ ръцетъ на „Чехска телеграфия“. Въ общитъ събрания на дружество „Българска телеграфия“ се е явилъ 91% отъ капитала: българската държава съ 50%, „Чехската телеграфия“ съ 40%, и съ 1% членъ делегатъ; 9% не сж се явили. А, споредъ сведенията ми, акции на дружеството „Българска телеграфия“ се продаватъ въ посрѣдническото бюро „Балканъ“, което се намира на ул. „Екзархъ Йосифъ“, № 35, въ София. Откъде сж тия акции? Ако не допуснемъ, че „Чехска телеграфия“ отъ Прага разпродава своитъ акции и търси да ги пласира между българскитъ граждани, трѣбва да се направятъ други изводи. Азъ други изводи не желая да правя, а констатирамъ само фактитъ.

Миналата година въ Народното събрание се инсталира една, тъй наречена, автоматична телефонна централа — тя не е автоматична, но апаратитъ сж приспособени за автоматична централа. За тази автоматична централа — сведенията ми сж вѣрни — сж дадени 450.000 л. Компетентни лица твърдятъ, че най-малко за 200.000 л. по-евтино тази централа и тѣзи апарати биха били доставени отъ всѣка друга фирма. Но, казва се: „Насърдчава се мѣстната индустрия, защото „Българска телеграфия“ е родна фабрика“. Който отъ г. г. народнитъ представители не вѣрва и иска да се увѣри, може да разтвори който иска отъ апаратитъ, които се намиратъ въ Народното събрание, да извади едно реле и ще намѣри върху него отпечатъкъ „1927“ — година, когато „Българска телеграфия“ още не функционираше. Апаратитъ сотови, амбалирани въ сандѣци, сж дошли отъ Прага, безъ да имъ се вземе мито, и сж пласирани тукъ, въ Народното събрание, като отъ този пласментъ е реализирана една свѣрхпечалба отъ 200 хиляди лева.

И. п. Янчевъ (з. в.): За насърдчение на мѣстната индустрия!

Д-ръ Х. Орошакъ (л): Има ли смисълъ да се насърдчава такава едно предприятие подъ предлогъ, че това е едно предприятие на родната индустрия? Днесъ, казватъ, се настоявало въ Българската народна банка и въ Българската земеделска банка да се инсталиратъ централи подобни на тази, която имаме тукъ, въ Народното събрание, за да става алъшъ-веришъ на „Българска телеграфия“.

По тоя начинъ може да се насърдчава всичко, но не се насърдчава родна индустрия, не се насърдчава дори и роденъ капиталъ, защото, както виждате, капиталътъ на държавата чезне, той се топи въ това предприятие.

Но „Българска телеграфия“ е силна, срещу нея никой не може да се бори; тя има подкрепата на висши органи

въ Министерството на финансите, между които преди всичко тия, които, по силата на закона, стоят въ провѣрлелния съветъ. И позволете ми тукъ, като доказателство за силата на „Българска телеграфия“ и за възможността да бжде съкрушенъ всѣки, който се опѣлчи срещу нея, азъ да ви приведа единъ фактъ, който не вѣрвамъ този пътъ да се отрече отъ докладчика г. Хрелопановъ, който преди две години, когато съобщихъ този фактъ, ми направи честта да полемизира съ менъ.

Бившиятъ началникъ на материалното отдѣление въ Дирекцията на пошитѣ презъ 1928 г., който „Българска телеграфия“ държеше като най-отговорното лице, задето отъ пощенската администрация се водили агитации противъ нейното съществуване, когато стана главенъ инспекторъ презъ 1929-1930 г., неговата длъжностъ въ бюджета се зачеркна. Зачеркна се, за да бжде „Българска телеграфия“ освободена отъ неговото присѣствие въ телеграфо-пощенската администрация. И когато азъ изтъкнахъ тоя фактъ тукъ — че службата главенъ инспекторъ при Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ се зачерква, за да се отстрани едно неприятно на „Българска телеграфия“ лице — докладчикътъ г. Хрелопановъ ми възрази — стр. 1830 отъ стенографскитѣ дневници на втората редовна сесия на сегашното Народно събрание — следното: „Г. Орошаковъ! Това е Ваше обяснение. При 8 души инспектори, нѣма нужда отъ началникъ, нѣма нужда отъ главенъ инспекторъ. Бюджетарната комисиия иска да премахне тия всевъзможни началнически институти. Това е идеята, нѣма никакъвъ личенъ елементъ.“ А днесъ виждате въ обяснителната таблица къмъ бюджета на Главната дирекция на пошитѣ да фигурира пакъ длъжността „главенъ инспекторъ“. Службата е възстановена. Идеята на бюджетарната комисиия е рухнала, защото лицето, неприятно на „Българска телеграфия“, е отстранено отъ телеграфо-пощенската администрация.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Г. Орошаковъ! Това е абсолютно невѣрно.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Ако това е невѣрно, азъ се отказвамъ отъ депутатския си мандатъ. Вземете стенографскитѣ дневници и четете.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Моля ви се, това, което Вие цитирате отъ дневниците, безспорно е вѣрно, но е клевета вашиятъ мотивъ, че тогава бюджетарната комисиия е действувала по туй съображение, което Вие изтъквате — за да се махне единъ неприятенъ човѣкъ на „Българска телеграфия“. Азъ и сега поддържамъ, макаръ че съмъ докладчикъ на бюджета, че тая длъжностъ „главенъ инспекторъ“ е излишна.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Защо я възстановявате?

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Не я възстановявамъ азъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Вие не сте автократъ, за да можете да я възстановите.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Възстановява я бюджетарната комисиия. Когато вие искате да изобличите мене, Вие трѣбва да имате предъ видъ становището, което азъ лично мога да имамъ, и становището, което може да заеме бюджетарната комисиия. Правете тая разлика.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. Хрелопановъ! Много криво ме разбирате. Азъ не Васъ лично искамъ да изоблича. Азъ изобличавамъ Васъ, като органъ на бюджетарната комисиия, или като проводникъ на нейната политика. По отношение на Васъ, моитѣ уважения; по отношение на Васъ не бихъ казалъ нито една неблагоприятна дума, защото не се съмнявамъ, че Вие не можете да имате нищо противъ оизи, който бѣше главенъ инспекторъ въ 1929 г. Даже Вие тогава заявихте, че не го познавате, и азъ не се съмнявахъ, и днесъ не се съмнявамъ, че не сте го познавали.

П. Якимовъ (д. сг): Кой е той?

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Нѣма значение. Нѣма защо да говоримъ за лица.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Той е информаторътъ на г. Орошаковъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Азъ не искамъ да правя въпросъ отъ това, г-да! Азъ ви изнасямъ единъ фактъ, за да докажа, че аргументитѣ, които ни давате, за да оправдаете тази политика, сж аргументи, които не издържатъ критика, тъй като отъ последващи ваши действия тѣ се опровергаватъ. Толкозъ по този въпросъ.

В. Даскаловъ (д. сг): Изглежда, че Вие само за „Българска телеграфия“ ще говорите. Почнахте съ нея и съ нея ще свършите.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): За да удовлетвори нѣкои, които смѣтатъ, че съ „Българска телеграфия“ достатъчно съмъ се занимавалъ, ще мина на другъ въпросъ.

Въ България съществува и друга родна индустрия — фабрика „Изола“. Тази фабрика „Изола“ продаваше бергмановитѣ трѣби до преди два месеца по цена 7.80 л. метърътъ. Бергмановитѣ трѣби сж тѣснитѣ трѣбички, които изглеждатъ като цинкови, презъ които се прокарва изолираната жица. Преди два месеца се образува ново дружество нова фабрика за такива трѣби. И сжщата „Изола“ сега продава трѣбитѣ по 4.50 л. метърътъ.

Въ България се основа друго едно дружество — „Каучукъ“ за производство на изолирани жици, отъ които телеграфо-пощенското ведомство има нужда. До образуването на това дружество чуждестраннитѣ фирми, при заплащане на мито, сж оферирали тия жици по цена около 5 л. метъра. При последния тръгъ тая фабрика „Каучукъ“, ползувайки се отъ привилегията, която ѝ дава законътъ за насърчение на мѣстната индустрия, е поискала не-премѣнно да бжде купено нейното производство по 5.75 л. метъра. Който иска да види житиѣ на тая фабрика, може да отиде въ Дирекцията на пошитѣ, където доставенитѣ количества сж бракувани, защото сж негодни.

Ето и други индустрии, които съществуващитѣ законоположения, съществуващитѣ порядки, въ разрѣзъ съ интереситѣ на пошитѣ, въ разрѣзъ съ интереситѣ на народното стопанство, въ разрѣзъ съ интереситѣ на българскитѣ държавни финансии, поощряватъ.

П. Якимовъ (д. сг): Трѣбваше да говорите това по бюджета на Министерството на търговията.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Министерътъ на търговията е тукъ, той ще си вземе бележка отъ това.

Министъръ Д. Мишайковъ: Азъ не правя търгове.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Вие насърчавате мѣстната индустрия.

Д. Ивановъ (з в): Министерътъ на правосъдието, главниятъ прокуроръ да си вземе бележка. Той да възбуди друго нѣщо, а не само да се приказва и нищо да не излиза.

Б. Павловъ (д): Право Ви казва г. Дойчинъ Ивановъ, само че министърътъ на правосъдието не изпълнява задълженията си.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Тоя информаторъ по-добре ще направи да превежда романи, отколкото да дава информации на г. Орошаковъ. Той е повече специалистъ да превежда романи, които се печататъ на четвъртата страница на в. „Знаме“.

Б. Павловъ (д): Азъ питамъ г. министра на желѣзницитѣ: когато е ставало въпросъ да се възстанови тая длъжностъ „главенъ инспекторъ“, не сж ли му говорили, че днесъ този, за когото вие говорите, че билъ информаторъ, не съществува и длъжността трѣбва да се възстанови, за да се даде на другъ? Азъ моля г. министра да ми отговори. Нека каже, че не е така.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): То е право на министра.

Б. Павловъ (д): Извинете! Азъ задавамъ този въпросъ на г. министра, за да видимъ колко сте прави.

Министъръ П. Стайновъ: Не Ви разбрахъ ясно въпроса, г. Павловъ!

Б. Павловъ (д): Азъ Ви попитахъ да кажете, истина ли е, че отъ Васъ се е искало да се възстанови тая длъжностъ, защото лицето, което по-рано я е заемало, днесъ не съществува въ пошитѣ и ще я заеме друго лице?

Министъръ П. Стайновъ: Това не е вѣрно. Аманъ отъ информатори! Какво казва вашиятъ информаторъ, не знамъ. Азъ ви казвамъ истината. Или ще вѣрвате на вашия информаторъ, чието име не смѣте да назовете, или ще вѣрвате на менъ. Азъ отговарямъ — поне мене знаете — не е вѣрно твърдението на г. Павловъ, че съмъ правилъ такива изявления. Не съмъ правилъ.

Б. Павловъ (д): Добре, приемамъ Вашето изявление сега за вѣрно.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Азъ Ви благодаря, г. Хрелопановъ, че казахте това, да се впише въ дневниците, и когато станатъ разисквания въ бюджетарната комисия, искамъ да се надѣвамъ, за честъ на мнозинството и за честъ на Парламента, ще се констатира, че изнесеното отъ менъ действително е вѣрно; ще се разбере, че „Българска телеграфия“ е паразитна индустрия. И, дай, Боже, да се вземе решение тя за въ бъдеще да не бѣде фаворизирана. Азъ ви обещавамъ въ такъвъ случай, ако бѣда депутатъ въ бѣдешата Камара, че нѣма да цитирамъ това, което днесъ казахъ, за да опровергавамъ онова, което сте поддържали.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Ще чуете, когато взема думата.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Уважаеми г. г. народни представители! И миналия пътъ, когато говорихъ по бюджета на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ, азъ спрѣхъ вашето внимание върху плачевното положение на българскитъ телефони. Сега нѣма защо да ви го описвамъ. Само нѣколко примѣра ще ви дамъ. Ако поискате единъ разговоръ, съ който и да е провинциаленъ градъ, ще трѣбва да чакате съ часове, ако не сте длъжностно лице, а по нѣкой пътъ и дни, за да го получите. Идете като курортистъ въ Варна и поискайте, ако нуждата налага това, да се свържете съ София. Азъ ви увѣрявамъ, че презъ сезона въ Варна хората чакатъ съ дни, за да получатъ бързъ разговоръ — обикновенитъ разговори въобще не се удовлетворяватъ. Защо е това, г. г. народни представители? Затуй, защото българското правителство, което има за задача да твори културни блага и съоразения за поощрение българското стопанство, изобщо съоразения отъ най-големо значение за икономическия животъ на страната, предвижда за строежъ просешки суми въ бюджета на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ. Ако България би имала единъ телефонъ, изграденъ въз основа принципитъ на модерната техника — компетентни лица го говорятъ, не го казвамъ азъ — само отъ телефона ще има приходъ 300 милиона лева. Днесъ приходитъ отъ телефона сж достигнали въ бюджета до размѣръ на 110 милиона лева. Прочее, въпрѣки техническитъ несвършенства, фискътъ реализира отъ телефона единъ приходъ отъ 110 милиона лева. За да се изгради телефонътъ тъй, както трѣбва, за да се получатъ тѣзи приходи, които споменахъ, не трѣбватъ голѣми разходи, а трѣбва разумна политика. И ако — въ това съмъ увѣренъ, а вѣрвамъ, че и вие ще се съгласите съ менъ — телефонътъ не бѣше монополъ на българската държава; ако той бѣше обектъ на едно частно предприятие — както това едно време бѣ въ Турция — непременно частното предприятие щѣше да има тѣзи доходи. Днесъ, ако отъ Стара-Загора искате да говорите съ София, всѣки 3 часа, въ продължение на 30 минути, можете да получите линия и то ако телефонътъ е въ изправностъ. А кога ще е въ изправностъ? Имаме стълбове и вериги, които зависятъ отъ природнитъ стихии и понеже сж стари и нѣма възможностъ да бѣдатъ подновявани, тѣ и отъ овехтѣлость рухватъ. Споредъ изискването на модерната техника, за да се поддържа това, което съществува, трѣбва 10% отъ неговата стойностъ да се харчи всѣка година. А 10% отъ стойността на нашитъ телефони правятъ 8 милиона лева — тъкмо толкова, колкото миналата година бѣха предвидени въ бюджета за строежъ. Ако тръгнете отъ тукъ презъ Арабаконакъ за Орхание, откъдето минаватъ главнитъ вериги, които свързватъ Северна България съ столицата, вие ще видите отъ едната страна стълбове, на които висятъ 23 чифта жици, стълбове, които едвамъ се крепятъ и които грозятъ да рухнатъ, а отъ другата страна ще видите стълбове съ 19 чифта жици. Това е максималниятъ товаръ, който могатъ да носятъ тѣзи стълбове. За Пловдивъ днесъ съществуватъ само 3 прави вериги, тогазъ когато нуждитъ изискватъ за Пловдивъ да има най-малко 30 вериги, за да могатъ да бѣдатъ удовлетворени дневнитъ нужди на държавата, на народното стопанство и на българското гражданство. Впрочемъ, ясно е

за всѣки, който разбира отъ работата, че е вече крайно време да се пристъпи къмъ кабелизацията на телефонитъ. Тогава ще имаме възможностъ съ единъ кабелъ, който съдържа 360 вериги, да бѣдемъ свързани съ всички важни центрове на разстояние 320 клм. Азъ съ подробности нѣма да ви говоря, но по такъвъ начинъ може да се свърже София съ Пловдивъ и Стара-Загора и оттамъ да се отдѣли единъ кабелъ за Бургазъ и другъ за Горна-Орѣховица и за Северна България. Кабелизацията ще ни гарантира бързитъ и навременни разговори, ще удовлетвори нуждитъ на гражданството, което иска да се ползува отъ телефона. Тази кабеллизация ще струва всичко 300 милиона лева. Това е доходътъ, който ще се получи отъ телефона при използуването му рационално само въ течение на 1 година.

Кажете ми, уважаеми г. г. народни представители, нима е невъзможно да се отдѣли годишниятъ доходъ на едно предприятие, за да се пресъздаде то не само за служба на търговията и стопанството, но и да даде на страната обликъ на културна държава? Кѣде днесъ въ Европа има телефони като българскитъ? Кой чужденецъ може да разбере тѣзи порядки, които съществуватъ тукъ?

Но, позволете ми, въпросътъ не е само тамъ. Днесъ, следъ като въ София се достави нова телефонна централа, се оказа, че тя далечъ не е достатъчна да удовлетвори нуждитъ на София. Защото, споредъ моитъ сведения, днесъ въ София има неудовлетворени 3 хиляди заявления за нови телефонни постове, които не могатъ да бѣдатъ дадени. А за единъ телефоненъ постъ се взематъ 3 хиляди лева. Уважаеми г. г. народни представители! 3 хиляди заявления, по 3 хиляди лева, направете смѣтка какъвъ доходъ ще получите държавата. Дирекцията не е въ състояние да удовлетвори тѣзи нужди.

Но да ви кажа и друго нѣщо. Днесъ съ българския телефонъ, който се употрѣблява за задоволяване на търговскитъ и стопански нужди, се злоупотрѣблява. Всички вие, които имате телефонъ, по кѣкой пътъ си казвате: „Защо ни сж тия телефони? Тѣ повече прѣчатъ на работата ни, защото всѣка минута ни отклоняватъ отъ нея“. Когато се е доставяла новата централа, за да се икономисатъ 8 милиона лева, не сж доставени така нареченитъ бройци. Азъ пледирамъ отъ трибуната на Парламента за въвеждането на тѣзи бройци, които, отъ една страна, ще спестятъ времето на пощенската администрация, отъ друга страна ще спестятъ времето на българското гражданство и, отъ трета, ще увеличатъ доходността отъ телефона. Какво значи броецъ? — Всѣки единъ разговоръ да бѣде преброенъ. И ако при тази система за единъ абонamentъ може да се плаща само 200—300 л., за всѣки разговоръ да се плаща по 2—3 до 5 л. По този начинъ къмъ услугитъ на телефона ще прибѣгва само оня, който има действителна нужда, а не и оня, който случайно иска да си поговори. Случайно текнало нѣкому и хопъ на телефона, да ме вика и да ангажира персонала и да ми отнема времето, което мога да употрѣбя за друго! Това, което казвамъ, не е нѣкакво нововъведение, това го има въ Германия, въ Франция, въ Англия. Въ Лондонъ се плаща по 3 до 6 пенса, споредъ далечината на телефонния постъ, съ който се свързвате. Въ Германия се плаща 10—15—20 пфенига за единъ разговоръ. Това е направено отъ съображение за икономия на време. Ние не можемъ да се рѣководимъ още отъ турския принципъ „кажътъ парасъжъ“ — времето е безъ пари, всѣки може да злоупотрѣблява съ него, или за случая, че услугата, която прави телеграфопощенската администрация, не струва нищо; достатъчно е да има телефонисти, които да свързватъ постовѣтъ. Съ този персоналъ, който имаме въ София, ще услужимъ два пъти повече постове, ако тѣ се използуватъ рационално.

Но да оставя тия нововъведения. Тукъ имамъ автентични сведения отъ Дирекцията на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ за нуждитъ на дирекцията да възстанови телефона въ тия размѣри, въ които той съществува днесъ. За да се набавятъ по окръжи, както сж изброени въ тая таблица (показва една таблица), необходимитъ стълбове, изолатори и т. н. — всички материали, които сж необходими за закрепване, за заздравяване на съществуващата мрежа и за разширението ѝ до размѣри такива, че да бѣдатъ удовлетворени най-насъщнитъ нужди на гражданството и стопанството — искатъ се 29.412.317 л. И понеже въ Дирекцията на пошитъ нѣматъ тия срѣдства, естествено, че нѣма откъде да ги взематъ, нѣма кой да имъ ги даде и положението, което съществува и което критикуваме отъ години насамъ, ще продължава да съществува и за въ бъдеще.

А какво е положението въ провинцията? Идете, напр., въ телефонната централа въ Русчук, или въ телефонната централа въ Бургаз и ще видите, г-да, че там си служатъ съ такива примитивни сръдства, каквито вече и въ Азия нѣма: бракувани нумератори съ по 50 или 100 клапи, които се свързватъ поотдѣлно. Когато се иска свързка, да речемъ, отъ постъ № 2, който се намира на първия нумераторъ, съ телефонъ № 132, който се намира на втория, или съ постъ отъ третия нумераторъ, телефонисткитъ се викатъ една друга, за да направятъ свързката. Това сѣ технически условия, които не подлежатъ на никаква критика. Всѣко правителство, всѣки министъръ амбициозенъ, какъвто е сегашниятъ министъръ на желѣзницитъ и пошитъ, ще трѣбва да си постави за задача действително да изгради това културно дѣло, този културенъ институтъ тъй, че отъ него да има полза и гражданството, и търговията, и стопанството, и да бѣде благодатенъ за фиска

Както ви казахъ преди малко, преди две години азъ имахъ честта и удоволствието да говоря по този въпросъ. Тогава ми се изразяваше: „Защо ви е телефонъ? Сега ни трѣбва радио-телефонъ. Радиото е модерното сръдство за съобщение“. Азъ си позволихъ тогава да възразя, че радио-телефонътъ действително е най-съвършеното съоръжение за гласно съобщение, но, въпреки това, развити въ техническо отношение страни, като Германия, Швейцария, Италия и др., замѣняватъ своитѣ стари телефонни апарати съ нови автоматични централи, защото радиото, макаръ че е едно усъвършенствано сръдство за гласно съобщение, не може да замѣсти телефона.

Но, като съмъ дошелъ до радиото, позволете да попитамъ какво се направи въ това отношение досега въ България. Уважаеми г. г. народни представители и г. министре! Кажете ми: има ли днесъ държава въ Европа, въ която да нѣма радиодифузия? Не сме ли ние единствената държава безъ радиодифузия? Не зная само дали въ Албания има радиодифузия, но предполагамъ, че въ Тирава трѣбва да съществува вече такава. Не е ли срамъ за нашата държава, която има да постига културни и национални задачи, които могатъ да се постигатъ и чрезъ радиодифузията, да нѣма такава? Въ това отношение днесъ ние сме на последно мѣсто въ цѣла Европа, въ цѣлия свѣтъ. Вземете ония страни, които се откъснаха отъ българското отечество, кѣдето хората сѣ петимни да чуятъ български гласъ. „Ние сме, казватъ тѣ, скѣсали се нашата национална култура. Отъ Букурещъ, напр., и други мѣста, кѣдето чужденци владѣятъ земи, населени съ наши сънародници, всѣки денъ ни проповѣдватъ на румънски и други езици; даже обучаватъ децата ни чрезъ радиото, а ние нѣмаме възможностъ да чуемъ българска речъ“. Ние, които се оплакваме, че нѣмаме възможностъ съ писаното слово да проникнемъ въ странитъ, въ които има подписани наши сънародници, имаме дълга да създадемъ поне една радиодифузия, чрезъ която да се чуе родниятъ езикъ въ тия подписани отъ чужди държави наши земи. Въмѣсто това, ние се задоволяваме да удовлетворяваме нуждитъ на нашата държава чрезъ частна инициатива, въздействието на която не стига по-далечъ отъ Вратца — а не знаемъ дали и до тамъ стига — и която, при това, е подхвърлена на преследване отъ единъ или другъ.

Позволете ми да спра вашето внимание на единъ фактъ: Миналата година присъствувахъ въ бюджетарната комисиия, когато се разглеждаше бюджетопроектътъ на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ. Не помня кой отъ народнитѣ представители тогава повдигна този въпросъ и г. министрътъ каза: „Не, по този въпросъ не говорете. Подиръ 15 дена радиоразпрѣсквателътъ ще бѣде тукъ“. Въ бюджета нѣмаше сръдства, но имаше специаленъ законъ, който виждаме сега, че е използванъ въ това отношение. Въ сегашния бюджетъ чрезъ заемъ отъ спестовнитѣ каси се взематъ нуждитѣ сръдства, за да се направи радиодифузия.

Министъръ П. Стайновъ: Когато се повдигна миналата година въпросътъ за радиодифузия, тогава нѣмаше специалния законъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Не ме разбрахте. Когато миналата година се повдигна въпросътъ въ бюджетарната комисиия за радиодифузия, министрътъ на желѣзницитъ — Вашиятъ предшественикъ, г. министре — каза: „По този въпросъ не говорете, защото подиръ 15 дена ние ще имаме радиоразпрѣсквателъ“, и то съ тия сръдства, които Вие сега искате да използвате за тая целъ. Азъ само подчертавамъ едно събитие, което е станало.

Министъръ П. Стайновъ: Има разлика.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Да, има разлика, защото сега къмъ § 21 отъ бюджета има една забележка, въ която се говори и за радиоразпрѣскване.

Споредъ моитѣ сведения, въ Югославия днесъ има три радиодифузии: въ Бѣлградъ, Люблина и Загребъ. Казватъ, че имало още две нови — въ Скопие и Суботица. Ами това е градежъ, достоенъ за подражание, съ огледъ на известни цели. Ние дръмемъ, спимъ. Ако имате вкъщи радиоприемателъ, ще седнете и ще слушате народни мелодии отъ Букурещъ, отъ Бѣлградъ и другаде. Нашето слово мълчи, то се се разнася по свѣта!

За радиодифузията, която тукъ се предвижда да бѣде направена, се иматъ предъ видъ като капиталъ 6 милиона лева. Въпреки това, въ забележката къмъ § 21 се говори за единъ заемъ отъ 25 милиона лева отъ Спестовната каса. Азъ говорихъ достатъчно за „Българска телеграфия“ и фаворизирането ѝ, но искамъ и тукъ, въ връзка съ тая забележка, да кажа, че слухъ се носи, какво остатъкътъ е предназначенъ за доставки отъ „Българска телеграфия“.

Министъръ П. Стайновъ: Аманъ съ вашитѣ слухове! Дайте данни!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Азъ искамъ да се гради въ тия страна безъ фаворизация. Сръдствата на държавата сѣ оскъдни; нека ги употребяваме само за съграждане на културни институти; нѣмаме възможностъ да фаворизираме отдѣлни предприятия и лица. За това въ туй отношение се налага икономия.

Но понеже съмъ тъкмо на тая тема, позволете да спра вашето внимание върху единъ доходъ, който е загубенъ за фиска. Ако бѣхме вървели паралелно съ техниката, както другитѣ държави на Балканския полуостровъ, това, което щѣше да се похарчи за радиодифузия, щѣше вече да постѣпи въ касата на Дирекцията на пошитъ. Колко радиоприематели има днесъ въ София и колко има въ цѣла България? Въ провинцията има повече, отколкото въ София. Въ всѣко голѣмо заведение въ провинциалнитѣ градове има радиоприемателни апарати „Филипсъ“ или „Телефункенъ“, които струватъ десетки хиляди лева. Ако имаме една модерна предавателна станция, тогава срещу заплащане само на 200—300 л. за детекторни апарати ние щѣхме да имаме възможностъ да слушаме това, което става по свѣта, както щѣхме да имаме възможностъ по радиотелефона да предаваме всички духовни, културни прояви на нашето племе, всичко каквото става въ нашата държава, като срещу това Дирекцията на пошитъ щѣше да взима въ видъ на абонаментъ своето.

Азъ завършвамъ съ този въпросъ. Създаването на радиото е не само една културна национална задача, но и една задача за реализиране на приходи, които за пощенския фискъ и българската държава, благодарение на радиото, благодарение на неразбирането на нуждитъ на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ, главно отъ контролната инстанция, презъ която минава бюджетътъ и презъ която не могатъ да минаватъ никакви суми за строежъ, днесъ сѣ загубени.

Отъ известно време насамъ, уважаеми г. г. народни представители, въ нашата държава се започна строежъ на здания за телеграфопощенски станции. Строежътъ на тия здания става съ сръдствата на единъ особенъ фондъ, който се събира отъ вземания на българската държава отъ чуждестраннитѣ пощенски администрации. Точно колко сръдства притежава тоя фондъ днесъ, не ми е известно, но сигурно тѣ възлизатъ на десетки милиона лева. Дейността по предприетитѣ строежи бѣше интензивна отначало, обаче, тъй както вървятъ всички работи у насъ, нѣкъде строежитѣ бѣха преустановени и хората почнаха да се чудятъ защо. Азъ, напр., констатирамъ, че въ Русчукъ отъ една година насамъ грамадната сграда на пощенската палата вече не се строи, строежътъ е преустановенъ и работитѣ сѣ останали тамъ, кѣдето бѣха още презъ 1929 г. За това пакъ сега чувамъ отъ друга страна, че се възнамѣрява строенето на телеграфопощенска станция въ Казанлъкъ.

Н. Мушановъ (д): Значи, не се намаляватъ строежитѣ!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Не остава нищо друго, освенъ да пожелаемъ да се изредятъ министри отъ различнитѣ градове на България на креслото, което заема сега уважаемиятъ г. министъръ Стайновъ, за да бѣдатъ построени пощенски палати въ всички градове на България! Предшественикътъ на г. министъръ Стайновъ издигна телеграфопощенска станция въ Златица, неговата избирателна

околия; г. Петко Стайновъ ще направи пощенска палата въ Казанлъкъ; неговиятъ наследникъ ще направи въ другъ градъ и така строителството на пощенски палати ще върви; на всѣки случай това все пакъ е строителство.

И. Лъкарски (д. сг): Ако отъ 20 години насамъ всички министри на желѣзницата бѣха правили това, цѣла България щѣше да се покрие съ хубави пощенски палати.

И. п. Янчевъ (з. в): Само че отъ всѣка околия трѣбаше по единъ министъръ.

Н. Мушановъ (д): Мене ми се струва, че г. министърътъ знае плана на пощенската палата въ Русе — да бѣде отъ нѣколко етажета. Напоследѣкъ нѣмъ случай да пътувамъ съ нѣкои отъ г. г. архитектитѣ. Тѣ ми казаха, че намаляватъ единъ етажъ, понеже сръдствата не достигатъ за доизкарването на започнатата въ голѣмъ размѣръ сграда.

Т. Кожухаровъ (д. сг): И така е добре.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Позволете ми още нѣколко думи въ връзка съ тоя фондъ за строежъ на пощенски палати и за неговитѣ сръдства. Въ София се отчужди и откупи мѣсто за 13.000.000 л. за нуждитѣ на телеграфопощенската станция. Отначало мѣстото бѣше отчуждено за нуждитѣ на Министерството на просвѣтата, обаче министерството отстъпи това мѣсто на пощата. То е мѣстото, което се намира на жѣгъла на улицитѣ „Левски“ и „Гурко“ — точно срещу общината. Когато сѣ дадени 13.000.000 л. за тоя теренъ, мене ми се струва, че е наложително да се намѣрятъ сръдства отъ тоя фондъ, за да се доизкара започнатото дѣло. Положението, въ което се намиратъ днесъ сградитѣ върху този теренъ, отчужденъ и заплатенъ 13.000.000 л., показва, че действително сръдствата на българската държава не се стопанисватъ правилно, че тѣ се разхищаватъ. Въ съществуващитѣ сега тамъ здания се помѣщаватъ служби, които могатъ да се намѣстятъ само въ едно здание, за което нѣма да се плаща по-голѣмъ годишенъ наемъ отъ 200—300 хиляди лева. А въ този теренъ днесъ е заровенъ единъ капиталъ отъ 13.000.000 л. по единъ най-нерентабиленъ начинъ.

Преди да свърша, уважаеми, г. г. народни представители, азъ ще искамъ да спра вашето внимание върху параграфитѣ за така нареченитѣ вещевени разходи.

Много плачевно е положението на нашитѣ телеграфопощенски станции въ това отношение. Вие ще видите не само въ София, но и въ провинцията, че телеграфопощенскитѣ станции пишатъ своята обикновена и служебна кореспонденция върху гърбоветѣ на формуляри и дневници още отъ 1880/1881 г., защото нѣматъ нуждната хартия. За формуляри, които сѣ изработени по известни точно опредѣлени образци, въ бюджета сѣ предвидени три пѣти по-малко сръдства, отколкото сѣ необходими. По какви съображения се прави това? Когато преди две години критикувахъ това положение, г. министъръ-председателътъ ми възрази, че съмъ останалъ глухъ и не съмъ чулъ онова, което билъ казалъ министърътъ на финанситѣ — че въ Женева му били турили таванъ надъ главата и че въ разходния бюджетъ той не можелъ да надминава тоя таванъ. Но тоя таванъ г. министърътъ на финанситѣ сега го е вдигналъ, защото е редуциралъ разходния бюджетъ на държавата на 6.400.000.000 л. При все това той мисли, че нѣма защо да предвижда по-голѣми вещевени разходи за ония сервиси, които изискватъ много повече разходи отъ тия, които той имъ е предвидилъ. Той имъ е предвидилъ 1/3 часть отъ това, което имъ е необходимо.

За формуляри на нашитѣ телеграфопощенски станции сѣ необходими 3.000.000 л., а въ бюджета сѣ предвидени само 1.000.000 л. Че нуждитѣ на станциитѣ сѣ голѣми и че предвидения кредитъ е недостатъченъ, знае се отъ всички. Тая година бѣхме принудени да опростимъ единъ дългъ на Главната дирекция на пошитѣ и телеграфитѣ къмъ Държавната печатница, за незаплатени отпечатани формуляри. Сѣщо и кредититѣ за домакински потрѣби сѣ недостатъчни. Като вземете предъ видъ числото на телеграфопощенскитѣ станции у насъ и разпредѣлите между тѣхъ предвидения кредитъ, ще видите, че за удовлетворение домакинскитѣ служби на всѣка станция се падатъ по 500—600 л. Тия 500—600 л. трѣбва да стигнатъ и на станцията въ едно село, и на станцията въ Ямболъ, която е грамадна палата и действително прави честь на страната ни. Съ такъвъ малъкъ кредитъ не могатъ да се удовлетворятъ голѣми нужди.

Ето защо, едно целесъобразно строителство изисква, за да бѣде приходоносно това предприятие на пошитѣ и телеграфитѣ, да бѣде то добре стопанисвано и гледано,

да бѣдатъ задоволявани своевременно неговитѣ нужди, за да могатъ да се получатъ добри доходи отъ него. За да подучите достатъчно мѣтко и отъ крава отъ най-хубавата холандска раса, вие трѣбва да я гледате и храните. Безъ да я гледате и храните, нищо нѣма да получите. Ако не поддържате това предприятие, то ще бѣде нерационално използвано, то ще куца, до като се прозаяти.

Най-сетне искамъ само мимоходомъ да засегна разходитѣ по § 6 и ще бѣда много доволенъ, ако г. министърътъ ми обясни следъ това въ речта си, която ще произнесе, какъ стои въпросътъ съ „Сидна“ и „Луфть-Ханза“. Както знаете „Сидна“ е едно чуждестранно дружество, което пренася международната аеропланна кореспонденция презъ България по договоръ, срещу заплащане. „Луфть-Ханза“ предлага да пренася международната кореспонденция по въздуха, доколкото ми е известно, безвъзмездно.

Министъръ П. Стайновъ: Тия дни Камарата ще бѣде сезирана съ два договора между държавата и „Луфть-Ханза“ и „Сидна“. Тогава ще разискваме тоя въпросъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Тогава ще имате сѣщо така възможностъ да разясните въпроса, дали не противоречи на монополното право на държавата установяването на радиотелеграфни станции отъ страна на „Сидна“ въ Анхиало и Божурище и дали такова положение съществува въ друга нѣкоя държава.

Съ удоволствие констатирамъ, уважаеми г. г. народни представители, че сумитѣ, предвидени по § § 12 и 23, чувствително сѣ намалени. Тая година по § 12 сѣ предвидени само 150.000 л. вмѣсто 300.000 л. по миналогодишния бюджетъ. Особено е намаленъ кредититѣ по § 23 — предвидени сѣ само 10.000 л. вмѣсто 300.000 л. Това сѣ суми, предназначени за обезщетяване на лица, на които се е загубила или е била открадната кореспонденция въ пошитѣ.

Министъръ П. Стайновъ: Това показва, че е заздравенъ моралътъ въ службата.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Това наистина показва, че е заздравенъ моралътъ въ персонала по пошитѣ, въпрѣки онѣзи пертурбации, които станаха по това ведомство.

Б. Павловъ (д): (Къмъ министъръ П. Стайновъ) Вие не можете да изчакате дори когато Ви се казватъ похвали.

Министъръ П. Стайновъ: Напротивъ, азъ съмъ много радостенъ, че се отдава заслуженото на персонала.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Това показва, че моралътъ всрѣдъ персонала действително е заздравенъ и че благодарение стабилизирането му, той е могълъ да надвие всички несгоди, съ които е ималъ да се бори и че въпрѣки голѣмитѣ пертурбации, които засегнаха това ведомство презъ миналитѣ години, тамъ вече има заздравенъ моралъ, съ което можемъ да се гордѣемъ. А пертурбацитѣ, за които приказвамъ, се състоятъ въ следното: въпрѣки узаконената практика на телеграфопощенската служба да се назначаватъ само хора подготвени, презъ последнитѣ години, въ началото на изтеклото десетилѣтие, подъ влияние на силни на деня хора, въ това ведомство бѣха наложени и назначени неподготвени хора, които станаха източникъ на злоупотрѣбления и държавата, за премахване последицитѣ отъ тия злоупотрѣбления, бѣ принудена да предвижда въ бюджетитѣ тия кредити, за които тъкмо сега говоря.

Като говоря за похвала на персонала, който служи по това ведомство, дълженъ съмъ, преди да свърша, да констатирамъ още, че както въ далечното, така и въ близкото минало този персоналъ е изпълнявалъ своя дългъ самоотвержено. Въ непосредственото минало той е билъ полезенъ поставенъ, отколкото чиновницитѣ по кой да е другъ ресоръ. За телеграфопощенци нѣмаше стотинки, нѣмаше обикновено допълнително възнаграждение, нѣмаше тантинки, нѣмаше порционни, нѣмаше обѣдъ, съ изключение на служащитѣ отъ VI категория. Тѣ получаваха най-малкитѣ заплати, въпрѣки непосилния трудъ. Както и другъ пѣтъ съмъ констатирамъ — а чувствувамъ, че и сега е мой дългъ да констатирамъ — телеграфопощенцитѣ не е работилъ и днесъ не работи като обикновенъ бюрократъ, въ опредѣленитѣ канцеларски часове — отъ 8 до 12 и отъ 2 до 6 ч. Той обслужва българското народно стопанство денонощно и то при най-несгодни условия. Ако влѣзете въ която искате станция, особено въ Софийската, вие ще видите, че чиновници изпълняватъ своята служба и презъ нощта, безъ да иматъ столъ, за да седнатъ, безъ да иматъ нуждитѣ канцеларски потрѣби, за да изпълняватъ своята служба. При все това, когато днесъ се прави опитъ да се

изравняват заплатите на чиновниците, ние пакъ виждаме, че телеграфопощенци сж онеправдани. Единъ телеграфопощенски чиновникъ отъ VI категория, първи класъ, съ 5 деца, прослужилъ 27 години, който получаваше до вчера 2.550 л., днесъ ще получава 2.190 л. — едно намаление отъ кръгло 400 л. Голъма несправедливостъ за всички чиновници, особено за онъзи, които изпълняватъ службата си денонощно, е премахването на добавъчното възнаграждение за семейно положение. Ползувамъ се отъ този случай — защото той ми дава възможностъ да кажа нъколко думи по чиновническите заплати изобщо — да изтъкна, че не е здрава тая политика, която уеднаквява чиновничеството въ заплатите, безъ огледъ на семейното положение. Макарь че и тука даже, отъ министерската маса, сме чували да се прави упрѣкъ на българина, че билъ плодовитъ, азъ смѣтамъ, че ние можемъ само да се гордѣемъ съ това, защото въ плодовитостта ще е силата на бждещитъ поколения, силата и бждещето на българската нация. Ние не можемъ да насърдаваме бездетството, не можемъ да насърдаваме ергенството. Ето защо възстановяването на допълнителното семейно възнаграждение на чиновниците съ голъми семейства е наложително. Може да се цитиратъ случаи, когато чиновници отъ VI категория ще получаватъ заплатата, въ сравнение съ други отъ сжщата категория, задоволителна, защото има чиновници отъ сжщата категория, които не сж прослужили 27 години, а сж въ началнитъ класове, тѣ ще получатъ само 1.740 л. или 1.650 л. Въ числото на тия чиновници сж раздавачитъ на телеграфопощенската кореспонденция навсѣкжде, включително и въ София. Уважаеми г. г. народни представители! София днесъ има територия — мисля, че нѣма да превелича, ако кажа — колкото Виена и се обслужва отъ 100 души раздавачи, районитъ на които сж толкова голъми, че онзи раздавачъ, който иска да изпълни свѣстно своята служба, се прибира въ къщи капналъ, безъ никакво желание да посвети сили или внимание на своитъ деца и на семейството си. Такъвъ човѣкъ, който изнемогва въ трудъ за обслужване на българското национално стопанство и на българската държава, заслужава повече нашето внимание и, следователно, по-голъма заплата.

Въ края ще кажа, че ако пощенската, телеграфната и телефонната служба въ техническо отношение бжде изградена така, както налагатъ модернитъ изисквания на техниката, и ако създадемъ персоналъ стабиленъ, добре платенъ, възнаграденъ за труда, който полага, бждете увѣрени, г. г. народни представители, че министритъ на желѣзницитъ и на пошитѣ нѣма да се явяватъ тукъ съ бюджетитъ, които да сочатъ чиста печалба за българската държава отъ ресора на пошитѣ, телеграфитъ и телефонитъ само 75.654.000 л., които, за днешнитъ условия, сж пакъ достатъчни, а ще ни представляватъ бюджети, които ще сключатъ съ приходи, заемащи завидна частъ отъ приходния бюджетъ на държавата въобщо. (Ржкоплѣскания отъ демократитъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Добри Даскаловъ.

Д. Даскаловъ (з. в): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Поставенъ е на разглеждане бюджетътъ на Министерството на пошитѣ, телеграфитъ и телефонитъ. Азъ мога да кажа, че този бюджетъ е сжщо така важенъ, както и бюджетътъ на Министерството на земледѣлието. Ресортъ на пошитѣ и телеграфитъ носи доходи и печалби на държавата. Е добре, нека видимъ какво се прави за неговия персоналъ, въобщо за организиране и подобрене на телеграфопощенското дѣло.

Г. Орешковъ изложи нѣкои работи, които не искамъ да припоптарямъ. Преуспѣването на една страна въ стопанско и културно отношение зависи до голъма степенъ отъ съобщителнитъ срдства, а едно отъ тия срдства сж пошитѣ, телеграфитъ и телефонитъ. Въ какво състояние, обаче, сж тия съобщителни срдства у насъ — това всѣки единъ отъ васъ знае. Всѣки единъ отъ васъ е изпиталъ това непосредствено, когато е отивалъ да води телефоненъ разговоръ съ нѣкоя станция въ провинцията или даже въ града. Съобщителнитъ срдства у насъ днесъ сж въ хаотично положение. Вие не можете да получите отговоръ, не можете да водите разговоръ съ провинцията и да разберете нѣщо. Това се дължи на недобрата организация, която съществува въ телефоннитъ съобщения въ страната.

Причинитъ за това сж много. Една отъ най-главнитъ причини е, много естествено, оскъдитъ срдства, съ които разполагаме. Въ това отношение, при разглеждането на тоя бюджетъ, азъ ще се явя въ защита на министра на желѣзницитъ, пошитѣ и телеграфитъ. Така трѣбва да се постѣпи, защото при разглеждането на бюджета на единъ ресортъ, който носи блага и доходи на държавата, всѣки

добъръ гражданинъ трѣбва да погледне справедливо и обективно на въпроса. Ресортъ на пошитѣ и телеграфитъ не е консомативенъ ресортъ, той носи доходи, а съ своето назначение повдига и подобрява благосъстоянието на страната; следователно всѣки добъръ гражданинъ съ своята критика обективна трѣбва да допринесе що-годе въ това отношение.

Всѣки министъръ, който е заемалъ отговорното мѣсто на ръководителъ на нашитъ съобщителни срдства, се е стремилъ — кой повече, кой по-малко — да допринесе нѣщо, да подобри този ресортъ въ всѣко отношение, ималъ е амбицията да се прояви. Но, за голъмо съжаление, най-голъмата прѣчка въ това отношение е била липсата на парични срдства, която винаги е затруднявала работата на онъзи, които сж предприемали подобрения. Като казвамъ, обаче, че всѣки министъръ, всѣко отговорно лице, което заема това мѣсто, има амбицията да направи нѣщо, въ сжщото време трѣбва да констатирамъ, че днесъ, когато искаме да свържемъ съ телефони цѣлата страна, за да може всѣки български гражданинъ да се ползува, срещу заплащане на известни такси, отъ това съобщително срдство, това не може да се получи, поради лошата организация и безсистемностъ.

Какво е положението днесъ на нашитъ селски пощенски станции? Когато говоримъ за благосъстояние на страната, не трѣбва да забравяме, че то иде отъ селото, че селото е основата на нашата малка земледѣлка България. Ние трѣбва да строимъ съобщителни срдства въ градоветъ и между градоветъ, но ние трѣбва да свържемъ съ съобщения и всички онъзи покрайнини въ страната, които така сжщо допринасятъ за нейното благосъстояние. Така ли е, обаче, днесъ? Нека си признаемъ, г. г. народни представители, че у насъ днесъ липсва система на строежъ на селски телеграфопощенски и телефонни станции. Ималъ съмъ случаи да провѣря това въ нъколко окрѣга въ България. Действително, строятъ се пощенски и телефонни съобщения, но не по предварително изработенъ планъ, съ една система на строежа, а просто строятъ се партизански. При това партизанско строене отиватъ напразно много срдства и се изразходватъ много материали. Ето защо необходимо е, щото Министерството на пошитѣ и телеграфитъ да създаде единъ планъ за постройка на вжзелени телефонни селски станции и този планъ систематически да се изпълнява отъ всички министри. Той трѣбва да бжде планъ за 10 или 20 години и никакво партизанско влияние не трѣбва да го измѣнява. Имаме картата на България, знайтъ се всички центрове, които ще трѣбва да се свържатъ съ телефони; не трѣбва да се допускатъ произволи. Въ моята собствена околия, напр., се строятъ телефонни линии безразборно. Строи ги постоянната комисия, а вие знаете, какъвъ планъ ще има, когато строи постоянната комисия. Тамъ се строи по партизански, а въ съобщителнитъ срдства не трѣбва да има партизанство. Азъ съмъ изчислявалъ, че при строежа на селски телефонни пощенски станции въ нашата околия повече отъ 50%, даже и 80% материалъ е изразходванъ за излишни разстояния. Трѣбва да се строи една вжзелна станция, която да обгърне всички околни села, а сега има села, които се свързватъ съ околийския центъръ направо, и по такъвъ начинъ се изразходватъ излишни материали — стълбове и жици. А когато трѣбва да се свърже нѣкой вжзеленъ пунктъ, отъ дирекцията отговарятъ, че нѣма материалъ. Много естествено е, че нѣма да има материалъ, защото се строи безъ система.

Н. Топаловъ (д. сг): Г. Даскаловъ! Какво партизанство може да се прави? Станцията не служи само на една партия, а на цѣлото село.

Д. Даскаловъ (з. в): По-добре слушайте.

Н. Топаловъ (д. сг): Вие искате да се свързватъ нѣколко села въ една станция. А това какво значи? Значи да нѣма станции. Така направихте въ нашата околия и въ края на краищата трѣбваше да промѣнимъ тая система. Затуй сега всѣко село си плаща материала за постройка на станцията.

Д. Даскаловъ (з. в): Не можете да ме разберете. Ще дойда и на този въпросъ.

Б. Павловъ (д.): (Къмъ Н. Топаловъ) Сега, преди изборитъ, колко такива нови станции готвите въ Вашата околия?

Н. Топаловъ (д. сг): По-добре да не ти отговарямъ. Старъ приятелъ си ми. Не съмъ правилъ партизанлъкъ по този начинъ и нѣма да го правя.

Д. Даскаловъ (з. в): Даже и тамъ, където постоянните комисии издържат телефонните станции, има лоши страни, защото вие, които ходите постоянно из провинцията, сте забелязали, че много от телефонистите по селата не са получили заплати от 6—8 месеца. Това е защото общините нямат средства и не могат да им платят. Азъ искамъ да обърна вниманието на г. министъра, че въ станциите, които се отварят въ селата, телефонистите трябва да бъдат държавни чиновници, държавата да им плаща, а общината да се задължи да плаща на държавата, съгласно закона, 5 години.

Н. Топаловъ (д. сг): Въ телефонните станции, за каквито вие говорите, които не са централни, няма телефонистъ, а службата се изпълнява от секретар-бирника. А въ възловите районни станции има държавен чиновник и станцията е държавна.

Д. Даскаловъ (з. в): Искамъ да кажа, че няма система въ строежа на станциите. Азъ не искамъ да се свързват отделните телефонни станции с околийския център, а с възловите станции.

Н. Топаловъ (д. сг): Тъкмо това е направено. Ако въ вашата околия не е направено, толкова по-зле.

Д. Даскаловъ (з. в): Чиновниките въ тези възлови станции, които сега се издържат от общините, да станат държавни, за да няма такава галиматия, а общината може пакъ да си плаща на държавата.

С. Златевъ (з. в): Още като се откриват тези станции, държавата да вземе тяхната издръжка. Има възлени станции, открити през 1921 г., а и днесъ още, въ 1931 г., раздавачите се издържат от общините, при наличността на единъ законъ, който казва, че, като минат 5 години, издръжката минава изцяло върху държавата. Миналата година съ една забележка ги оставихте пакъ на общините, сега пакъ ги оставяте съ забележка на общините; като че ли общинските каси въ селата са препълнени съ излишни суми, като че ли нямат много и много други задължения, които не им дават да свържат двата края. Трябва ли вѣчно, г. министре, да остане издръжката на тези станции върху общините? Поне като изтекат 5 години, защо държавата не вземе тяхната издръжка? Въ моето родно село и въ околните села има станции, открити още въ 1921 г., които още се издържат от общините, и сега нямат даже раздавачи. Защо за нѣкои станции се прави изключение? Има станции въ по-малки села, където има началник на станцията, има и раздавачи, а въ станции въ нѣкои по-големи села няма. Азъ съмтамъ, че държавата трябва да устои на задължението, което е поела чрезъ единъ законъ, прокаранъ въ миналото, а не да мами по такъвъ начинъ общините. Не бива възлови телефонни станции, които свързват 7—8 села, да остават безъ телефони, понеже общините нямат средства да ги поддържат. Затуй съмтамъ, че забележката, въ която се казва, че откритите от окръжните постоянни комисии телефонни станции се издържат от постоянните комисии и общините, ще трябва да се махне поне за онѣзи общини, където отъ построяването на телефонните съобщения са се изминали 5 години, и издръжката на такива станции да се поеме отъ държавата съгласно закона.

Д. Даскаловъ (з. в): Вѣрно е, че има много села, където има открити такива станции, и въпреки че са минали установените по закона срокове, тяхното издържане от общините още продължава. Не е право по този начинъ да се измѣчва една община: следъ като е построи сама телефонното съобщение, харчила е за стълбове, за жици и за друго, да издържа 5—8 години тая станция. Има мѣста, където 10 години продължава тази издръжка. Това не е право и азъ моля г. министъра на железниците да си вземе бележка и да постанови, щото издръжката на такива станции — следъ като изтече законният срокъ отъ 5 години — да мине въ тежест на държавата. Това се каза и миналата година и сега се пакъ повтаря. И азъ мисля, че ако желанията, които се изказват тукъ от трибуната, се взимат подъ внимание, ако се взима актъ отъ говореното отъ всеки ораторъ, тогава и нашите разисквания въ Народното събрание ще бъдатъ по-кратки и няма да става нужда съ часове да отнемаме скъпото време на народното представителство. Това, за жалостъ, не става и азъ пакъ повтарямъ, че ако това ставаше, ако се взема актъ отъ думите на ораторите, когато те се изказват по разните законопроекти, нашите дебати въ Народното събрание няма да бъдатъ тъй обширни. Та, въ сѣщностъ, защо сега имаме

дълги дебати? Затова имаме дълги дебати, г. г. народни представители, защото ежегодно тукъ се повтаря едно и също нѣщо, а отъ отговорните мѣста не се взима нищо въ съображение.

Говорейки за нашите телефонни и телеграфни съобщения, трябва да се спремъ на § 21 отъ бюджета. § 21 е олицетворение на цялата дейност на това ведомство. Искаме издръжка на пощенските съобщения, искаме поправка и изправяне на телефони, искаме това и онова, а въ края на краищата виждаме, че въ параграфа за тия нужди е определена една много скромна сума отъ 15 милиона лева. Вие сами можете да си представите, г. г. народни представители, колко тази сума отъ 15 милиона лева би била достатъчна за цялата издръжка на нашите пощенски станции и за покупката на всевъзможни апарати въ цяла България.

И. п. Янчевъ (з. в): Тази сума е толкова, колкото е субсидията на държавата за Народния театър.

С. Мошановъ (д. сг): Ние очетворихме станциите, които вие оставихте. Сега няма село, въ което да няма телефонъ. А какво направихте вие?

Д. Ивановъ (з. в): Приказвате за повдигане на земеделското производство, а намалявате кредитите по бюджета на Министерството на земледелието. Така е то. За издръжката на телефонни и телеграфни съобщения въ България предвиждате 15 милиона лева, а за Народния театър давате субсидия 14 милиона лева.

С. Мошановъ (д. сг): По този въпросъ ще се разправите съ Омарчевски, като се върне отъ Америка.

Д. Даскаловъ (з. в): Г. г. народни представители! Въ § 21 се предвиждат 15 милиона за купуване на телеграфни, пощенски и телефонни материали. За поддръжката на съществуващите телеграфни, телефонни и радиотелеграфни линии, инсталации, постройки на нови директни телеграфни линии и много още други работи се предвиждат само 15 милиона лева. Ще се съгласите, г. г. народни представители, че единъ ресоръ, който дава повече отъ 250—300 милиона лева приходъ на държавата, не може да поддържа и подобрява съобщителните средства у насъ съ такива малки суми, които се предвиждат за него. Ние харчимъ повече отъ 250—300 милиона лева за единъ ресоръ, който не е производителенъ — полицейскиятъ ресоръ — а тукъ предвиждаме толкова малко. Защо тия 300 милиона лева, предвидени за полицията, да не намалимъ на 150 милиона, а остатъка да го придадемъ къмъ този ресоръ, който носи блага на страната, който носи култура, който носи прогресъ? Защо да не подобряваме положението на нашите съобщителни средства, а харчимъ съ милиони, стотици милиони за други непроизводителни ресори? Ако дойде да видимъ какви са заплатите на низшия персоналъ, тия служещи, които служатъ по тия ресори, които носятъ приходъ на страната, вие ще трябва да си хванете косите на главата и да бѣгате.

Освенъ телефонни и телеграфни съобщителни средства, имаме още и радиотелеграфни съобщителни средства. Г. Орошаковъ ви описа тяхното положение и затова азъ няма да повтарямъ онова, което той каза. Трябва да се съгласимъ всички, че всяка една модерна и културна страна иска своето. Азъ и тази година, като миналата, ще настоявамъ да се отдѣлятъ повече средства и за нашето радиотелеграфно дѣло. Ние имаме вече добри чиновници въ това радиотелеграфно дѣло. Нека на тяхъ имъ се дадатъ нужните средства, за да подобряватъ радиотелеграфното дѣло. Въ други страни, въ всеки единъ окръженъ центъръ има радиотелеграфна станция, а ние въ нашата столица на България още не можемъ да устроимъ достатъчна радиотелеграфна служба. Ето защо азъ моля г. министъра на железниците да вземе присърдие тая служба и да регистрира презъ своето управление едно дѣло, съ което ще принесе голяма полза на България. Защото, както знаете, радиотелеграфътъ служи за много цели. Другите страни чрезъ радиотелеграфа правятъ пропаганда на своите държавни каузи, разпространяватъ речите, които се държатъ у тяхъ, и съобщаватъ всичко, което става у тяхъ отъ центъра, отъ столицата, на всички краища на страната, за да се узнае отъ цялия народъ, а у насъ ежедневните вестници продължаватъ да тровятъ душата на народа и продължаватъ да вършатъ пакостната си и разрушителна работа съ многото си невѣрни съобщения. Ако ние имаме радиотелеграфна станция, ако ние имаме предавателна станция, няма нужда отъ ония много вестници, които се изброяватъ на десетки въ нашата страна и които заблуждаватъ народа, тровятъ душата му и му взематъ левчетата всеки день.

Г. Пъчевъ (д. сг): Въ това отношение, май, вие държите рекордъ.

И. п. Янчевъ (з. в): (Къмъ болшинството) Ако тукъ, въ Народното събрание, има радиопредавател и въ всѣка селска къща има радиоапаратъ, за да чуятъ какъ вие защитавате интереситъ на селянина, нито единъ гласъ нѣма да получите отъ селото.

Г. Пъчевъ (д. сг): (Къмъ И. п. Янчевъ) Ако тамъ чуятъ това, което вие говорите тукъ, бѣдете увѣрени, че цѣлиятъ народъ ще се отвори отъ васъ.

П. Якимовъ (д. сг): (Къмъ земледѣлцитѣ) Ако народътъ чуе вашитѣ глупости, кой знае къде ще ви прати.

Д. Даскаловъ (з. в): Нека разгледаме сега какви заплати получаватъ и при какви условия живѣятъ служащитѣ по този ресортъ. Нека разгледаме и този въпросъ, защото това сѣ хората, които действуватъ въ едно предприятие на държавата, което носи приходи и доходи на страната. Какъвъ е тѣхниятъ животъ и какви сѣ условията на живота, при които сѣ поставени тѣ? Азъ ще ви прочета едно извлѣчение отъ констатацията на единъ лѣкарь който е проучилъ какъ живѣятъ служащитѣ, чиновницитѣ по това ведомство — само при Софийската телеграфо-пощенска станция. Лѣкарьтъ преглежда на нѣколко души жилищата — по той преглежда жилищата само на чиновници, които живѣятъ въ столицата, а не е надзѣрналъ въ провинцията, да види какъ живѣе провинциалниятъ телеграфопощенецъ — и констатира жалкото положение на телеграфопощенца въ София. Ето какво казва той: (Чете)

„За да имаме представа къде и какъ живѣятъ пощенци, ще ви преведа цифри, които говорятъ. Д-ръ Атанасовъ, лѣкарь при Главната дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, е ималъ щастливата идея да направи една анкета. Анкетиралъ е жилищата на 234 телеграфо-пощенски служащи отъ телеграфната станция въ София.

„Въ София живѣятъ 234 чиновници, както следва: въ собствена къща — 70, въ бащина къща — 8, подъ наемъ — 156. Значи $\frac{2}{3}$ отъ персонала нѣма собствени жилища и живѣе подъ наемъ

„Тия 234 души живѣятъ при най-тѣсно разположение, както следва: по единъ въ стая — 26, по двама въ една стая и кухня — 11, по двама въ една стая — 35, по трима въ една стая — 41, по четирма въ една стая — 32, по петъ въ една стая — 16, по шестъ въ една стая — 3, по седемъ въ една стая — 5, по четири души въ две стаи — 13, и разни други комбинации — 25“

Отъ това може да се направи заключение, че нашиятъ телеграфопощенецъ, който е предаденъ всецѣло на своята служба въ услуга на държавата, днесъ е почти безъ всѣкакво жилище. $\frac{2}{3}$, даже $\frac{3}{4}$ отъ телеграфопощенския персоналъ живѣе подъ наемъ.

Какви наеми плащатъ ония чиновници, които получаватъ 1.200, 1.300 л? Наемътъ, който се плаща отъ чиновницитѣ, е сѣдно за една стая — всѣки отъ васъ знае — 600 л., и то въ крайнитѣ квартали, г-да Вие не можете да намѣрите въ центъра на града стая за 600 л. Днесъ една стая въ центъра на града се дава подъ наемъ най-малко за 1000 л. Само въ покрайнинитѣ може да се намѣри стая за 600 л.

В. Даскаловъ (д. сг): Сега има намаление.

Д. Даскаловъ (з. в): Тия поразителни цифри нѣматъ нужда отъ коментари. Всѣки отъ васъ знае, въ какво положение живѣе пощенецътъ, който денонощно е отнетъ отъ своето семейство, отъ своитѣ деца и е предаденъ всецѣло на службата си.

Каква е работата на пощенца? Азъ ще ви прочета тукъ нѣколко редове отъ тая книжка, за да видите колко часа презъ деня е заетъ той.

И. Лѣкарски (д. сг): Какво е това, което четете? Отъ къде цитирате?

Д. Даскаловъ (з. в): Брошурата на Н. Обрѣшковъ — положението на телеграфопощенскитѣ и телефонни служители въ България.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Секретарьтъ на Телеграфопощенския съюзъ!

В. Даскаловъ (д. сг): Добре е и въ комисията да държатъ такъвъ езикъ.

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ винаги съмъ държалъ такъвъ езикъ. Ако Вие държите тамъ другъ езикъ, то е другъ въпросъ. Мойтъ езикъ е винаги такъвъ. (Чете)

„У насъ работното време надминава винаги 8 часа. Докато единъ обикновенъ чиновникъ-канцеларистъ работи годишно 2.204 часа, телеграфопощенецътъ, който е на две смѣни до 10 ч. вечеръта, работи 2.556 часа годишно, или 352 часа повече; той, който е на две смѣни до 12 ч. вечеръта, работи 2.922 часа, или съ 718 часа повече отъ обикновения канцеларистъ; тѣзи, които сѣ на три смѣни, работятъ 2.920 часа или 716 часа повече“.

При тоя ношенъ трудъ, какво получаватъ тия нещастници? По силата на заповѣдта на г. министра подъ № 374 отъ 26 мартъ 1929 г. ежедневно въ България имаме 235 ношни и 72 полуношни дежурства, които се плащатъ така: 3 по 80 л., 12 — 70 л., 7 — 60 л., 26 — 50 л., 25 — 40 л., 48 — 30 л., 2 — 25 л., 81 — 20 л. и 13 — 15 л. Това прави годишно 2.757.575 л. На полуношнитѣ се плаща: на 22 души по 10 л., на 10—15 л. и на 40—20 л. Дирекцията ще трѣбва да плаща за тоя трудъ 3.184.625 л. и за извънреденъ трудъ 8.719.020 л. или всичко 11.903.645 л. А въ бюджета се предвижда само сумата 3.500.000 л.

За ношния трудъ. Вие всички знаете що е ношенъ трудъ. Вие една вечеръ стоите до 12 ч. тукъ и почвате да протестираате, ами ако ви вържатъ въ телефонната станция да стоите всѣка вечеръ до 12 ч., или отъ 12 ч. да дежурите — до сутринята — което е свързано съ отговорности — и това да продължава цѣлъ животъ, тогава чакъ ще оцените труда на пощенца и ще се загрижите за него. Но когато вие не сте изпитали този ношенъ трудъ, вие не можете да го оцените, за васъ всичко е смѣшно.

В. Даскаловъ (д. сг): Никой не се смѣе.

Д. Даскаловъ (з. в): Вие може да ми възражавате въ този моментъ, но ако вие бѣдете поставени въ тѣхното положение, тогава чакъ ще оцените труда на пощенци.

Ето защо, когато се разглежда бюджетътъ на едно министерство, което носи голѣми приходи на държавата, и въ което работятъ десетки хиляди български граждани, ние не трѣбва съ насмѣшка да гледаме на този въпросъ. На всѣки чиновникъ трѣбва да дадемъ заслуженото. Азъ не искамъ да изброявамъ заплатитѣ на ония низши чиновници, които получаватъ по 1.200—1.300 л., но такива чиновници има много. $\frac{3}{4}$ отъ тия чиновници получаватъ низки заплати. Какъ може единъ чиновникъ, единъ служащъ съ 1.500 л. да поддържа семейство и да бди надъ службата си, когато виеда, че накрая на месеца ще трѣбва да плати 500—600 или 1000 л. наемъ и децата му сѣ останали боси и голи, а и празници идватъ? Какво трѣбва да прави тоя чиновникъ?

Нѣкой отъ сговориститѣ: Вие сте единъ политически хамелеонъ.

П. Якимовъ (д. сг): Какво предлагате Вие?

Д. Даскаловъ (з. в): Ето защо, когато се разглежда такъвъ въпросъ, всѣки трѣбва да се проникне отъ високото съзнание, че тия държавни служители изпълняватъ дълга си и не трѣбва да се гледа отъ насъ съ пренебрежение на тѣхъ.

Обаждатъ се отъ сговориститѣ: Демагогия!

Д. Даскаловъ (з. в): Какво виждаме въ настоящия бюджетопроектъ? Ние виждаме несправедливости. Виждаме на голѣми чиновници предвидени по 10.000 л. заплати, а на ония чиновници, които извършватъ службата, даваме по 1.500, 2.000, 2.500 л. заплата. Къде е разумътъ, къде е справедливостъ? И вие казвате, че азъ правя демагогия! Това демагогия ли е?

Обаждатъ се отъ сговориститѣ: Демагогия е.

Д. Даскаловъ (з. в): Това не е демагогия. — Ето защо, когато ще се реди единъ бюджетъ на едно такова министерство, което дава приходи на страната, азъ мисля, че не трѣбваше така да се погледне на тия служители, а трѣбваше поне горе-долу да бждатъ задоволени. Вие виждате въ пощенци едно незадоволство, вие виждате постоянно да идватъ при г. министра делегации, да го молятъ да се подобратъ тѣхнитѣ заплати. Нима чиновникътъ, който е служилъ надъ 30 години, не трѣбва да бжде възнаграденъ?

С. Мошановъ (д. сг): Не сме противъ да подобримъ заплатитѣ, но ни е страхъ отъ демагогията, която развивате въ селата. Тукъ приказвашъ нѣща, които тамъ не смѣешъ

да кажешъ. И Бела Кунъ (Сочи Дойчинъ Ивановъ) тамъ се смѣе!

Д. Даскаловъ (з. в): Никога не съмъ говорилъ друго въ селата.

С. Мошановъ (д. сг): Мърсотии говорите изъ селата.

Д. Даскаловъ (з. в): Не говоримъ мърсотии, а изнасяме истината, но истината боде.

Г. Драгневъ (з. в): Стойчо! Само не си клати главата.

С. Мошановъ (д. сг): Какъ нѣма да си клата главата, когато говори за увеличение на чиновническитъ заплати. Въ селата ние не можемъ да се явимъ отъ това, че сме били чиновническа партия. Това е такъвъ цинизъмъ, такова безсрамие, на което само вие сте способни! (Възражения отъ земледѣлцитъ)

Д. Даскаловъ (з. в): Г. г. народни представители! Страната изживява тежка криза. Ако вие изхождате отъ това съображение . . .

С. Мошановъ (д. сг): Много добре ви знаятъ и пощенци, и желѣзничари. Всички сж ви яли попарата. Никого нѣма да излъжете — само ни губите времето.

Д. Даскаловъ (з. в): Когато ние управлявахме, цѣлиятъ български народъ бѣше доволенъ, . . .

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Д. Даскаловъ (з. в): . . . а днесъ, когато вие управлявате, цѣлиятъ български народъ е недоволенъ.

С. Мошановъ (д. сг): Вие сте простаци!

Д. Даскаловъ (з. в): Вие можете да ни наричате простаци, но ние на чиновницитъ давахме 13-та заплата.

С. Мошановъ (д. сг): Но давахте по 400 л. на месецъ.

Д. Даскаловъ (з. в): А вие опростихте цѣлия български народъ

С. Мошановъ (д. сг): Телета сте се родили, волове ще умрете.

Д. Даскаловъ (з. в): Когато ние управлявахме, и чиновничеството бѣше доволно, и еснафитѣ бѣха доволни.

С. Мошановъ (д. сг): Колко бѣше доволно чиновничеството, то си знае.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Самб си набавяше заплати, като крадѣше повече.

П. Стояновъ (д. сг): Ти отъ небето ли си падналъ? Стачката защо стана — отъ доволство ли? Ама хайванлъкъ, а!

С. Мошановъ (д. сг): Ами защо стана желѣзничарската и пощенската стачка?

Министъръ В. Молловъ: Нахалство!

Д. Даскаловъ (з. в): Най-малко прилича на уважаеми г. министъръ Молловъ да нарича нахалство това, което изнасямъ отъ трибуната.

Министъръ В. Молловъ: Вие казвате, че сме опростили българския народъ. Разбира се, че това е нахалство.

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Г. Даскаловъ! Свършете!

И. п. Янчевъ (з. в): Г. председателю! Недейте прави бележка на оратора, когато народни представители отъ тамъ (Сочи сговориститѣ) обиждатъ и ни наричатъ волове и телета и не знаятъ какъво.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ говоря безлично.

И. Лѣкарски (д. сг): Той безлично го каза — ако се признавашъ за такъвъ, то е другъ въпросъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Не остава освенъ да ти върна клетвата — връщамъ ти клетвата, на ясенъ езикъ казано.

С. Мошановъ (д. сг): Азъ безлично говоря, не визирамъ лица. (Глъчка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни)

И. Лѣкарски (д. сг): Г. Даскаловъ! Изглежда, че и Вие не вървате това, което приказвате отъ трибуната, защото се смѣете. Смѣете се на собственитѣ си думи.

Д. Даскаловъ (з. в): Г. г. народни представители! Г. министърътъ на желѣзницитѣ е издалъ окръжно за нѣкои чиновници, които иматъ право на повишение — окръжно № 64 отъ 12 II. 1931 г. — което гласи: „Обявява се конкурсъ за длѣжноститѣ отъ II категория“. Чиновникъ, който трѣбва да заема длѣжностъ отъ II категория, трѣбва да се яви на конкурсъ!

С. Мошановъ (д. сг): Какво по-хубаво отъ това?

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ мисля, г. г. народни представители, че това нѣщо досега го нѣмаше. Единъ чиновникъ, който е дошелъ до II категория, той е издържалъ два-три изпита.

С. Мошановъ (д. сг): Демекъ, „рядъ по рядъ да вървятъ“!

Д. Даскаловъ (з. в): Има ли нужда този старъ чиновникъ, който е навършилъ 30-годишна служба, да го подлагатъ на конкурсъ изпитъ, за да го повишатъ въ II категория? Азъ ще ви кажа, г. министре, че имате назначени хора на длѣжности отъ II категория, които не отговарятъ на ценза, който се изисква; че има хора, които сж пререкдени, а други не сж спазили нужния срокъ. Има много такива случаи. Азъ не желая да ги избиравамъ. Но съ това окръжно Вие нищо не допринасяте. Ето защо азъ мисля, че това окръжно е въ разрѣзъ съ пощенската служба.

С. Мошановъ (д. сг): „Два по два“, „рядъ по рядъ“!

Д. Даскаловъ (з. в): Всѣки три години, казвамъ, става повишение. Само по себе си се разбира, че нѣма защо да се подлага единъ 30-годишенъ чиновникъ на конкурсъ, а трѣбва да му се даде II категория и, следъ като изслужи известно време, той ще се уволни. Защо на стари години ще го подлагатъ на конкурсъ?

Министъръ П. Стайновъ: Защо да е старъ? Може и 10 години да е служилъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Г. Даскаловъ! За тайната кореспонденция, за специалнитѣ пощенски агенти кажи

С. Савовъ (д. сг): Ти за чесъна разправи!

С. Мошановъ (д. сг): Това кажи, а недей говори за увеличение на заплатитѣ.

Д. Даскаловъ (з. в): Моятъ другаръ г. Орошаковъ . . .

Нѣкой отъ сговориститѣ: Г. Орошаковъ не ти е никакъвъ другаръ. Той се подсмива.

Д. Даскаловъ (з. в): . . . говори за „Българска телеграфия“. Той я нарече паразитна индустрия. Азъ ще кажа, че не само „Българска телеграфия“ е паразитна индустрия. У насъ има много паразитни индустрии — съ стотици сж такива. Дайте, г. г. народни представители, да премахнемъ тѣзи паразитни индустрии — нищо противъ нѣмамъ. Но една ли е паразитната индустрия у насъ? Може ли да се прави изключение за „Българска телеграфия“? Дайте всички да ги махнемъ. Ние имаме тукъ фабрики, които правятъ гвоздеи, доставятъ навитъ телъ за гвоздеи и тукъ само рѣжатъ тела и правятъ главичкитѣ на гвоздеитѣ. Това не е ли паразитна индустрия?

С. Мошановъ (д. сг): Прочее, да живѣятъ главичкитѣ!

Д. Даскаловъ (з. в): Фабрицитѣ за сламени шапки сжщо. Отъ странство идватъ шапкитѣ, а тукъ само ги гарниратъ. Дайте да премахнемъ всички паразитни индустрии, които ограбватъ населението. Азъ не съмъ противъ.

Азъ имахъ честта миналата година да отида въ помѣщенieto „Българска телеграфия“. Не знамъ дали г. Орошаковъ е ходилъ. Азъ не можахъ да забележа нищо лошо.

Казваше се още миналата година, че тя не фабрикувала нищо, затова азъ се заинтересувахъ и отидохъ въ фабричното помѣщение. Видѣхъ, че фабрикуватъ телефонни кутии и други части съ особени преси. Тамъ никелироватъ, тамъ посребряватъ и пр. Но ония части, които не могатъ да се работятъ тукъ, много естествено е, доставятъ ги отъ странство. Тѣжките жички за електромагнититѣ ги доставятъ отъ странство, но на макаритѣ ги навиватъ тукъ. Цѣлиятъ апаратъ се работи тукъ. Може би за централата въ Народното събрание да сѣ доставени отъ странство — тамъ не мога да споря, не знамъ — но въ всѣки случай азъ видѣхъ съ очитѣ си, че телефонни апарати се приготвяватъ тукъ.

И. п. Янчевъ (з. в): Съ едно отиване не може да се разбере какво става. Карай по други въпроси.

С. Мошановъ (д. сг): Хайде! Чуваашъ ли, какво ти казва п. Янчевъ?

Д. Даскаловъ (з. в): Г. г. народни представители! Въ всѣки случай, ако трѣбва да се правятъ икономии, понеже държавата е въ криза, понеже цѣлото наше народно стопанство търпи една криза, то трѣбва да се правятъ икономии не оттамъ. Азъ ще ви посоча нѣкои икономии, които могатъ да се направятъ.

Въ Дирекцията на пошитѣ има излишни служби, служби синекурни, които не трѣбва да се държатъ. Освенъ това нѣкои отдѣления могатъ да се слѣятъ въ едно. Въ настоящия бюджетъ азъ виждамъ създадени нови отдѣления, нови началници. Така, напр., има материално отдѣление, отдѣление за пощенски служби, нѣколко бюра, начело на които стои началникъ. Това нѣщо можеше да се избѣгне и, ако се бѣха слѣли тия отдѣления въ едно, можеше да се икономиса една голѣма сума.

Нѣкой отъ сговориститѣ: Кои отдѣления трѣбва да се съкратятъ?

Д. Даскаловъ (з. в): Материално-домакинското отдѣление можеше да се слѣе съ отдѣлението за пощенски служби и по такъвъ начинъ можеха да бѣдатъ уволнени нѣколко излишни чиновници. Не единъ пътъ е донасяно до знанието на министра за възможни съкращения. Азъ имамъ единъ докладъ, въ който е искано съкращаването на излишни синекурни длѣжности. Кои сѣ тѣ? Има длѣжност инспекторъ за професионална подготовка на персонала — тая длѣжност е ненужна, защото има други инспектори, които могатъ да подготвятъ персонала. Има друга длѣжност инспекторъ за стопански и финансови проучвания — никаква нужда нѣма отъ него. Въ отдѣлението за телеграфи и телефонни съобщения има длѣжност инспекторъ по технически проучвания инженеръ, когато въ сѣщото отдѣление имаме и други двама технически инспектори инженери — значи, тоя инспекторъ за технически проучвания може да се премахне. Въ сѣщото отдѣление има двама електроинженери съ по 5.100 л. месечна заплата, които, споредъ мене, сѣ ненужни, защото има други технически лица, които могатъ да изпълняватъ тая служба. Въ отдѣла за Спестовната каса има помощникъ-началникъ съ 6.375 л. месечна заплата — и това е една служба излишна. Въ материално-домакинското отдѣление има длѣжност архитектъ — това е една служба, която е излишна.

С. Мошановъ (д. сг): Министъръ! Излишни служби — нарежда ги чилияктъ!

Д. Даскаловъ (з. в): Персоналтътъ въ двѣтѣ отдѣления — Спестовна каса и за парични превозни срѣдства — е всичко 59 човѣка.

П. Якимовъ (д. сг): Тѣзи служби отъ колко години фиксиратъ въ бюджета?

Д. Даскаловъ (з. в): Сега тѣ сѣ разпредѣлени въ отдѣления и се създаватъ нови началнически длѣжности.

С. Мошановъ (д. сг): Още 10 минути има да говорите.

Д. Даскаловъ (з. в): Ако ще трѣбва да правимъ икономии, г. г. народни представители, азъ мисля, че двѣтѣ отдѣления — отдѣлението за паричните превози и материално-домакинското отдѣление — могатъ да се слѣятъ въ едно и да изпълняватъ сѣщата функция, като същевременно могатъ да се спестятъ нѣкои и други чиновници и да се допринесе нѣщо за облекчаване на бюджета. Тоя бюджетъ, който предвижда голѣми заплати на началниците, особено на дирекционния персоналъ, създава едно

недоволство между низшето чиновничество. Това недоволство ще трѣбва за въ бѣдеще, а ако е възможно даже и сега, да бѣде премахнато. Затова ще моля г. министра на желѣзницитѣ да направи всичко необходимо да се подобриятъ заплатитѣ на това низше чиновничество, върху което главно лежи службата, защото знаете, г. г. народни представители, че при днешния животъ, при днешната скѣпотия единъ чиновникъ съ тая малка заплата, която получава, не може да живѣе. Трѣбва да се направи всичко възможно за подобрене положението на този низшъ персоналъ, който изнася службата.

Г. Нешковъ (д. сг): А пъкъ долу викате противъ голѣмитѣ заплати!

П. Якимовъ (д. сг): Азъ ще взема стенографския протоколъ и съ вашитѣ речи ще агитирамъ изъ селата, защото вие тукъ приказвате едно, а въ селата друго.

Д. Даскаловъ (з. в): И въ селата приказваме сѣщото. И за оны стражаръ, който изпращате срещу насъ и на когото плащате 1.200 л., заплатата сѣщо не е достатъчна.

В. Даскаловъ (д. сг): Г. г. народни представители! Заловена е отъ видинския прокуроръ една преписка на водачитѣ на дружбашитѣ въ Видинския окръгъ. Въ тая преписка се намира и тѣхната бѣдеща програма, въ една точка отъ която е опредѣлено какви ще бѣдатъ заплатитѣ: въ градоветѣ максимумъ 800 л., а въ селата максимумъ 1.000 л. Това е, което дружбашитѣ проповѣдватъ предъ широкитѣ народни селски маси.

Д. Даскаловъ (з. в): Азъ Ви заявявамъ, че въ миналото ние не давахме голѣми заплати, но чиновничеството бѣше доволно. Ние давахме 13-та заплата. Ние не бѣхме за голѣмитѣ заплати, но създадохме едно положение сносно.

П. Стояновъ (д. сг): Вие създадохте стотинкитѣ, и стражничитѣ, и персоналниѣ добавки, и знаете докъде дойдохте, но не сте въ състояние да го разберете.

Д. Даскаловъ (з. в): Вие поставяте една голѣма частъ отъ нашето чиновничество въ мизерия, на други давате заплати по 5—10 хиляди лева и облагодетелствувате една малка частъ, на която давате грамадни заплати, по 20—30—50 хиляди лева.

Отъ сговориститѣ: А-а-а!

Д. Даскаловъ (з. в): Естествено е, че съ тая политика не можете да продължавате по-дълго време. Не гледате ли вие да задоволите широкитѣ народни маси, болшинството отъ чиновничеството, гледате ли вие да задоволите една шепа отъ чиновничеството, много скоро българското гражданство ще се насити на васъ и на вашата политика, която е вече компрометирана.

Отъ сговориститѣ: Bravo! Bravo!

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 5, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопаневъ (д. ср): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ § 6, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопаневъ (д. ср): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 82)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Г. Т. Поповъ (нез): Искамъ думата.

Отъ сговориститѣ: Ей!

Т. Константиновъ (нац. л): Нѣмате кворумъ, какво гласувате? Я вижте колко души сте!

Д. Ивановъ (з. в): 60 души всичко има тукъ. Какво гласуване на бюджетъ е това!

Отъ сговориститѣ: Мълчете бе!

Т. Константиновъ (нац. л): Азъ протестирамъ: не може да се гласува.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Поповъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Вземамъ думата по § 7, за да поискамъ да се поправи една неправда, извършена по невнимание може би. Съ знанието на г. министъра на железницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ и на г. докладчика и съ съгласието на цѣлия Парламентъ миналата година, когато гласувахме тоя сѣщия бюджетъ, решихме, щото всички ония стари ветерани, чиновници, които иматъ прослужени 30—40 години и които сѣ прослужили въ I класъ повече отъ 4 години, да бждатъ поставени въ по-горна категория. По бюджетопроекта, който сега разискваме, всичкитѣ тия хора сѣ неоправдани. Тази привилегия навремето Народното събрание намѣри, че е много справедлива, че е много умѣтна, защото тѣ сѣ културтрегеритѣ въ нашитѣ пощи и телеграфи. Между тѣхъ има хора, които служатъ непрекъснато почти отъ основаването на нашитѣ пощи и телеграфи. Тѣ сѣ именно и ония лица, които презъ време на войнитѣ, както балканската, така и европейската, изпълняваха най-трудната, най-мѣжната задача, било като телеграфисти въ Главната квартира, било като такива въ отдѣлнитѣ армии, било въ дивизии, било като началници на пощи презъ време на войната. И за тази имъ акуратна, за тази имъ полезна народна служба, ние миналата година единодушно, и болшинство и опозиция, решихме да бждатъ възнаградени съ нѣщо. Добре, какво правимъ сега? Отнемеме известна частъ отъ заплатата имъ, намаляваме я и то въ последнитѣ години на службата имъ, когато ще трѣбва всѣки отъ тѣхъ да получи 1.100 л. месечно помалко: докато миналата година сѣ получавали по 4.980 л., а нѣкои до 5.100 л., тая година заплатата, която ще получатъ, е 3.400 л. плюсъ онова увеличение, което се предвижда въ чл. 4 отъ закона за бюджета на държавата, а именно, че за всѣки прослужени 6 години имъ се даватъ по 120 л. И понеже, както казахъ, всички тѣ сѣ прослужили повече отъ 30 години, всѣки единъ ще получи максимумъ 600 л.; плюсъ туй, което имъ се предвижда сега като заплата, прави всичко 4.000 л., когато досега сѣ получавали 5.100 л. И това става въ моментъ, когато имъ предстои да излѣзатъ въ пенсия. Азъ ви моля, ако не искате да имъ дадете това, което по-рано е било узаконено, нека се постанови да бждатъ всичкитѣ тѣзи 38 души уволнени, за да си останатъ по заплата въ онова положение, при което се намиратъ сега, за да не ги ощетяваме съ пенсията.

Т. Ерменковъ (д. ср): Тѣ ще се оттеглятъ на почивка, а ще дойдатъ други по-млади отъ тѣхъ.

Г. Т. Поповъ (нез): Ако сами се оттеглятъ, тѣ губятъ отъ пенсията си, защото заплатата имъ е намалена. Съгласни ли сте, г. г. народни представители, тия заслужили труженици, които сѣ дали живота си въ пошитѣ и телеграфитѣ, които иматъ голѣми заслуги въ това ведомство, да ги неоправдаемъ така, че въ старинитѣ си да получаватъ една пенсия може би наполовина отъ това, което ще получатъ сега? Азъ мисля, че тая неправда би трѣбвало да

се отстрани. И моля както г. докладчика, така и г. министъра да се съгласятъ, щото въ тоя параграфъ да се предвиди една сума отъ около 300 хиляди лева, която ще стигне, за да задоволнимъ тия хора на брой 38 души. Ще намѣримъ отъ другаде да направимъ икономия. Това ще бжде човѣшко, това ще бжде справедливо.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата г. министърътъ на железницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ.

Министъръ П. Стайновъ: Г. г. народни представители! Въпросътъ, който поставя г. Поповъ сега, е безпредметенъ, тъй като системата е друга. Ние нѣмаме вече система на категории. Въпросъ може да става, ако има система на категории, но, както ви казахъ, нѣмаме я вече. Тогава, какъ ще се постигне това, което искате, г. Поповъ?

Г. Т. Поповъ (нез): Не Ви чухъ, г. министре.

Министъръ П. Стайновъ: Сега имаме опредѣлени заплати по длѣжностъ, а не по категории. Следователно туй, което го искате, е невъзможно.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): Г. г. народни представители! Въ връзка съ този параграфъ и съ следващитѣ параграфи, отъ името на нашата парламентарна група ще кажа нашето мнение само въ 5 минути. Влизамъ въ положението на Парламента и разбирамъ, че въ 10½ ч. е невъзможно да се впускамъ въ една широка критика. Но, г. г. народни представители, на насъ се налага да се спремъ на това стопанство. И азъ съжалявамъ, че ние, социалдемократитѣ, се спираме обикновено на железницитѣ, а за телеграфитѣ и пошитѣ никога почти не вземаме думата. Това е една наша грѣшка. (Оживление всрѣдъ сговориститѣ)

Министъръ П. Стайновъ: Г. Алековъ е вземалъ думата въ миналото.

И. Януловъ (с. д): Най-първо съмъ длѣженъ да подчертая, че това стопанство въ България ще трѣбва да се подложи на една щателна анкета, ...

Обаждатъ се отъ сговориститѣ: По параграфа говорете.

И. Януловъ (с. д): ... не само затуй, защото явно е, че въ връзка съ създаването на „Българска телеграфия“, въ връзка съ нѣкои доставки и командировки въ странство и пр. и пр. се говорятъ много, и прави и не прави, работи, но и заради туй, защото едно такова стопанство би трѣбвало да се рентира. За това стопанство ние сме длѣжни да подчертаемъ следнитѣ два принципа: на първо мѣсто, че то ще трѣбва да свършва съ печалба, и на второ мѣсто, че то ще трѣбва да задоволява собственитѣ си сили, ще трѣбва да дава задоволителни заплати на трудещитѣ се въ това стопанство. Но фактъ е, че това стопанство се рентира недостатъчно. Вѣрно е, че вследствие на кризата ние ще можемъ да разберемъ станалото намаление на доходитѣ, но въ всѣки случай фактъ е, че има едно намаление въ доходитѣ на това стопанство: за 9 месеца, отъ 1 априлъ 1930 г. до 31 декемврий 1930 г., ние имаме едно намаление въ сравнение съ миналата година съ 7½ милиона лева. Г. г. народни представители! Вѣрно е, че това намаление въ доходитѣ се дължи до голѣма степенъ на стопанската криза, но трѣбва да се смѣтне, че липсва нѣщо въ организацията на това стопанство, за да можемъ да дойдемъ до едно такова намаление въ доходитѣ. Щомъ на тази трибуна се явиха депутати, които така смѣло и безрезервно посочватъ на нѣкои много голѣми недѣжи по организацията на тоя ресоръ и особено спиратъ вниманието на г. министъра за създаването на „Българска телеграфия“ — едно специално дружество съ участие на държавата, но за което се твърди, че държавата губи отъ него — надѣвамъ се, че г. министърътъ ще направи необходимото въ скоро време, даже желателно е сега, да хвърли свѣтлина върху тѣзи данни.

Ние трѣбва да съжаляваме, че за това стопанство нѣмаме единъ докладъ въ този моментъ. Смѣтамъ, че Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ можеше и бѣше длѣжна да ни даде единъ обширенъ, напечатанъ докладъ за доходитѣ, за разходитѣ, за намалението на приходитѣ. И, най-после, да се скѣса съ тази рутина, за която въ продължение на толкова години се говори: 20 години сме тукъ, 20 години се говори, а реорганизацията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ е много слаба. Това се дължи на много причини, разбира се, но, безъ съмнение, се

дължи и на рутината, а въ същото време се дължи и на това, според мен, че не се гледа на този ресор като на едно стопанство въ добрата смисъл на думата, макаръ и държавно, което ще трѣбва да се самозадоволява, т. е. да има единъ баланс на приходитѣ и разходитѣ, свързанъ съ знака на равенството, а въ същото време да има и персоналъ, който да бѣде достатъчно доволенъ. И затуй, да бѣхме въ другъ парламентъ, не въ нашия, въ който не сме свикнали на парламентарни изучавания и анкети, азъ бихъ предложилъ веднага — и моля г. министра да обърне внимание на това — за дружество „Българска телеграфия“ да се направи една анкета. Не чувствувате ли стѣснение вие отъ Дирекцията на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, не чувствувате ли стѣснение Вие, г. министре, когато въ пресата се изнесатъ факти — имаше въ „Знаме“ и въ други вестници — че държавата губи вследствие на нѣкакви работи въ „Българска телеграфия“? Г-да! Вѣрно е, че ние трѣбва да направимъ всичко възможно за насърчване на мѣстната индустрия, но когато се посочватъ известни сдѣлки, когато се посочватъ щети на фиска и когато става явно, следователно, че тукъ не се касае само до една смѣсена форма на предприятие, въ което сѣ застъпени държавни и частни интереси и пр., но се касае, бихъ казалъ азъ, и до известна фаворизация — не твърдя лично туй, но всички изнесени данни ни сочатъ къмъ това — азъ питамъ: можемъ ли да минемъ така този въпросъ въ 10^{1/2} ч. вечерта, безъ да се направи едно щателно проучване и безъ — макаръ въ края на легислатурата — да се поеме ангажментъ отъ г. министра, че той ще направи една анкета, ако ние сами не можемъ да я направимъ?

Министъръ П. Стайновъ: Този въпросъ е решенъ. Ако бѣхте дошелъ въ бюджетарната комисия, щѣхте да знаете, че, съ съгласие на министра на финанситѣ и на министра на желѣзницитѣ, има решение, едно специално заседание на бюджетарната комисия да бѣде посвѣтено на изложение за „Телеграфия“.

И. Януловъ (с. д): Г министре! Въ бюджетарната комисия ние, нашата парламентарна група, си имаме свой делегатъ. Въ всѣка комисия и по всѣки бюджетъ азъ не мога да ходя. Достатъчно е гдето ходя въ три други комисии. Това, което казвате Вие, е много ясно; само по себе си ще дадете освѣтление въ бюджетарната комисия. Азъ предлагамъ свършено друго, което нѣма нищо общо съ пожеланието на бюджетарната комисия да бѣде тя освѣтлена. Азъ предлагамъ анкета, за да служи тя за урокъ на всички тия автономни дружества, свързани съ държавата; да знаятъ тѣ, че когато се изнесатъ известни факти, които ги компрометиратъ, има Парламентъ, който контролира. Ако ли Вие намирате, че това е вече много късно за нашия Парламентъ — ние сме хора разумни, схващаме това — въ такъвъ случай, безъ огледъ на това, дали утре пакъ Вие ще бѣдете на този столъ, г. министре, или нѣкой другъ, Вие самъ, или Вашиятъ замѣстникъ, да поемете ангажментъ, не само предъ бюджетарната комисия, че министерството ще направи щателна анкета и че ще се даде на Парламента въ писмена форма едно изложение.

Общо за пошитѣ и телеграфитѣ касае се въпросътъ за едно стопанство на държавата. Следъ изтичането на 50 години, налага ни се — безъ да повдигаме въпросъ сега да го правимъ автономно по подобие на мина „Перникъ“, и на желѣзницитѣ до известна степенъ — налага ни се, щото това стопанство да бѣде напълно балансирано и да знаемъ въ пълна яснота неговитѣ смѣтки и защо то не може да напредне достатъчно, защо има намаление на доходитѣ му. И въ това отношение азъ се надѣвахъ също така, че ние ще имаме едно най-подробно изложение.

Вториятъ въпросъ, на който азъ искамъ да спра вниманието ви, е, че въ това ведомство има едно грубо нарушение на нѣкои общи закони въ нашата страна относно защитата на труда. Въ този ресоръ на държавата не се работи 8 часа на день, а има нѣкои служби, въ които се работи 10—12—15 до 16 часа на день. Имало е и смъртни случаи въ моментъ на изпълнение на работата. И когато се изнесатъ всички тия данни, азъ мисля, че би трѣбвало въ това отношение да се взематъ необходимитѣ мѣрки. Азъ признавамъ, че тамъ не може да стане нормиране на времето тѣй, както това може да стане въ една фабрика, но може да се работи достатъчно, като се работи на смѣни. Не бива да виждаме въ единъ държавенъ ресоръ, въ едно голѣмо обществено стопанство да има хора, които да работятъ по 10, по 12, по 15 часа на день. Тамъ има служби, въ които нощно време се работи. Налагатъ се особени грижи за здравето на персонала изобщо. Персоналитѣ тамъ си има свой съюзъ, който се явява предъ министра, казва му всичко това и въпроси туй не се взематъ необходимитѣ мѣрки. Азъ винаги

съмъ поддържалъ и поддържамъ, че ако се взематъ нужнитѣ мѣрки, съ това се услужва не само на персонала, не само на народното здраве, не само на социалната хигиена, но се услужва и на самото стопанство, защото се създаватъ по този начинъ солидни работници.

Също така ще трѣбва да spremъ своето внимание, пакъ въ кръга на труда, и върху заплатитѣ. Срамотно е, най-сетне, до най-висша степенъ е срамотно — и въ връзка съ този бюджетъ, и въ връзка съ други бюджети — да има хора въ България, които да иматъ работодателъ, който се казва българска държава, и той на едни да плаща по 8, 10, 12, 16, 20, 40, 50 хиляди лева месечно, а на други, които въ продължение на 10—20 години изпълняватъ една напълно отговорна длъжностъ, и я изпълняватъ добросъвестно — ние можемъ да кажемъ съ чиста съвестъ, че персоналитѣ по пошитѣ и телеграфитѣ изпълнява добросъвестно своята извънредно мъчна задача, че досега не сме чули единъ, така да кажа, интернационаленъ упрѣкъ на този персоналъ, понеже тѣзи служби сѣ международни и персоналитѣ се намира не само подъ нашъ, български контролъ, но и подъ контролъ интернационаленъ — срамотно е, казвамъ, на други стотици хора да плаща по 1.500, 1.700, 1.800 л на месецъ.

Г. г. народни представители! Въ връзка съ този бюджетъ ние трѣбва да повдигнемъ въпроса за единъ минимумъ заплата. Ние всички си отиваме, утре ще се срещнемъ като свободни граждани . . .

В. Даскаловъ (д. ср): И сега сме свободни, не сме мобилизирани.

И. Януловъ (с. д): Да, и сега сме свободни. Вие ме разбирате какво искамъ да кажа. И сега сме свободни граждани, но сме обвързани съ много голѣми задължения, което не напълно съзнаваме. Когато повдигамъ въпросъ за една минимална заплата и това не извиква едно общо съчувствие, азъ казвамъ, че нашата свобода, която е свързана съ единъ голѣмъ дългъ — дълга ни да мислимъ за тѣзи малки екзистенции, да мислимъ за тия десетки хиляди дребни съществування въ България — е ограничена твърде много отъ този дългъ. И нека ние, народното представителство, не си въобразяваме, че тази свобода не е ограничена съ единъ колосаленъ дългъ, който не зная дали винаги изпълняваме добре.

Азъ моля г. министра, за когото не мога да откажа, че употребява известни усилия за защита интереситѣ на персонала по неговото ведомство въ борба съ Финансовото министерство и т. н., но който, въпрѣки туй, подъ натискъ, все пакъ допустна едни много малки, мизерни заплати, моля го да спре вниманието си на този въпросъ: не може едно ведомство да съществува, особено когато неговиятъ работодател е държавата, не може то да процъфтява тогава, когато вие можете да търпите тамъ едни заплати отъ 40—50 л. на день на единъ човѣкъ, който работи 10, 15, 20 години, и отъ когато искате да работи по 10—12 часа на день. Когато стана въпросъ за голѣмитѣ заплати, единъ министъръ каза: „Ами, г-да, вие знаете ли какви интереси сте повѣрили на единъ управител на Народна банка“? А азъ ви питамъ: ами вие знаете ли какви интереси повѣрявате на всички тия дребни служители — малки коленца отъ държавната машина, отъ спирателно много пѣти на едно отъ които може да пострада цѣлото общество? Знаете ли вие какви интереси повѣрявате на единъ чиновникъ въ Спестовната каса, какви интереси повѣрявате на единъ служащъ въ телефонитѣ и телеграфитѣ? Една такава логика — да дѣлимъ служащитѣ споредъ възложената имъ защита на интереси — е много погрѣшна, заради туй защото днесъ единъ малкъ служащъ може да причини на държавата една щета много по-голъма, отколкото единъ много по-голъмъ служащъ. Не трѣбва да изхождаме отъ този възгледъ. Пакъ единъ отъ министритѣ завчера каза тукъ: „Г-да! Ами вие знаете ли съ сдѣлки, които азъ не желая да нарека скрити, но да ги нарека непръпки, какви щети може да се нанесатъ на една държавна банка, ако висшиятъ персоналъ не е добре задоволенъ?“ И този аргументъ не приемамъ. Азъ поддържамъ другъ аргументъ: да бѣде задоволенъ достатъчно служащиятъ, за да може да води единъ нормаленъ за него и за семейството му животъ, а не животъ, който ще го доведе до отчаяние, който ще доведе неговата душа до бунтъ. А то значи да се съгласите съ принципа на единъ екзистенцъ-минимумъ. Въ 1913 г. направихме предложение въ Народното събрание да се опредѣли единъ минимумъ на заплата и фиксиралме такава 100 л. Народното събрание възприе този принципъ. Къде е сега минималната заплата? Вие възражате на този земледѣлецъ, който говори преди малко, вѣщо да се радвате, че той се яви тукъ на трибуната и ви говори за защита на малкитѣ чиновници.

С. Мошановъ (д. сг): Въпросътъ е, че тукъ, отъ трибуната на Народното събрание, говори едно, а на село — друго.

И. п. Янчевъ (з. в): Това не е вѣрно. Ние винаги сме говорили противъ голѣмитъ заплати, а не противъ заплатитъ на низшия персоналъ.

И. Януловъ (с. д): Г. г. народни представители! Утре ние всички ще бъдемъ свободни отъ депутатския си мандатъ. Ще дойдатъ други хора въ Народното събрание, обаче ние не бива да забравяме, че днесъ понасяме голѣма отговорностъ съ това пренебрегване на интереситъ, на защитата на съществуването, на гарантирането живота на маса служачи на държавата.

Безъ съмнение, нашето изказване при второто четене на бюджетопроекта има характеръ на благопожелание, защото дебатитъ по бюджетопроектитъ би трѣбвало да представяватъ измѣнения имъ въ бюджетарната комисиия, и ако идущата Камара се видимъ пакъ тукъ, първата ни работа ще бѣде да промѣнимъ правилника въ тоя смисълъ, макаръ че духътъ и на настоящия правилникъ е въ тоя смисълъ, защото само тогава могатъ да иматъ значение мненията, които се изказватъ тукъ въ Народното събрание. Но, подчертавамъ, че г. министърътъ е взелъ актъ отъ волята на бюджетарната комисиия, да направи едно изложение относително въпроса за „Българска телеграфия“. Нека не оставимъ всички тѣзи работи, изнесени тукъ отъ трибуна отъ единъ сериозенъ юристъ, да минатъ току-така, да се носятъ изъ печата и следъ това да се каже: е, нищо не стана въ Камарата. Нека сега г. министърътъ направи щателно изучаване. Нека Дирекцията на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ даде въ най-скоро време едно обширно изложение, отъ което да видимъ истинското положение и, доколко всичкитъ условия задоволяватъ голѣмитъ нужди, голѣмитъ изисквания, културни и стопански, на това държавно предприятие, нека г. министърътъ, за който, пакъ ще повторя, имамъ положителни сведения, е далъ ухо и е положилъ известни усилия, за да може да се достигне до единъ малко по-високъ екзистенцинимумъ, но който е все пакъ подъ нормата на поскъпването на живота, нека, казвамъ, г. министърътъ на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ вземе предъ видъ тия мои искрени съображения въ полза на самото стопанство, а не само въ полза на социалното законодателство, както относно заплатитъ, тъй и особено относно работното време на служачитъ въ неговото министерство.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Г. Т. Поповъ (нез): Азъ съмъ направилъ предложение. Г. председателю! Гласувайте го.

Министъръ П. Стайновъ: Г. Поповъ! Азъ казахъ, че е невъзможно да се гласува такова предложение, понеже системата тукъ не допуска туй. Не се основава на нищо. Сега нѣмаме категории. Най-после, формулирайте предложението си писмено.

Г. Т. Поповъ (нез): Моето предложение се състои въ това — да се увеличи сумата по този параграфъ съ 300 хиляхи лева, които сж достатъчни, за да задоволятъ тѣзи хора.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ предложението на г. Георги Поповъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Малцинство. Събранието не приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 12, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 14, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 16, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 17, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 18 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 18, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 19 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 19, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 20 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 20, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): (Чете § 21 — вж. прил. Т. I, № 82)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Искамъ само да направя нѣколко изяснения по известни въпроси, които повдигнаха тукъ господата, които говориха. Нѣмамъ намѣрение да държа речъ и затова, защото нѣкои отъ господата, които вземаха думата, изказаха нѣкои мисли, които азъ щѣхъ да кажа, и съ това ме освободиха отъ задължението азъ да описвамъ известното на всички мѣстно положение, въ което се намиратъ пощитѣ. Г. Орошаковъ разви известни мисли за мѣстнитѣ, въ които живѣе телефонното дѣло у насъ. Има ли нужда да ги повтарямъ? Г. Даскаловъ прочете нѣкои сведения отъ доклади по служба и разви мисли по бедственото положение на персонала. Така щото въ това отношение азъ се считамъ освободенъ отъ задължението да развивамъ подробно моитѣ мисли.

По въпроса за „Българската телеграфия“. Погрѣшно е, г-да, да се смѣта, както иска да изкара г. Орошаковъ, че ние се намираме едва ли не предъ нѣкое вагабонтско предприятие, което е създадено, за да обира българската държава.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Не съмъ казалъ такова нѣщо.

Министъръ П. Стайновъ: Съ такова впечатление останахъ. Азъ останахъ съ впечатление, че се намираме предъ една сдѣлка едва ли не тъмна. Вѣрвамъ, че такова е било впечатлението и на г. г. народнитѣ представители. Ето защо, за да не остане това впечатление, бюджетарната комисия, по предложение на правителството, реши да се занимае специална комисия съ едно изложение, което ще бѣе направено отъ управителния съветъ на дружеството „Българска телеграфия“ и отъ управлението на пощитѣ.

„Българска телеграфия“ се управлява отъ единъ управителенъ съветъ, избранъ съгласно единъ уставъ, утвърденъ отъ държавата, въ който управителенъ съветъ болшинството сѣ държавни чиновници. Начело на „Българска телеграфия“ стои едно лице, въ чиято честностъ и безпристрастие никой никога не се е осъмнилъ и нѣма да се осъмни. Това е г. Константиновъ, директорътъ на трудовата повинностъ. Тия доставки, които сѣ станали въ Дирекцията на пощитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, дали съдържатъ нѣщо тъмно, това се изясни предъ бюджетарната комисия. Но азъ дължа да ви заявя, че при привеждането на цифри има едно жонглиране съ цифри. Казва се, че чуждестранни фирми сѣ готови да доставятъ апарати по 800 и по 900 л., ...

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): по 930 л. ...

Министъръ П. Стайновъ: ... а „Българска телеграфия“ ги доставя по 2.100 л. Какъ сѣ готови да ги доставятъ, съ мито или безъ мито — това забравятъ да кажатъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): На равни начала.

Министъръ П. Стайновъ: Има законъ за насърчение на мѣстната индустрия, отъ който се ползува предприятието „Българска телеграфия“. На законно основание това предприятие претендира за ония привилегии, които законътъ дава на българскитѣ индустриални предприятия. Тукъ има едно писмо отъ Министерството на търговията, въ което се казва, че това предприятие може да се ползува отъ привилегиитѣ, дадени отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия, респ. чл. 23 отъ този законъ, който гласи: (Чете) „Когато потребитѣ на нѣкое държавно, окръжно или общинско учреждение предмети се изработватъ само въ едно насърждавано предприятие, тогава тѣ се доставляватъ отъ последното по доброволно съгласие и по цена, установена отъ комисия въ съставъ: едно въещо лице, представителъ на Министерството на търговията, промишлеността и труда, на финансовата властъ, на търговската индустриална камара и представителъ на учрежденияето-купувачъ въз основа на калкулация за коштуемата цена на предмета, увеличена съ 20% печалба“. Това е поискала и „Българска телеграфия“! Защо искате да лишите това предприятие отъ онова, което законътъ му дава? То получава 20% печалба и освобождаване отъ мито на законно основание. Ако има нѣщо непочтено, кажете го, г-да. Никой не изтъква нѣщо подобно. Азъ самъ бихъ настоявалъ, кой каквито данни има, да ги изнесе въ бюджетарната комисия, ще повикаме и управителния съветъ на предприятието, та да бждемъ наясно по единъ въпросъ, по който се създаватъ заблуждения. При това дължа да заявя, че не трѣбва да гледаме съ такова лекота на българскитѣ индустриални предприятия. Създаването на родна индустрия става съ жертви. Знаемъ, че въ странство коштуватъ много по-евтино телефонни и материали, но не е чиста срамота България, съ 5—6 милиона население, съ та-

кава развита телефонна служба, да нѣма фабрика за телефонни материали? Ще трѣбва ли все отъ чужди фирми да доставяме тия материали? Онова, което правятъ желѣзницитѣ, намирамъ, че трѣбва да го правятъ и пощитѣ. Желѣзницитѣ иматъ политика за създаване мѣстна метална индустрия. Пѣтнишки вагони и мостове, които досега се доставяха отъ чужбина, ще бждатъ правени занаяпредъ въ България. Въ този моментъ се работятъ въ Дрѣново вагони, а въ Варна мостове.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Тѣ се правятъ пакъ отъ чужди фирми.

И. Хрелопановъ (д. сг): Съ български работници.

Министъръ П. Стайновъ: Въ началото може да има известни мѣжнотии, може да бжде несвършена тая индустрия, но никоя индустрия не се е създала изведнѣжъ свършена. Ние трѣбва да насърждаваме мѣстната индустрия и съ цената на известни жертви; не съ цената на прекалености, не съ цената на нѣкакви мъгливи, тъмни сдѣлки, но съ цената на едни разумни жертви, защото не може да се развие индустрия безъ жертви. Въ случая се правятъ известни жертви съ облагането съ мито на телефоннитѣ материали, които се внасятъ отъ вънъ, съ освобождаването отъ мито на материалитѣ, които внася „Българска телеграфия“ и съ даването 20% печалба. Но какво искате, да оставимъ бедната българска индустрия да се бори съ европейската индустрия? Нека ви кажа, г-да, че „Българска телеграфия“ нѣма монополъ. Ако се яви друго дружество, което да иска да отвори една такава фабрика — не фалшива фабрика, не дюкянче, а истинска фабрика, която да работи съ български работници — може да отвори и да се конкуриратъ дветѣ и да напредватъ. Държавнитѣ учреждения ще купуватъ тѣхнитѣ артикули. Но въ този споръ за или противъ „Българска телеграфия“ сѣ заинтересовани голѣми чужди фирми, които до създаването на „Българска телеграфия“ сѣ доставявали на българската държава апарати. Но питате ли, колко сѣ коштували тия апарати? Питате ли на свободния пазаръ колко струватъ апаратитѣ днесъ?

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Г. министърътъ на финанситѣ каза, че ги предлагали за 10 марки.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ама стари, развалени

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Апарати, които употребяватъ голѣмитѣ европейски атоматически телефонни централи.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. Орошаковъ! Разглеждали ли сте фабриката?

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Не.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Направете си трудъ единъ пѣтъ да я разгледате.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Доставляватъ отъ странство отдѣлнитѣ части на апаратитѣ и тукъ ги сглобяватъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Не е вѣрно. Преди десетина дена и азъ мислѣхъ като васъ, но отидохъ и видѣхъ, че не е така.

Министъръ П. Стайновъ: Вѣрно е, има известни материали, жици и разни изолатори, които не се произвеждатъ тукъ, но всички други части, отъ най-малката до най-голѣмата, се правятъ въ фабриката.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Фабрикуватъ ли се първични материали тукъ?

Министъръ В. Молловъ: Първичнитѣ материали винаги идатъ отъ вънъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Шанцоватъ се метални плочи. Шанцоването индустрия ли е?

Министъръ П. Стайновъ: Г. Орошаковъ, който се мъчеше да бжде обективенъ, постоянно даваше данни отъ неизвестно намъ компетентно лице, името на което не чухъ, за да видимъ дали е компетентно или не.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Защо ме предизвиквате? Това не е отъ полза за работата.

Министър П. Стайновъ: Въ всеки случай, ако Вие казвате, че това лице наистина е компетентно, позволете ми да Ви кажа аз пък, какво говори компетентната служба.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): И това лице е отъ службата, едно отъ най-компетентнитѣ.

Министър П. Стайновъ: Е добре, азъ имамъ данни на компетентната служба, която е по-компетентна отъ Вашето компетентно лице и която казва, че апаратитѣ на „Българска телеграфия“ сѫ добри.

Министър В. Молловъ: Могатъ да се видятъ тия апарати и тукъ, въ Народното събрание.

Министър П. Стайновъ: Наистина, телефоннитѣ апарати, които бѣха купени въ начало, когато се учеха работниците, може да сѫ имали известни дефекти, които бързо бѣха поправени, но апаратитѣ, които достави „Българска телеграфия“ презъ 1929 и 1930 г. сѫ извънредно добри и службата е доволна отъ тѣхъ. И главно, тия апарати сѫ направени по указанията на Главната дирекция на почитѣ, телефонитѣ и телеграфитѣ. Така че Вие, г. Орошаковъ, ми казвате каквото знаеете отъ Вашето компетентно лице, а азъ Ви казвамъ какво мисли службата.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Службата не мисли така, но хайде!

Министър П. Стайновъ: Сжщо и нумераторитѣ доставяме отъ Европа, но и тѣ ще бждатъ произведени отъ „Българска телеграфия“. Това предприятие нѣма да произвежда само телефонни апарати и нумератори, но ще работи и радио-апарати, защото занапредъ радио-дифузната служба ще се развие у насъ. Освѣнъ това, ще работи и звънчеви инсталации за учреждения и частни къщи. Нима това не е едно поле за действие? Следователно, да се отрича тая индустрия, е една голѣма грѣшка.

С. Савовъ (д. сг): (Къмъ д-ръ Х. Орошаковъ) Отъ интересъ говоришъ, когато защитаваши другитѣ фирми.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Какъ можешъ да приказвашъ такова нѣщо? Поемаши ли отговорностъ да заявиши това предъ Народното събрание?

С. Савовъ (д. сг): Поемамъ. Безъ интересъ не приказвашъ тукъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Какъвъ интересъ имамъ азъ? Ти приказвашъ глупости.

С. Савовъ (д. сг): Ти говоришъ за интересъ. Друга фабрика ти е вчушила тукъ да приказвашъ два часа.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): За какъвъ интересъ приказвашъ? Срамътъ е за бѣлата ти брада да говориши тия работи. Ти не можешъ да се абстрахираши отъ частната користь.

С. Савовъ (д. сг): Ти не можешъ да говориши за бѣлата ми брада, ти, който си бръснешъ мустацитъ.

Министър П. Стайновъ: Г. г. народни представители! Азъ не мога да твърдя, че господата, които вземаха думата тукъ, сѫ се ръководили отъ користь или че сѫ били инспирирани отъ нѣкои чужди предприятия, които се борятъ съ „Българска телеграфия“. Подобно нѣщо не мога да допусна. Съществуването на „Българска телеграфия“ е единъ въпросъ, който подлежи на обществено обсъждане, и, следователно, право е на всеки народенъ представител да излага тоя въпросъ тукъ и да иска подробни освѣтления, както тукъ, така и въ бюджетарната комисия.

С. Савовъ (д. сг): (Къмъ д-ръ Х. Орошаковъ) Ти ставашъ жертва на слуховѣтъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Ти си глупавъ човѣкъ.

С. Савовъ (д. сг): Глупавъ ли? Азъ имамъ синъ като тебе.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Можешъ да имашъ и два пжти по-голѣмъ синъ отъ мене, но пакъ си глупавъ.

С. Савовъ (д. сг): Ти си глупавъ. Само на бой растешъ. Дингили Ахмедъ! (Глъчка)

Председателствуващъ А. Христовъ: (Звъни) Моля, г-да!

Министър П. Стайновъ: Г-да! Дълга да ви заявя, че съ създаването на „Българска телеграфия“ все пакъ се спомогна до известна степенъ за установяването на едни по-ниски цени на телефоннитѣ апарати у насъ. И азъ се надѣвамъ, че ако могатъ да се създадатъ и други подобни предприятия у насъ, ще се създаде конкуренция и ще спаднатъ ценитѣ на всички видове апарати.

Дълга, обаче, да затвя, че тия фирми, които предлагатъ своитѣ телефонни апарати по 930 л. на държавата, на свободния пазаръ ги предлагатъ на много по-висока цена. Така, имамъ едно официално сведение, че за смѣтка на общини отъ Кулска околия, чрезъ посрѣдството на отдѣлението за телефонитѣ, сѫ били предложени 5 телефонни апарати съ локална батерия отъ фирмата Сименсъ-Халске по 4.050 л. единиятъ, а отъ фирмата Либерманъ—Паукеръ — по 5.100 л.

В. Даскаловъ (д. сг): Да, това е вѣрно.

Нѣкой отъ сговориститѣ: 4.000 левчета дадохъ азъ за единъ телефоненъ апаратъ!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Но колко е митото?

Министър П. Стайновъ: Така че по тоя въпросъ има много натрупани мъгли и облаци, които сѫ общи усилия трѣбва да се премахнатъ. Това ще стане въ бюджетарната комисия, където тоя въпросъ ще се сложи на разискване.

По бавността на телефонната служба. Не само въ България, а въ всички държави има оплакване противъ бавността на телефонната служба. Може би у насъ е още по-голѣма бавността, но нека ви кажа, че единъ отъ най-ужаснитѣ призрази въ Франция е призракътъ на телефонистката и затова въ водевили и подигравки на първо мѣсто сѫ телефонисткитѣ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): А следъ туй депутатитѣ.

Министър П. Стайновъ: Да се говори за бавността на телефонитѣ тамъ, това е станало „притче во езицѣхъ“. Тая бавностъ не бива да я отричаме, но и не бива да се прекалява въ това отношение, трѣбва да държимъ смѣтка за реалнитѣ условия, въ които живѣемъ.

Г. Орошаковъ говори за кабелизирането на нашитѣ телефонни линии, като жицитѣ, напр., отъ София до Пловдивъ и Бургазъ вървятъ подъ земята. Разбира се, че кабелизирането е добро нѣщо, но знаете ли колко срѣства трѣбватъ за него? Наистина, кабелизирането ще даде чисти съобщения, ясни и несмущавани отъ индукции, но това ще коства много. 100 милиона ако стигнатъ за София—Бургасъ пакъ ще бжде добре.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Повече трѣбватъ.

Министър П. Стайновъ: Даже Франция, която е по-богата отъ насъ, не може да прокара кабелизация и трѣбваше германцитѣ, за смѣтка на репарациитѣ, да имъ построятъ кабелъ отъ Парижъ до Бордо. А какво остава за бедна България? Може ли тя да си позволи тоя луксъ, ...

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Това не е луксъ.

Министър П. Стайновъ: ... тая необходимостъ да приложи кабелизацията? Съ срѣства отъ редовния бюджетъ да мислимъ, че ще можемъ да построимъ една горедолу редовна телефонна мръжа, това е илюзия. За създаване на една истинска телефонна мръжа за бързи и чисти съобщения е необходимъ единъ заемъ. Да не си правимъ илюзии по тоя въпросъ. Другаде телефонитѣ сѫ построени чрезъ концесии. У насъ лошиятъ споменъ, който остави концесията на баронъ Хиришъ, не ни позволява да мислимъ за концесия. Ние можемъ единъ день, когато бждатъ по-добри условията и когато международното финансово положение позволи, да прибегнемъ до заемъ, защото тоя заемъ ще бжде десетократно и повече пжти изплатенъ.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Точно това ми е думата. Не десетократно, а стократно ще се изплати.

Министър П. Стайновъ: Вие виждате, че Ромъния, която божемъ е закриляна отъ своитѣ велики съюзници, получи заемъ при много по-лоши условия, отколкото условията, при които получи заемъ България. Следователно, въ този моментъ ние не можемъ да говоримъ за заемъ. При менъ сѫ се явили представители на десетки фирми и

финансови магнати, които предлагат концесия. Дайте ни, казват, телефонитъ на концесия, ние ще ги кабелизираме, въ една година ще ги наредимъ и ще ви дадемъ възможност да говорите въ една минута съ който щете край на България.

С. Савовъ (д. сг): Пакъ нѣкой адвокатъ ще има да се намаже. На концесиитъ сж по-голъми комисионнитъ.

Министъръ П. Стайновъ: Азъ вѣрвамъ това, което ми казватъ тия хора, но дали една концесия нѣма да ни коштува много повече въ друго отношение? И ако не се решаваме на концесия, то е по държавни и обществени съображения. Ние не възприемаме още тоя начинъ, който е възприетъ въ Ромъния и въ редъ други държави.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Ние не сме съгласни за концесия.

Министъръ П. Стайновъ: Та не можемъ, г-да, да си правимъ илюзии, че ще реализираме голѣми реформи съ срѣдствата на редовния бюджетъ; тѣхъ ще ги реализираме само съ заемъ. Все пакъ ние вѣрвимъ напредъ. Подобренитя на телефонната мръжа се правятъ чрезъ заемитъ, които ще сключваме отъ спестовната каса. Тия заеми отиватъ само за разширение, а не за поддържане на телефоннитъ линии, защото всѣко разширение на телефонната линия носи злато. Напр., въ София сега чакатъ 2—3 хиляди души да получатъ телефонни постове. Ако ние имаме само 10—15 милиона лева, за да купимъ новъ нумераторъ отъ 5.000 номера, за 3—4 години тоя нумераторъ ще се изплати. Ето защо въ забележката на § 21 предвиждаме да сключимъ единъ заемъ за разширение телефонната мръжа — за купуване нови съоръжения, за купуване жици, на нумераторъ и пр. — който да ни помогне да дадемъ телефонни постове на тия 2.000 души, които чакатъ и които, като платятъ по 2.000 л. за телефоненъ постъ, това сж 4 милиона лева за една година. Ние искаме да задоволимъ тия хора съ телефони.

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Изглежда, че сте съгласни съ насъ, но Финансовото министерство не е съгласно.

Министъръ П. Стайновъ: § 21, който е за вещевени разходи, е увеличенъ отъ 8 милиона лева, колкото е билъ миналата година, на 15 милиона лева, защото тамъ е силата на пощитъ — въ вещевенитъ разходи. Обаче има едно ненормално положение до известна степенъ. То се състои въ това, че едно техническо и търговско ведомство, каквото сж пощитъ, има вещевени разходи 30—40 милиона лева, а персонални разходи — 150 милиона и нѣщо. Ведомството на желѣзницитъ, сжщо техническо ведомство, въ това отношение като че ли е по-добре поставено — има 900 милиона лева вещевени разходи и 500 милиона лева персонални разходи. Подобна или близка пропорция би трѣбвало да иматъ и пощитъ. И стремежътъ тази година е билъ да се започне съ увеличението на вещевенитъ разходи и съ намалението и ограничението на персоналнитъ разходи въ пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ.

Г-да! Ако има едно ведомство, въ което заплатитъ на персонала досега да сж били подъ нормата на заплатитъ, които получаватъ другитъ държавни служители, това е, безспорно, ведомството на пощитъ. Азъ съмъ едновременно министъръ на желѣзницитъ и на пощитъ, но трѣбва да призная истината, че ако се сравнятъ заплатитъ на служителитъ по желѣзницитъ и на служителитъ по пощитъ, ще се види, че много по-малки сж заплатитъ въ пощитъ. И не само отъ сега, а отъ години наредъ, отъ 15—20 години, на пощенското ведомство се е гледало съ пренебрежение и служителътъ по това ведомство се е наричалъ пощаджия; то прилича, както народниятъ учителъ го наричатъ даскалъ. Ние сме свикнали още отъ турско време, отъ 50 години насамъ, да гледаме на работата на пощаджията и на телеграфиста като на проста работа; и тъй се гледа на тая работа и досега. Но съ развитието на съобщенията, особено съ развитието на телефона, на радио-телеграфа, пощенското ведомство става не по-малко важно ведомство отъ другитъ и неговиятъ персоналъ съ право би трѣбвало да бѣде поставенъ на по-голъма висота.

Това третиране отъ 20—30 години насамъ на чиновнитъ и на служителитъ по пощитъ, това пренебрежително отношение на общественото мнение и тия малки заплати сж се отразили на тѣхния духъ. Погледнете желѣзничаритъ и пощаджиятъ, и ще видите какъ по-бедни се чувствуватъ пощаджиятъ, какъ сж по-свити. Нима това не се отразява върху тѣхния духъ? Дошло е крайно време да се за-

мислимъ за повдигане на това ведомство, за издигане ранга на тая обществена служба, която то изпълнява. Когато съ внесения бюджетъ се съкращаватъ всички заплати съ известни проценти, само въ заплатитъ по ведомството на пощитъ такава намаление нѣма. Ние сме се мъчили да повишимъ заплатитъ въ пощитъ, за да догонимъ заплатитъ по другитъ ведомства. И това го заслужаватъ тия, които работятъ въ това ведомство. Това е първата крачка за повдигане престижа и материалното положение на служителитъ по това ведомство и въ този пътъ трѣбва да се продължи, за да може пощитъ да догонятъ другитъ ведомства.

Ще кажа нѣколко думи за постройката на здания за телеграфо-пощенски станции. Г-да! Пощитъ иматъ единъ специаленъ фондъ, съ който строятъ здания. Този фондъ се събира отъ наши вземания отъ чужбина. Напоследъкъ ние получихме едно вземане отъ Австрия отъ 15 милиона лева. Имаше споръ съ Австрия, разрешихме го, добре или зле, и получихме 15 милиона лева, съ които се засили този фондъ. Строитъ се редъ здания въ нѣкои градове съ срѣдства отъ този фондъ. Съ срѣдствата на този фондъ е построено зданието въ с. Кумарица за радио-телеграфната станция, въ Бургасъ, въ Варна, Радомиръ, Търново, Стара-Загора.

Вѣрно е, че азъ спрѣхъ строежа на нѣкои здания. Но защо направихъ това, г. г. народни представители? Защото сж започнати споредъ менъ здания голѣми, които навремето, когато сж проектирани и започнати, сж били оправдани, но при финансовото стѣснение, въ което се намираме днесъ, тѣзи здания не сж оправдани и трѣбваше да се направятъ съкращения.

Второто обстоятелство е, че не сж вѣрни изчисленията на архитектитъ за стойността на зданията. Изчислено е, че зданието въ Русе ще коштува 10 милиона лева, а само зимницитъ му погълнаха 3 милиона лева, и има още 3—4 етажи да се изкарватъ. Азъ назначихъ архитекти отъ желѣзницитъ и отъ другаде, хора компетентни и тѣ ми казаха: ако ви стигнатъ 35 милиона лева за това здание, пакъ ще бѣде добре — а пакъ всичкитъ ни пари сж толкова. Ако само за Русе употребимъ 35 милиона лева, къде ще му отиде краятъ? Азъ бихъ предложилъ да направя въ Русе едно здание за 10 милиона лева и да направя въ 20 града здания по 1 милионъ лева и затова спрѣхъ зданието въ Русе и казахъ: върху тия основи ще направите една сграда, която да струва 10—15 милиона лева. Архитектитъ казаха: не можемъ. Казахъ имъ: като не можете, ще намѣримъ хора, които да направятъ това. Върху тия основи ще се поможимъ да направимъ едно по-скромно здание.

Сжщото е и съ зданието въ Варна. Въ Варна се почна едно хубаво здание, което да отговаря на този пръвъ хубавъ курортенъ градъ у насъ, но ще излѣзе много скъпо. Споредъ изчисленията на архитекта, то щѣше да струва 8 милиона лева, а досега сж похарчени 15 милиона и не е свършено. Азъ казахъ на архитекта, който го завежда, че трѣбва да се избѣгватъ луксознитъ работи, които сж предвидени да се направятъ. Напр., предвидено е въ Варна да се носи камъкъ чакъ отъ Враца, когато има камъкъ на Шейтанджикъ, пакъ и въ Варна има камъкъ. Предвидени сж да се поставятъ теракотни плочи, когато може да се направи мозайка. Предвидена е каменна облицовка на цѣлъ етажъ, когато може и безъ това.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Г. министре! Като махнемъ тия 5%, които получаватъ архитектитъ, автоматически ще изчезнатъ тия работи.

Министъръ П. Стайновъ: Заради тия 5% се правятъ луксозни постройки. Азъ заповѣдахъ да се ограничи въ Варненската станция всички луксове, а съ срѣдствата, които още имаме, ще бѣдатъ построени най-напредъ здания въ новитъ земи, защото въ старитъ земи все още може да се намѣрятъ здания, макаръ при лоши условия, кждето да може да живѣе персоналтътъ и да може да се помѣщава службата, но въ новитъ земи много страда службата. Въ гр. Мостанлъж, който се свързва съ желѣзница, нѣмаме никакво здание за пощитъ и телеграфитъ. Сжщото нѣщо е въ Свети Врачъ, въ Малко-Търново, въ Вазилко. Ето мѣстата, въ които сме решили да построимъ станции въ границитъ на кредита, който имаме и то станции на стойностъ отъ 300 до 500 хиляди лева. Сжщо ще се построи станция въ Драгоманъ, кждето сега се помѣщава въ една кочина, а тѣхъ чужденцитъ слизатъ да изпращатъ на царя благодарствени телеграми.

Последниятъ въпросъ, който се повдигна, това е въпросътъ за радиото. Моятъ предшественникъ г. Рашко Маджаровъ е билъ въ правото си да очаква, че би могло даже миналото лѣто да бѣде построена радио-дифузната стан-

ция. Г. Орошакъв доста красноречиво изтъкна нуждата от радио-дифузна станция. Азъ ще отбележа само, че ако не можа да се построи, причината е Върховната смъртна палата, която тълкува, че заемъ може да се сключи отъ Спестовната каса само за телеграфитъ и телефонитъ. Колкото да я убеждавахме, че радио-дифузната станция е единъ видъ телефонъ, безъ жици, това гледище не се възприе. И затова въ тазгодишния бюджетъ трѣбваше да измѣнимъ забележката къмъ § 21 и да кажемъ, че може да се сключи заемъ и за радио-телеграфната служба. Съ този заемъ, който ще ни се даде, ще започнемъ постройката и на радио-дифузната станция. Хората, които иматъ българско сърдце, нѣма да бждатъ противъ това. Но радиото направи една крачка напредъ, защото все пакъ се чу българска речъ на българско радио. Може би да кажете, че се чу въ Враца, но ще ви кажа, че се чу въ Стара-Загора, че се чу въ Неврокопъ и може би се е чуло отъ Неврокопъ. Туй бедно българско радио е рожба на български скромни техници и на българския духъ. Дадохме му помѣщение, отопление, освѣтление, и сега му отпущаме една помощъ, за да може да се направи нѣщо. Все пакъ чу се българска речъ по радиото. Нека се надѣваме, че при новия текстъ на забележката къмъ § 21 ще можемъ да сключимъ заемъ отъ Спестовната каса за постройка на радио-дифузна станция. Една комисиия отъ компетентни техници заседава презъ лѣтото и изработи нови поемни условия, въз основа последнитъ изисквания на техниката. И затова, щомъ се сключи заемъ, веднага ще бжде обявенъ търгъ за българска радио-дифузна станция.

Г-да! Азъ благодаря на ораторитъ, които взеха думата и изтъкнаха положението на телеграфо-пощенското ведомство. Азъ трѣбва да подчертая, че тѣ въ голѣма степенъ се изказаха обективно, съ желание да помогнатъ на това ведомство. Ако ние обърнемъ на това ведомство същото внимание, каквото обръщаме на благоустройството и на желѣзницитъ и ако ние се отнесемъ съ по-големъ внимание къмъ персонала, къмъ неговата дейность, и къмъ нуждитъ, които удовлетворява Дирекцията на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ, азъ съмъ убеденъ, че това ведомство ще може да процѣпти и да достигне онази висота, на която е поставено въ странство и на която трѣбва да бжде поставено и у насъ. (Ръкоплѣскания отъ сговориститъ)

Председателствуващъ А. Христовъ: Които приематъ § 63, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ И. Хрелопановъ (д. сг): Въ объяснителната таблица за разходитъ за личния съставъ по Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ за 1931/1932 финансова година комисиията направи следнитъ измѣнения:

На стр. 11 въ „Инспекторатъ“ следъ 1 контролоръ, думитъ „(т. п. чиновникъ)“ се зачеркватъ; 1 старши т. п. чиновникъ първа степенъ става I или II степенъ; заплатата на „I помощникъ началникъ“ отъ 6.375 л. се намалява на 5.950 л. и общиятъ кредитъ за заплатата на сѣщия отъ 76.500 л. става 71.400 л.; двама старши т. п. чиновници I степенъ и двама старши т. п. чиновници II степенъ ставатъ 4 старши т. п. чиновници I или II степенъ съ месечна заплата 4.250 и 3.400 л. съ общъ кредитъ 183.600 л.; месечната заплата на двама прислужници отъ 1.910 л. става 1.610 л. поради печатна грѣшка; 4 контролори (т. п. чиновници) II степенъ ставатъ 4 контролори I или II степенъ; въ бюро за пощенски трактове и междуселска поща 4 контролори (т. п. чиновници) II степенъ ставатъ 4 контролори II степенъ; въ „4 отдѣление за телеграфни и телефонни съобщения“ вмѣсто двама помощници началници става 1 помощникъ-началникъ и общиятъ кредитъ за заплата на сѣщия отъ 153.000 лева става 71.400 л.; двама технически инспектори (инженери) ставатъ 4 и месечната заплата на сѣщия отъ 6.175 л. става 6.800 л. и общъ кредитъ за заплата на сѣщия 326.400 л.; 1 инспекторъ по технически проучвания (инженеръ) се зачерква.

На стр. 12 въ „бюро за вътрешни и международни телеграфни съобщения“ 8 контролори (т. п. чиновници) II степенъ ставатъ 8 контролори II степенъ, „4 провѣрители“ ставатъ „2 провѣрители“ съ общъ кредитъ 59.280 л.; прибавятъ се „2 т. п. чиновници“ съ месечна заплата 2.850 л. и общъ кредитъ 68.400 л. Въ бюро за вътрешни и международни телефонни съобщения 6 контролори (т. п. чиновници) II степенъ, ставатъ 6 контролори II степенъ; въ бюро за устройство, постройка и пр., общиятъ кредитъ за заплата на трима старши механици II степенъ отъ 122.040 става 122.400 л.; въ техническата работилница механицитъ отъ 16 ставатъ 12 и общиятъ кредитъ за за-

плата на сѣщия отъ 205.200 л. става 410.400 л.; 6 майстори специалисти се зачеркватъ; въ бюро книговодно I контролоръ (т. п. чиновникъ) I степенъ и 9 контролори (т. п. чиновници) II степенъ думитъ „(т. п. чиновникъ)“ се зачеркватъ; думата „провѣрители“ се замѣня съ „т. п. чиновници“, като заплатата отъ 2.470 л. се увеличава на 2.850, при общъ кредитъ 102.600 л.; въ бюро отчетно думитъ „(т. п. чиновници)“ следъ 5 контролори се зачеркватъ. Въ „6 отдѣление за парични преводи“ месечната заплата на помощникъ-началника отъ 6.375 става 5.950 при общъ кредитъ 71.400 л. Бюро за международни пощенски и телеграфни записи се преименува: „бюро за вътрешни и за международни пощенски и телеграфни записи“ и думитъ „(т. п. чиновници)“ следъ двама контролори се зачеркватъ; въ бюро за уравниение международни смѣтки думитъ „(т. п. чиновникъ)“ следъ 2 контролори и 7 контролори сѣщо се зачеркватъ.

На стр. 13 преди „4 провѣрители“ се прибавя „1 т. п. чиновникъ“ съ месечна заплата 2.850 л. при общъ кредитъ 34.200 л.; 4 провѣрители ставатъ 3 провѣрители и общиятъ кредитъ отъ 118.560 л. се намалява на 88.920 л. Въ „бюро за чекова служба“ думитъ „(т. п. чиновникъ)“ следъ 1 контролоръ се зачеркватъ. Въ „7. Отдѣление материално-домашинско“ заплатата на помощникъ-началника отъ 6.375 л. се намалява на 5.950 л. при общъ кредитъ 74.400 л. Въ „Бюро за инвентара и доставки“ думитъ „(т. п. чиновници)“ следъ 2 контролори се зачеркватъ.

На стр. 14 въ „1. София — централна пощенска“ междуселскитъ куриери отъ 6 ставатъ 5 и общиятъ кредитъ за заплата на сѣщия отъ 107.640 л. става 89.700 л.; въ „2. София — централна телеграфна“ старши т. п. чиновници отъ 20 ставатъ 19; телеграфопощенски чиновници и телеграфисти отъ 90 ставатъ 89; механицитъ отъ 8 ставатъ 10 и общиятъ кредитъ за заплата на сѣщия отъ 273.600 л. става 342.000 л. Раздавачитъ отъ 48 ставатъ 52; 2 майстори-специалисти се зачеркватъ; въ „3. София — централна телефонна“ 13 телефонни монтери ставатъ 13 телефонни надзорници и месечната заплата на сѣщия отъ 2.850 л. става 2.300 л.; въ „4. Управление на подвижнитъ пощенски писалища — гара София“ месечната заплата на 8 старши т. п. чиновници II степенъ отъ 3.150 л. става 3.400 л., а общиятъ кредитъ отъ 302.400 л. става 326.400 л.

• На стр. 15 въ „5. София — радиотелеграфна станция“, „1 началникъ електроинженеръ“ става „1 инспекторъ по технически проучвания, той и заведующъ радиотелеграфната станция, като месечната му заплата отъ 6.375 л. става 7.650 л. при общъ кредитъ 91.800 л.; длѣжността I подначалникъ се зачерква; въ „I. Приемно-предавателно бюро“ се предвижда нова длѣжностъ „I подначалникъ“ съ месечна заплата 5.100 л. при общъ кредитъ 61.200 л.; общиятъ кредитъ за заплати на 3 старши отъ 122.460 л. става 122.400 л.; общиятъ кредитъ за заплата на 1 надзорникъ отъ 72.600 л. става 27.600 л.; „II. Предавателна станция“ става „II. Предавателна служба“; „III. Приемателна станция“ става „III. Приемателна служба“, като въ „I подначалникъ заведующъ електроинженеръ“ последната дума „електроинженеръ“ се зачерква; въ „IV. София — размѣнна пощенска станция и пр.“ общиятъ кредитъ за заплата на 1 чистачка отъ 91.320 л. става 19.320 л.; въ „I. Приемно-предавателни станции. 1. Бургасъ“ надзорницитъ отъ 6 ставатъ 7; въ „2. Варна“ общиятъ кредитъ за заплата на 6 старши т. п. чиновници отъ 2.248.000 л. става 244.800 л.;

На стр. 16. Общиятъ кредитъ за заплата на 28 телефонисти отъ 689.520 л. става 695.520 л.; въ „4. Плевенъ“ месечната заплата на 2 чистачки отъ 1.035 л. става 1.610 л., а общиятъ кредитъ отъ 24.840 л. става 38.640 л.; въ „5. Русе“ месечната заплата на 2 механици отъ 2.775 л. става 2.755 л.

На стр. 17. Въ „2. Търново“ месечната заплата на 28 т. п. чиновници отъ 2.600 л. ставатъ 2.660 л., а числото имъ отъ 28 се намалява на 27, а общиятъ кредитъ се намалява отъ 893.760 л. на 861.840 л.; месечната заплата на 1 механикъ отъ 2.600 л. става 2.660 л.; въ „4. Шуменъ“ телеграфопощенскитъ чиновници и телеграфисти отъ 17 ставатъ 16, а общиятъ имъ кредитъ отъ 542.640 л. се намалява на 510.720 л.

На стр. 18, въ „5. Видинъ“, т. п. чиновници или телеграфисти отъ 10 ставатъ 9 и общиятъ кредитъ за заплата на сѣщия отъ 319.200 л. се намалява на 287.280 л.; въ „6. Враца“, т. п. чиновници или телеграфисти отъ 12 ставатъ 10 и общиятъ кредитъ за заплата на сѣщия отъ 383.060 л. става 312.220 л.; въ „7. Габрово“, „9 телеграфисти“ ставатъ „9 телефонисти“.

На стр. 19, въ „12. София — Двореца“ се прибавя „I степенъ“ и месечната заплата на началника отъ 4.250 л. става

6.375 л., а общият кредит се увеличава от 51.000 л. на 76.500 л.; въ „13. София“, т. п. чиновници или телеграфисти от 12 стават 11, и общият кредит за заплатата на сжщитъ от 410.400 л. става 376.200 л.; месечната заплата на 1 чистачка от 1.035 л. става 1.610 л., а общият кредит от 12.420 л. става 19.320 л.

На стр. 20, въ „16. Т. Пазарджик“, т. п. чиновници и телеграфисти от 10 стават 9, и общият кредит за заплатата на сжщитъ от 319.200 става 287.280 л.

На стр. 21, въ „5. Берковица“ „телеграфопощенски чиновници или телегр.“ от 3 стават 2, и общият кредит за заплатата на сжщитъ от 95.760 л. се намалява на 63.840 л.; въ „11. Бѣлово (Т. Пазарджишко“, „2 телеграфисти“ стават „2 телефонисти“.

На стр. 22, въ „18. Годеч“, 1 г. п. чиновник или телегр. се зачерква.

На стр. 24, въ поредни № № 30, 31, 32, 34, 35 длъжноститъ т. п. чиновник и телеграфистъ ставатъ т. п. чиновник или телеграфистъ.

На стр. 49, въ „220. Кремиковци (Софийско“, 1 телефонистъ става 2 т. п. чиновници или телеграфисти; въ „41. Левски“ общият кредит за заплатата на 2 раздавачи от 38.840 л. става 38.640 л.

На стр. 26, въ „49. Никополъ“, месечната заплата на 3 т. п. чиновници или телеграфисти от 2.670 л. става 2.660 л. месечната заплата на 2 надзорници от 2.010 л. става 2.070 л.; месечната заплата на 3 раздавачи от 1.670 л. става 1.610 л.; месечната заплата на 2 телефонисти от 2.060 л. става 2.070 л.; въ „50. Нова-Загора“, т. п. чиновници или телеграфисти от 2 стават 3, и общият кредит за заплатата на сжщитъ от 63.840 л. става 95.780 л.

На стр. 29, въ „68. Попово“, месечната заплата на 1 началник от 6.652 л. става 4.250 л.; месечната заплата на 4 т. п. чиновници или телеграфисти от 2.040 л. става 2.660 л.; въ „70. Пордимъ (Плѣвенско“, 1 междуселски куриеръ става 2 междуселски куриери съ общъ кредит за заплата 35.880 л.; въ „73. Радомиръ“, „3 телеграфисти“ става „3 телефонисти“.

На стр. 31, въ „85. Св. Врачъ“, общият кредит за заплатата на 2 т. п. чиновници и пр. от 83.840 л. става 63.840 л.; въ „88. Своге (Софийско“, междуселскитъ куриери от 2 стават 3 съ общъ кредит за заплати 53.820 л.; въ „90. Симеоновградъ“ общият кредит за заплатата на 3 т. п. чиновници или телеграфисти от 95.700 л. става 95.760 л.

На стр. 32, въ „100. Стралджа — гара“, 2 пощальони ставатъ 1 пощальонъ съ общъ кредит за заплатата 24.840 л.

На стр. 34, въ „111. Чирпанъ“, 4 телеграфопощенски чиновници и телеграфисти става 4 телеграфопощенски чиновници или телеграфисти и месечната заплата на сжщитъ от 2.600 л. става 2.660 л.; въ „112. Ябланица (Тетевенско“, 2 т. п. чиновници или телеграфисти става 1 т. п. чиновник или телеграфистъ и общият кредит за заплатата на сжщия става 31.920 л.; въ „2. Аджаръ (Карловско“, общият кредит за единъ раздавачъ от 17.840 става 17.940 л.; въ „10. Балабанъ (Търновско“, годишната заплата на началника от 13.920 л. става 31.920 л.

На стр. 40, въ „92. Горни Джбникъ (Плѣвенско“, следъ 1 началникъ се прибавя III степенъ като месечната му заплата от 2.660 л. става 3.400 л., а общият кредит за сжщия се увеличава от 31.920 л. на 40.800 л.; предвижда се нова длъжност — 1 надзорникъ съ месечна заплата 2.070 л. и общъ годишенъ кредитъ 24.800 л.

На стр. 41, въ „101. Гостилица (Дръновско“, се предвижда нова длъжност 1 раздавачъ съ месечна заплата 1.495 л. и годишенъ кредитъ 17.940 л.

На стр. 42, „117. Дековъ (Свищовско“, става „117. Морави (Свищовско“.

На стр. 47, въ „195. Кипилово (Еленско“, се предвижда нова длъжност 1 раздавачъ съ месечна заплата 1.495 л. годишенъ кредитъ 17.940 л.

На стр. 48, въ „209. Копиловци (Берковско“, общият кредит за заплатата на 1 раздавачъ от 17.240 л. става 17.940 л.; въ „210. Копришница (Пирдопско“, вмѣсто 1 раздавачъ ставатъ 2 раздавачи съ общъ кредитъ за заплата 35.880 л.

На стр. 49, въ „220. Кремиковци (Софийско“, 1 телефонистъ се зачерква; въ „221. Криводолъ (Врачанско“, предвижда се нова длъжност 1 телефонистъ съ месечна заплата 2.070 л., а годишно 24.840 л.; въ „225. Крушовене (Раховско“, общият кредит за заплатата на 1 раздавачъ от 17.920 л. става 17.940 л.

На стр. 50, въ „240. Лѣсковецъ (Г. Орѣховско“, се прибавятъ думитъ „III степенъ“ и месечната заплата на начал-

ника от 2.660 л. става 3.400 л., а годишниятъ кредитъ от 31.920 л. на 40.800 л.

На стр. 51, въ „267. Мирково (Пирдопско“, се прибавя III степенъ и месечната заплата на началника от 2.660 л. става 3.400 л., а годишниятъ кредитъ от 31.920 л. — 40.800 л.

На стр. 52, въ „269. Михайлово — гара (Старозагорско“, общият кредит за заплатата на 3 междуселски куриери от 58.820 л. става 53.820 л.; въ „279. Надежда (Софийско“, се прибавя III степенъ и месечната заплата на началника от 2.660 л. става 3.400 л., а годишниятъ кредитъ от 31.920 л. става 40.800 л.; раздавачитъ от 2 ставатъ 3 и общият кредитъ за заплатата на сжщитъ от 35.880 л. става 53.820 л.; въ „280. Недѣлище (Годечко“, раздавачитъ от 2 ставатъ 1, и общият кредитъ за заплата от 35.880 л. става 17.940 л.

На стр. 54, кредитътъ за годишна заплата на 1 раздавачъ въ „317. Попово (Борисовградско“, от 17.920 л. става 17.940 л. и годишната заплата на междуселския куриеръ от 17.920 л. става 17.940 л.

На стр. 58, въ „371. Стара-рѣка (Еленско“, се предвижда 1 раздавачъ съ месечна заплата 1.495 л. и годишенъ кредитъ 17.940 л.

На стр. 60, въ „396. Тулово (Казанлъшко“, годишната заплата на 1 надзорникъ от 29.840 л. става 24.840 л.; въ „404. Факия (Карнобатско“, общият кредит за заплатата на 1 надзорникъ от 24.340 л. става 24.840 л.; въ „405. Фердинандово (Карнобатско“, общият кредитъ за заплатата на 1 раздавачъ от 17.990 л. става 17.940 л.

На стр. 61, въ „411. Хърсово (Разградско“, общият кредит за заплатата на 1 раздавачъ от 17.640 л. става 17.940 л.

На стр. 63, въ „438. Якоруда (Разложко“, вмѣсто 1 телефонистъ ставатъ 2 телефонисти съ общъ кредитъ 49.680 л. и „1 междуселски куриеръ“ се зачерква; месечната заплата на 10 т. п. чиновници и телеграфисти — и пр. от 2.850 л. става 2.660—2.850, годишната — 31.920—34.200 л.; месечната заплата на 60 телефонисти от 2.300 л. става 2.070—2.300 л., годишната 28.840—27.600 л.; ученицитъ телефонисти от 100 ставатъ 120 и общият кредитъ за заплатата на сжщитъ от 1.380.000 л. става 1.656.000 л.; предвиждатъ се нови 20 раздавачи съ месечна заплата 1.495 л., годишно 17.940 л., съ общъ кредитъ за заплатата на сжщитъ 358.800 л.; въ текста за безотчетни пѣтни и дневни на участъковитъ телеграфни и телефонни ревизори и пр., въ предпоследния редъ думата „мониторъ“ се замѣства съ думата „надзорници“, намалението съгласно чл. чл. 6 и 7 отъ закона за бюджета за 1931/1932 финансова година от 4.572.700 л. става 5.207.500 л.

На стр. 64, въ „Телеграфопощенско училище. а) управление“, месечната заплата на 1 литографичкъ-машинистъ от 1.900 става 1.930 л., годишната от 22.800 л. става 23.400 л.; месечната заплата на 1 преподавателъ по математика от 3.900—4.600 л. става 3.900—4.650 л., годишната от 46.800—55.200 става 46.800—55.800 л.; месечната заплата на 1 преподавателъ по езицитъ от 3.900—4.600 става 3.900—4.650 л., а годишната от 46.800—55.200 л. става 46.800—55.800 л.; въ „ж. Домакинство“, месечната заплата на 1 магазинеръ на общото имущество от 1.900 л. става 1.950 л., а годишната от 22.800 л. става 23.400 л.; въ „з. Счетоводство“, месечната заплата на 1 контролоръ-счетоводителъ от 4.400 л. става 4.675 л., а годишната от 52.800 л. става 56.100 л.; месечната заплата на касиеръ-платеца от 2.800—3.000 л. става 3.600 л., а годишната от 33.600—36.000 л. става 43.200 л.; заплата на помощникъ-касиера той и писаръ от 2.100 става 2.600 л., а годишната от 25.200 л. става 31.200 л.

На стр. 65, въ „л. Домакинска служба“, 1 писаръ-машинистъ става 1 писаръ-архиваръ и месечната му заплата от 1.900 л. става 1.950 л., а годишната от 22.800 л. става 23.400 л.; въ „м. Прехрана“, месечната заплата на зарекующъ прехраната от 2.600 л. става 2.600—2.900 л., а годишната от 31.200 става 31.200—34.800 л.; прибавя се нова длъжност 1 прислужникъ въ трапезарията съ месечна заплата 1.800 л., а годишно 21.600 л.

На стр. 66, въ „с. Учебна информационна станция съ слухови зали“, ученицитъ от 122 ставатъ 123; въ „забележки“, а именно въ последния редъ на забележка II, вмѣсто „по 400 л. месечно“ става „по 450 л. месечно“. Други измѣнения не се направиха.

Председателствуващъ А. Христовъ: Има следното предложение отъ народния представителъ г. Станю Златевъ: (Чете) „Въ объяснителната таблица, глава II, отдѣлъ IV, селски станции въ нумеръ по редъ 295 подъ думата „началникъ“ се прибавя „единъ раздавачъ съ месечна заплата 1.495 л.“

Министър П. Стайновъ: Г. Златевъ! Защо не дойдохте въ комисията, тамъ да го направимъ? Сега, ако за Вашето село решимъ този въпросъ, то ще бжде едно оскръбление за другитъ села. Ако бѣхте дошли въ комисията, можехме да уредимъ въпроса много лесно.

Председателстващъ А. Христовъ: Моля, които приематъ предложението на г. Станю Златевъ, да вдигнатъ ржка. Малцинство, Събранието не приема.

Които приематъ обяснителната таблица, заедно съ поправките, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ второто четене на бюджетопроекта за разходитъ по Министерството на търговията, промишлеността и труда за 1931/1932 финансова година.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Н. Топаловъ (д. сг): (Чете)

„БЮДЖЕТЪ“)

за разходитъ по Министерството на търговията, промишлеността и труда за 1931/1932 финансова година“.

Отдѣлъ I.

Глава I

Централно управление“.

Председателстващъ А. Христовъ: Които приематъ прочетеното заглавие, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Д. Даскаловъ (з. в): Нѣма време, г. председателю!

Д-ръ Х. Орошаковъ (д): Нѣма кворумъ.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Има кворумъ.

Председателстващъ А. Христовъ: Има решение да се продължи заседанието до 12 ч.

Т. Константиновъ (нац. л): Каква смисълъ има, когато работата ще се прекъсне?

Председателстващъ А. Христовъ: Утре ще продължимъ.

Докладчикъ Н. Топаловъ (д. сг): (Чете § 1 — вж. прл. Т. I, № 82)

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Председателстващъ А. Христовъ: Има думата народниятъ представител г. Илия Януловъ.

И. Януловъ (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Не вѣрвамъ да има нѣкой въ Народното събрание да желае да прави обструкция, защото ние всички сме доста уморени, щомъ сме принудени да заседаваме до късно, до 11½—12 ч., и при това се спираме само на същественитъ въпроси. Но при все това, не бива да се създава впечатлението, нито въ нашитъ срѣди, нито долу въ народнитъ маси, че голѣмитъ стопански бюджети се гласуватъ на бърза ржка, безъ контрола, безъ критика въ единъ моментъ, когато ние преживяваме една страшна стопанска криза. Безспорно е, че по бюджета на земледѣлието дебатитъ се развиха доста нашироко. Азъ предполагамъ, че и по бюджета на търговията дебатитъ, ако не бждатъ въ същия размѣръ, то все пакъ двама-трима души ще взематъ думата и ще се спратъ и на въпроса за индустрията, и на въпроса за професионалното образование, и на въпроситъ за търговията, занаятитъ, минитъ и труда.

Г. г. народни представители! Доскоро ние нѣмахме една ясна идея за стопанското положение на България въ продължение на 1930 г. и всичкитъ ни заключения се основаваха на нѣколко цифри, на които ние не можехме да дадемъ името окончателни. Но напоследъкъ вече разполагаме съ окончателнитъ цифри на Дирекцията на статистиката, а до известна степенъ на Българската народна банка, и ние виждаме, че 1930 г. е била много по-тежка стопански и финансово, а следователно, и социално, отколкото се предполагаше. България е слѣзла много по-долу, България се е върнала назадъ въ стопанското си развитие много повече, отколкото се предполагаше. Доста е да ви спра вниманието на нѣколко цифри, за да видите, до каква степенъ нашето

стопанство, нашата индустрия, занаяти, търговия, мини, рибарство сѣ пострадали отъ голѣмата стопанска криза презъ 1930 г. Винаги стопанството го разглеждамъ заедно съ финанситъ, защото азъ смѣтамъ, че при една стопанска криза въ България никога не може да има едни добри финанси, както и противното — едни разстроени финанси, никога не могатъ да подпомогнатъ едно стопанство, което се намира въ криза. 1930 г. се нарисуватъ презъ последнитъ дни съ новитъ окончателни статистически данни въ едно състояние, което ни кара да се стреснемъ за бждещето на нашата страна и да подчертаемъ голѣмото значение на радикалнитъ мѣрки, които сѣ абсолютно вече наложителни. Презъ януарий и февруарий ние нѣмахме точни данни за числото на протестиранитъ полици, за числото на ликвидациитъ, за числото на несъстоятелноститъ; нѣмахме точни данни за намалението на кредититъ отъ Българската народна банка; нѣмахме и точни данни за намалението на производството въ индустрията, въ занаятитъ, а сѣщо така нѣмахме точни данни и за положението на работницитъ, за числото на безработнитъ, за подпомагането имъ. Сега вече, въ края на м. февруарий и въ началото на м. мартъ, когато всичкитъ тия статистики сѣ окончателни цифри сѣ на разположението ни, трѣбва да се съгласимъ, че положението е много по-тежко, отколкото предполагаша най-строгитъ критики.

Г. г. народни представители! Започвамъ съ положението на търговията. Външната ни търговия е въ свѣршено особено състояние, защото имаме колосално намаление на вноса. Намалението на вноса не само ни интересува фискално, но засѣга безсѣмнено и положението на търговията. Отъ валутна гледна точка ние можемъ да бждемъ доволни отъ намалението на вноса, макаръ че резултатитъ сѣ слаби, вследствие на това, че платежниятъ ни балансъ е много обремененъ и затуй е пасивенъ, въпрѣки голѣмата активностъ на търговския ни балансъ. Но общо взето, ние не можемъ да бждемъ доволни отъ това колосално намаление на вноса въ България, защото това говори за едно голѣмо намаление на покупателната сила на населението въ нашата страна. Има нѣкои факти, на които ние трѣбва да спремъ вниманието на г. министра на търговията и изобщо да спремъ вниманието си, занимавайки се съ вноса и износа.

Вносътъ, както казахъ, извънредно много е намалѣлъ. Но вследствие на високитъ мита, отъ една страна, и отъ друга страна, вследствие на добрата и похвална строгостъ въ митницитъ, нѣкои стоки се внасятъ по незаконенъ пътъ. Ние сме свидетели напоследъкъ на единъ незаконенъ и престѣпенъ вносъ, особено на манифактурни стоки. Разкритата преди нѣколко дни контрабанда, въ която ще се разследва, разбира се, дали сѣ замѣсени и държавни чиновници, трѣбва да спре вниманието не само отъ гледна точка на фиска, който губи много милиони, не само и отъ гледна точка на морала, но и отъ гледна точка на търговията, защото съ контрабандитъ се уврежда извънредно много и на търговията. Азъ не мога да се съглася съ обяснението, дадено въ в. „Търговско-промишленъ гласъ“ на тази контрабанда — че, вследствие много строгитъ мѣрки, вследствие на много високитъ мита, нѣкои търговци сѣ били доведени до престѣпление. Азъ бихъ искалъ тая статия непременно да бжде допълнена — тукъ има нѣкои хора, които се намиратъ въ връзка съ в. „Търговско-промишленъ гласъ“ — съ една друга статия, въ която да се каже, че по никой начинъ никакво извинение не може да се даде. Не че въ тая статия се дава нѣкакво извинение, но се дава да се разбере едно обяснение на тая контрабанда, съ което би могло донѣкъде. . .

Н. Топаловъ (д. сг) Да се оправдае.

И. Януловъ (с. д): . . . да се намали вината. Въ някой случай не бива да се създава убеждение, че една такава контрабанда е позволена затуй, защото митата били много високи. Че митата сѣ много високи — това е фактъ; че има строгостъ — това е похвално; но че въ някой случай една контрабанда, особено извършена отъ търговци, не може да бжде защитена по какъвто и да е начинъ — и това е фактъ. Една голѣма опасностъ има въ туй отношение, и азъ се надѣвамъ, че следствието ще бжде достатъчно строго, за да може да изнесе фактитъ напълно и, най-главното, за да може да се спре, да се сложи една строга преграда на всѣкаквъ незаконенъ вносъ.

Но и вътрешната търговия е въ много лошо положение. И би ли могло да бжда иначе, когато покупателната сила на населението е намалѣла извънредно много? Следъ малко азъ ще посоча какво колосално намаление има

) За текста на бюджетопроекта, приетъ на първо четене, вж. прл. Т. I, № 82.

въ оборота, въ кредититъ, въ консомацията. Съ намалението на покупателната сила, респ. съ намалението на покупките, много отъ предприятия се злоставятъ, намиратъ се въ много тежко положение. И докато ние, социалистите въ България, имаме по-рано една грижа, да мислимъ за пролетариата — и на менъ ми бѣше много лесно да излѣза на трибуната и да защита широкитъ народни маси — въ последнитъ години ние, като народни представители, имаме грижата да спираме вниманието си освенъ на положението на широкитъ народни маси, още и на положението на голѣмитъ агенти на размѣната, наречени търговци, понеже и тѣ изпълняватъ известна функция, на положението на голѣмитъ организатори на фабричното производство, наречени фабриканти, защото и тѣ изпълняватъ известни функции и т. н. Тѣхната сѣдба ни интересува, и трѣбва да ни интересува, защото тѣхното рухване като възелъ въ стопанството, въ финанситъ, въ търговията, се отразява много по-губително върху обществения животъ на страната, отколкото едно индивидуално рухване. Има данни отъ най-последнитъ статистики, че размѣрътъ на протестиранитъ полици презъ 1930 г. възлиза на 3.008.000.000 л. Азъ съжалявамъ много, че нарѣдко се явяватъ статии, въ които да се анализира какво значи този фактъ. Та какво значи това — протестирали полици за 3.008.000.000 л.? Въ сѣщностъ това значи лишаване на кредиторитъ съ тази сума; това значи отнемането отъ оборота на една такава колосална сума; това значи сѣщо, че тая сума до голѣма степенъ е консумирана и че не може да бѣде върната.

Министъръ Д. Мишайковъ: Не цѣлата.

И. Януловъ (с. д): Азъ приемамъ това, че не цѣлата сума нѣма да бѣде върната. Но тукъ има търговци, нека тѣ да ни кажатъ — ние двамата сме хора на науката до голѣма степенъ, особено Вие, г. министре — отъ тѣзи 3 милиарда протестирани полици какво ще може да се събере.

С. Савовъ (д. сг): 90% отъ тѣзи полици сѣ фиктивни.

И. Януловъ (с. д): И тукъ азъ ще се съглася донѣкъде, че освенъ намалената платежеспособностъ, има и една корупция. Нѣма вече онзи търговецъ съ чисто чело, който смѣташе, че трѣбва да изпълни своитъ задължения, че протестътъ е унижение за неговото търговско достоинство и честъ. Азъ се страхувамъ да не би това явление да стане масово. Ако 3 милиарда сѣ протестиранитъ полици, явява се въпросътъ: каква е сумата на непротестиранитъ полици?

Фактъ е, обаче, увеличението на протестиранитъ полици. Въ 1929 г. протестиранитъ полици възлизатъ на 2.100.000.000 л., макаръ че никога въ миналото не сме имали такъв рекордъ. Отъ тия 2.100.000.000 л. какво ще се събере е единъ голѣмъ въпросъ. При развитието на съществуващата криза надали ще може да се събере нѣщо или една малка частъ би се събрала. А въ 1930 г. имаме увеличение съ 1 милиардъ лева сумата на протестиранитъ полици. Не желая да пророкувамъ, но въ никой случай азъ не мога да допусна — моята мисль отблъсква едно такова допускане — и идущата година едно увеличение на протестиранитъ полици въ този размѣръ. Азъ не желая да допусна, че догодина тѣ ще достигнатъ до 3½ или до 4 милиарда лева.

Втори фактъ, който говори за положението на търговията, на размѣната вътре въ страната, това е броятъ на мораториумитъ. Броятъ на мораториумитъ отъ 104 въ 1929 г. се е увеличилъ на 400 въ 1930 г. Ако нѣкой ми каже това, увѣрявамъ ви, не бихъ го повѣрвалъ. Какъ е възможно такова увеличение? Отъ 100, мораториумитъ се увеличаватъ на 400! Това свидетелствува действително за една извънредно дълбока криза, за едно сташно съгресение, за една катастрофа.

С. Савовъ (д. сг): Но дава и една голѣма поука.

И. Януловъ (с. д): Трети фактъ, който говори за положението на търговията, сѣ несъстоятелноститъ. Отъ 107 въ 1929 г. тѣ се увеличаватъ на 224 въ 1930 г. — едно увеличение отъ 100% И тази цифра, безсѣмнено, е извънредно тревожна и трѣбва да спре вниманието ни.

Само по себе си следва, че Министерството на търговията, промишлеността и труда, респективно неговиятъ шефъ, не могатъ да бждатъ държани отговорни непосредствено за тѣзи факти. Ние говоримъ за едно състояние, но следъ това покриваме това състояние съ една политика. Говоримъ за едно много тежко стопанско състояние, но говоримъ и за една стопанска политика. Между

тѣзи две нѣща стои досегашната деятелностъ на г. министъръ Мишайковъ. Тази деятелностъ се състои въ изучавания. Нѣкои обичатъ да критикуватъ тѣзи обширни изучавания, събиране на материали и пр., и дори да се смѣятъ съ тѣхъ. Точно тамъ азъ не критикувахъ г. проф. Мишайковъ, точно тамъ одобрявамъ неговата дейностъ. Може би трѣбваше да прояви много повече дейностъ за 10 месеца, и затова ще го критикувамъ.

Министъръ Д. Мишайковъ: Ако денътъ имаше 26 часа.

И. Януловъ (с. д): Вие смѣтате така. — Тия изучавания трѣбваше, може би, да се направятъ много по-отрано, да ги имате Вие нарѣзка, да бждѣха тѣ готови и да започнатъ Вашата дейностъ.

Министъръ Д. Мишайковъ: Трѣбваше да ме направите министъръ по-рано

И. Януловъ (с. д): Не зависѣше отъ мене, сърдете се на г. Липчева. Утре, като продължа речта си, ще се опитамъ да свържа тази голѣма стагнация и стопанска катастрофа въ нашата страна съ стопанската политика, водена у насъ въ годинитъ следъ войната, за да посоча, че намаленията въ бюджета на Министерството на търговията — сѣщо, както се изтъкна за намаленията въ бюджета на Министерството на земледѣлнето — говорятъ за една неправилна и лоша политика.

Утре ще продължа.

Председателстващъ А. Христовъ: Съобщавамъ на Народното събрание, че е постѣпило отъ Министерството на желѣзницитъ, пощитъ и телеграфитъ предложение за отдаване на концесия на Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата дървесната букова маса отъ 10-годишнитъ етати на Берковската градска общинска гора за добиване на траверси, нуждни на българскитъ държавни желѣзници. (Вж. прил. Т. I, № 99)

Това предложение ще се раздаде на г. г. народнитъ представители и ще се постави на дневенъ редъ.

Предлагамъ следния дневенъ редъ за утрешното заседание:

1. Одобрение предложението за отдаване на концесия на Главната дирекция на б. д. ж. дървесната букова маса отъ Берковската общинска гора за добиване траверси и пр;

2. Докладъ на бюджетарната комисиия по бюджетопроектитъ за разходитъ на: а) М-вото на търговията, промишлеността и труда; б) М-вото на войната и в) М-вото на правосѣднето;

3. Първо четене законопроекта за отстъпване отъ държавата на нѣкои общини находящитъ се въ землищата имъ минерални извори;

Второ четене законопроектитъ:

4. За измѣнение и допълнение закона за митницитъ;
5. За институтъ на заклетитъ експертъ-счетоводители;
6. За увеличение вноското мито на дървения материялъ:

Първо четене законопроектитъ:

7. За допълнение буква „г“ на чл. 5 отъ закона за пенсиятъ за изслужено време;

8. За възнаграждаване съ народна пенсия Тодоръ Влайковъ и съпругата на бившия министъръ П. Абрашевъ — Мария Абрашева;

9. Второ четене законопроекта за ревизиране договоритъ за наемъ на фондови земи — зеленчукови градини и пр.;

10. Одобрение предложението за одобрение XVII-то постановление на Министерския съветъ отъ 16. II. 1931 г., протоколъ № 12;

Първо четене законопроектитъ:

11. За допълнение закона за заселване бѣжанцитъ и обезпечаване поминика имъ;

12. За отмѣняване на всички начети и постановления, издадени по поводъ писмата на М-то на търговията и пр. до М-во на финанситъ;

13. Одобрение предложението за одобрение VIII-то постановление на Министерския съветъ отъ 18. VIII. 1930 г., прот. № 48;

Първо четене законопроектитъ:

14. За допълнение чл. 171 отъ закона за гражданското сѣдопроизводство и пр.;

15. За измѣнение чл. 138 отъ закона за тютюна;

16. Докладъ на прошетарната комисия по списъцѣтъ: III, VII, X, XII, XIII, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI и XXII;

Първо четене законопроектитъ:

17. За измѣнение и допълнение на закона за подпомагане пострадалитъ отъ обществени бедствия;

18. За амнистия (предложение на Ат. Малиновъ);

19. За отмѣнение ал. ал. II и III на чл. 72 отъ закона за администрацията и полицията;

20. За измѣнение и допълнение на закона за издаване нотариални актове за собственост върху общински мѣста и пр.

Които приематъ този дневенъ редъ за утрешното заседание, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 23 ч. 55 м.)

Председателъ: **Н. НАЙДЕНОВЪ**

Подпредседатели: **А. ХРИСТОВЪ**
В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: **ИВ. Д. МИХАЙЛОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски , разрешени на народнитъ представители: Атанасъ Цанковъ, Стоянъ Кърловъ, Кимонъ Георгиевъ, Ставри Андреевъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Христо Мановъ, Христо Баевъ, Иванъ Кирпиковъ, Янко Куцаровъ, Иванъ Лѣкарски, Драгомиръ Апостоловъ, Илия Бояджийски, Димитъръ Бъровъ, д-ръ Тодоръ Кулевъ, х. Георги х. Петковъ, Иванъ Пегровъ, Александъръ Пиронковъ, Цвѣтанъ Пупешковъ, Григоръ Реджовъ, Никола Савовъ, Борисъ Христовъ, д-ръ Владимиръ Такевъ, Ангелъ Томчевъ, Георги Симеоновъ, Христо Силяновъ, Георги Семерджиевъ, Тодоръ Тонковъ, Дойчинъ Ивановъ, Проданъ Поповъ, Иванъ Михайловъ, Желю Тончевъ, Владимиръ Димитровъ, Хюсейнъ х. Галибовъ и Антонъ Ченгелиевъ	1285	Бюджетопроекти за разходитъ презъ 1931/1932 финансова година на: а) Министерството на земледѣлието и държавнитъ имоти (Второ четене — отговоръ на министра и приемане) б) Дирекцията на въздухоплаването. (Второ четене — приемане) в) Морска и дунавска полицейска служба, Морска учебна часть и Желѣзнопѣтно училище. (Второ четене — приемане) г) Главна дирекция на пощитъ, телеграфитъ и телефонитъ. (Второ четене — приемане) д) Министерството на търговията, промишлеността и труда. (Второ четене — разискване)	1285 1307 1308 1311 1333
Законопроекти: 1. За отстъпване отъ държавата на нѣкои общини находящи се въ землищата имъ минерални извори. (Съобщение) 2. За разрешаване на Варненската градска община да сключи заемъ. (Съобщение) 3. За допълнение закона за измѣнение и допълнение нѣкои членове отъ търговския законъ относно отсрочката. (Трето четене — приемане) 4. За прибавяне къмъ чл. 9 отъ закона за подобрене земледѣлското производство и опазване полскитъ имоти нова алинея четвърта. (Трето четене приемане)	1285 1285 1285 1285	Афиширане речъ. Решение да се отпечати въ отдѣлна брошура речъта на министра на земледѣлието и държавнитъ имоти по бюджетопоекта за разходитъ на повѣреното му министерство презъ 1931/1932 финансова година и разпространи. (Предложение на народния представителъ Б. Колевъ) Предложение за отдаване на концесия на Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата дървесната букова маса отъ 10-годишнитъ етати на Берковската градска общинска гора за добиване на траверси, нуждни на българскитъ държавни желѣзници. (Съобщение) Дневенъ редъ за следващото заседание	1307 1334 1334